

Overzichtstabel interdepartementale digitaliseringsfiches

Naam en nummer fiche	Bewindspersoon	Verstrekt	Toelichting
1 – Open en Transparante overheid	BZK	Ja	Verstrekt
2 – Digitale overheid, de basis op orde	BZK	Ja	Verstrekt
3 – Tegengaan van niet gebruik sociale regelingen	SZW	Ja	Dit fiche is een bouwsteen voor het wetsvoorstel proactieve dienstverlening, dat naar verwachting begin 2025 bij de Kamer wordt ingediend.
4 – Toekomstvast Informatievoorziening	JenV	Ja	Verstrekt
5 – Informatiebeleid en archiefwet	OCW	Ja	Verstrekt
6 – Digitale Infrastructuur	EZ (voorheen EZK)	Nee	Concept – niet geaccordeerd in Strategische Directeurenberaad EZK
7 – AI Verdienvermogen	EZ (voorheen EZK)	Ja	Geaccordeerd in Strategisch Directeurenberaad EZK
8 – Waardengedreven AI benutten voor maatschappelijke opgaven	BZK	Nee	Dit fiche is slechts op laagambtelijk niveau voorbereid, niet afgemaakt en niet hoogambtelijk afgestemd
9 – Digitalisering goederenvervoer	IenW	Ja	Verstrekt
10 – Digitaal toezicht	EZ (voorheen EZK)	Nee	EZ departementale versie van fiche digitaal toezicht is geaccordeerd in Strategisch Directeurenberaad EZK Vervolgproces om te komen tot interdepartementaal fiche digitaal toezicht heeft niet geleid tot afronding
11 – Digitale autonomie voor een weerbare Rijksoverheid	BZK	Ja	Verstrekt
12 – Digitale rechtsstaat	JenV	Ja	Verstrekt
13 – Digitalisering Funderend Onderwijs	OCW	Nee	Dit fiche is slechts op laagambtelijk niveau voorbereid, niet afgemaakt en niet hoogambtelijk afgestemd
14 – Versterken van digitale inclusie	BZK	Ja	Verstrekt
15 – Versterken vertrouwen in journalistiek	OCW	Ja	Verstrekt
16 – Digitaal talent	EZ (voorheen EZK)	Ja	Geaccordeerd in Strategisch Directeurenberaad EZK
17 – Cybersecurity en cybercrime	JenV	Ja	Verstrekt
18 – Veilige havens	IenW	Ja	Persoonsgegevens en informatie voor intern gebruik zijn gelakt.

19 – Economische Veiligheid en Weerbaarheid	EZ (voorheen EZK)	Ja	Geaccordeerd in Strategisch Directeurenberaad EZK en in CDINEV
20 – Doorbreek de problemen met gegevensdeling	BZK	Ja	Verstrekt.
21 – Gegevensuitwisseling	VWS	Ja	Verstrekt
22 – Digitalisering in het landbouw, natuur en voedseldomein	LNVN	Nee	X
23 – Data en digitalisering mobiliteit	IenW	Ja	Verstrekt
24 – Windenergie op de Noordzee	EZ (voorheen EZK)	Nee	Niet geaccordeerd in het Strategisch Directeurenberaad EZK
25 – Programma Bescherming Noordzee Infrastructuur	IenW	Nee	Door inzichtelijk te maken waar het PBNI op wil gaan investeren om de infrastructuur van de Noordzee beter te gaan beschermen leggen we ook bloot waar onze prioriteiten en kwetsbaarheden liggen. Dit is geen informatie die breed gedeeld kan worden en tijdens het formatieproces is ook aangegeven dit als vertrouwelijk te willen behandelen.
26 – Bodemdaling	IenW	Ja	Verstrekt
27 – Efficiëntere implementatie digitale wet- en regelgeving	BZK	Nee	Dit fiche is slechts op laagambtelijk niveau voorbereid, niet afgemaakt en niet hoogambtelijk afgestemd

Fiche 1 (BZK) – Open en transparante overheid

Onderwerp: Open en transparante overheid
Verantwoordelijk DG: DGDOO/Programma Open Overheid
Samengewerkt met: DGOBDR/CZW
Aanspreekpunt: DGDOO/POO

Onderwerp	
Maatschappelijke opgave	Wet open overheid. Kern van de opgave: In 2022 is de Wet Open Overheid in werking getreden met als doel meer openbaarheid en betere transparantie. De uitvoerbaarheid en uitvoering staat onder druk. BZK heeft een programma ingericht om organisaties te ondersteunen bij de verbeteropgave (Meerjarenprogramma 2024-2025). Toelichting: Nederland doet het internationaal redelijk goed (top 5) met het stelsel voor openbaarheid. De afgelopen jaren is meer informatie actief openbaar gemaakt. Met de afhandeling van Woo verzoeken gaat het minder goed. Met name de afhandelingstermijnen worden vaak niet gehaald en de dwangsommen nemen toe. Dit tast het vertrouwen in de overheid aan. Die situatie ontstaat door: • De uitvoerbaarheid van de wet. Rechtsvergelijkend onderzoek laat zien dat de Woo een zeer ruime reikwijdte kent waardoor Woo-verzoeken zeer veel documenten kunnen omvatten (geen begrenzing). • De informatiehuishouding van de overheid is niet berekend op het eenvoudig beschikbaar krijgen van documenten en stijgt het aantal documenten dagelijks exponentieel.¹ • De huidige afhandelingsprocessen zijn veelal nog onvoldoende responsief en efficiënt ingericht. Ook is er kritiek op de toepassing van bepaalde uitzonderingsgronden. Verder staan ministeries nog aan het begin van het proces om meer informatie actief openbaar te maken. Deze oorzaken moeten worden aangepakt, zodat meer overheidsinformatie sneller en beter openbaar gemaakt wordt. Dit is urgent want transparantie en openbaarmaking van overheidsinformatie zijn een essentieel onderdeel van de democratische rechtsstaat. Het wettelijk recht op informatie voor eenieder is vastgelegd in de Woo. Een betrouwbare overheid houdt zich aan eigen wet- en regelgeving. Het tijdig verstrekken van informatie is een recht van de burger en een plicht van de overheid. Bovengenoemde oorzaken kunnen worden aangepakt door: 1. Inzet van (extra) medewerkers, meer kennis en procedures en betere ICT voorzieningen; 2. Meer informatie actief openbaar te maken. 3. Opvolging te geven aan de Woo-invoeringstoets die eind 2023 is afgerond en waarover de Regeringscommissaris Informatiehuishouding een advies heeft uitgebracht. Het Adviescollege Openbaarheid en Informatiehuishouding heeft hierover een advies uitgebracht (maart 2024). Op basis hiervan is een kabinetsreactie naar de Tweede Kamer gestuurd. Deze kabinetsreactie zal opgevolgd worden door aangescherpt beleid en werkinstructies. 4. Modernisering van de informatiehuishouding bij de Rijksoverheid zoals vermeld in het Meerjarenplan Openbaarheid en Informatiehuishouding Rijksoverheid. In het bijzonder de werkomgeving van de toekomst, waardoor de exponentiële groei van het aantal documenten beperkt wordt en waarmee documenten beter vindbaar moeten worden. Ook is een actualisatie vereist van selectiebesluiten o.g.v. de Archiefwet.
Doel	Vergroten vertrouwen in de overheid door de uitvoerbaarheid en uitvoering van de Wet open overheid sterk te verbeteren en het daarmee realiseren van een meer open en responsieve overheid.

¹ Naar schatting worden bij de Rijksoverheid per dag alleen al ongeveer 3 miljoen e-mails verstuurd.

Beleid	In de kabinetsreactie op de invoeringstoets Woo zijn de volgende maatregelen opgenomen: • In een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) worden nadere regels gesteld die gericht zijn op verbetering van het proces en het gesprek met verzoekers. In deze AMvB worden nader te bepalen bestuursorganen verplicht gesteld om een procesbeschrijving dan wel leidraad te hanteren en worden regels gesteld voor de inhoud hiervan. • Vooruitlopend op de inwerkingtreding van deze AMvB wordt gewerkt aan een procesbeschrijving dan wel leidraad. Het ACOI zal hiervoor een model ontwikkelen waar overheidsorganisaties gebruik van kunnen maken en dat recht doet aan verschillende typen verzoeken. • In geval van omvangrijke verzoeken wordt een prioritering aangebracht waarbij bijvoorbeeld in eerste instantie documenten die een bepalende invloed hebben gehad op de besluitvorming (zoals documenten van sleutelfiguren) en formeel vastgestelde documenten worden verzameld, beoordeeld en verstrekt. • Bezien wordt welke maatregelen mogelijk zijn om misbruik of oneigenlijk gebruik van de Woo tegen te gaan. • Er zal voor de Rijksoverheid een uniform en efficiënt werkproces voor de afhandeling van Woo-verzoeken worden ontwikkeld dat door organisaties wordt geïmplementeerd. Voor de medeoverheden wordt aan de koepels verzocht een dergelijk proces in te richten. • De posities van de Woo-contactpersoon, Woo-behandelaar en/of Woo-units worden binnen ministeries versterkt. Vanaf binnenkomst van een Woo-verzoek wordt in samenspraak met de Woo-verzoeker bepaald op welke wijze en met welke informatie de informatiebehoefte wordt vervuld. • Er start op korte termijn een onderzoek naar de uitvoeringslast, kosten en de (benodigde) capaciteit voor de Woo. Op basis hiervan kan het nieuwe kabinet komen tot voorstellen tot wetswijziging. • Eind 2025 wordt gestart met de wetsevaluatie conform artikel 8.9 van de Woo, omdat de actieve openbaarmaking dan naar verwachting voldoende in uitvoering is om ook dat onderdeel te kunnen evalueren. • Aan de hand van het MJP wordt gewerkt aan de verbetering van de informatiehuishouding, onder andere door betere naleving en uitvoering van de (nieuwe) Archiefwet, meer uniformiteit in het selectiebeleid en de ontwikkeling van een Rijksbrede werkomgeving van de toekomst. Op basis van het Coördinatiebesluit organisatie, bedrijfsvoering en informatiesystemen rijksdienst zullen specifieke kaders worden vastgesteld op het gebied van informatiehuishouding en openbaarmaking. Ook zullen de komende periode nader beleid, werkprocessen en faciliteiten worden ontwikkeld voor het archiveren van e-mail, chatberichten en concepten. • Tot slot wordt ingezet op betere monitoring, sturing en verantwoording, onder andere door middel van het ontwikkelen van een publiek toegankelijk Woo-dashboard en het uitvoeren van audits op de Woo-processen bij de ministeries. Voor het realiseren van de modernisering van de informatiehuishouding en een goede en uniforme uitvoering van de Woo is nodig dat de minister van BZK vanuit de stelselverantwoordelijkheid voldoende bevoegdheden en instrumenten heeft om te bevorderen (regierol BZK).
Juridische consequenties	Bovengenoemde maatregelen hebben de volgende juridische consequenties hebben: - Opstellen van een algemene maatregel van bestuur (AmvB) op grond van artikel 8.7 van de Woo (uitvoeringsregels). - Aanpassing van de Woo-instructie. - O.b.v. de (nieuwe) Archiefwet vaststellen van rijksbreed geldende selectielijsten.

	- Wijziging van de Wet open overheid, bijvoorbeeld geïnspireerd door wetten in andere landen (zie o.a. het rechtsvergelijkend onderzoek en internationale werkbezoeken).² - Inwerkingtreding van artikel 3.3 van de Woo door middel van Koninklijke Besluiten en nadere uitwerking van dit artikel in een ministeriële regeling. - Voorbereiden Wetsevaluatie (cf Hoofdpijnenakkoord)
Gevolgen voor burgers	De Wet open overheid regelt de openbaarmaking van informatie voor eenieder en raakt daarmee (in)direct alle burgers. Doelgroepen die over het algemeen veel gebruik maken van de Woo zijn: journalisten, onderzoekers, belangenbehartigers en burgers (o.a. in geschillen met de overheid).
Uitvoerbaarheid	Met behulp van een leidraad, AMvB en aanvullend beleid moet de Wet open overheid beter uitvoerbaar worden voor bestuursorganen en daarmee doeltreffender worden (tijdige informatievoorziening naar verzoekers). Ook brengen we de kosten in kaart.
Hoofdpijnenakkoord	Eind 2025 wordt gestart met de wetsevaluatie conform artikel 8.9 van de Woo, omdat de actieve openbaarmaking dan naar verwachting voldoende in uitvoering is om ook dat onderdeel te kunnen evalueren.
Stakeholders*	Intern: CZW, CIO Rijk Extern (overheid): OCW, ministeries, uitvoeringsorganisaties, VNG/IPO/UvW Extern (gebruikers): NVJ, VVOJ, NDP Nieuwsmedia, OSF, NKKO, maatschappelijke coalitie over informatie gesproken, SPOON, burgers, nieuwsmedia Andere partijen: ACOI, Nationaal Archief, Inspectie O&E, wetenschap

² [Kamerbrief bij internationaal vergelijkend onderzoek openbaarheid overheidsinformatie | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

Fiche 2 (BZK): Digitale overheid: de basis op orde

Algemene gegevens

Onderwerp: Digitale overheid: de basis op orde
Verantwoordelijk DG: DGDOO
Samengewerkt met: DO/DS/CIO Rijk
Aanspreekpunt: [REDACTED]

Onderwerp	
Maatschappelijke opgave	Onze samenleving staat voor een dringende uitdaging: de verbetering van de publieke dienstverlening, digitaal en lokaal aan burgers en ondernemers. Recentelijk geïllustreerde tekortkomingen, zoals de ontluisterende Kinderopvangtoeslagaffaire en het doolhof van bureaucratische processen, benadrukken de onmiddellijke behoefte aan verandering. Betere publieke dienstverlening aan mensen en ondernemingen heeft een stabiele, veilige en wendbare digitale basis nodig. Deze basis staat onder druk vanwege toenemende complexiteit, achterstallig onderhoud en gebrek aan goed personeel. Investerings in bestendiging en vernieuwing van de digitale overheid zijn daarom noodzakelijk. Het probleem is omvangrijk: onze huidige (digitale) overheidsdiensten voldoen niet altijd aan de verwachtingen en behoeften van de samenleving. Ook de digitale overheidsdiensten die wel voldoen aan deze verwachtingen hebben een probleem. • Er bestaat een enorme uitdaging om oude systemen te vervangen en de opgebouwde digitale schuld (<i>legacy</i>) in te lossen die in de loop der jaren is ontstaan door ons teveel te richten op kostenbesparing.¹ Het achterstallige onderhoud moet worden weggewerkt om een veilige, betrouwbare, wendbare en duurzame overheid te realiseren. • De overheid is onvoldoende overzichtelijk en het gebruiksgemak dat mensen ervaren is te laag. • Er zijn onvoldoende personeel en middelen om digitale overheidsdiensten voldoende te beschermen tegen aanvallen door statelijke actoren of criminele organisaties.
Doel	We werken met hulp van verplichte generieke bouwstenen en kundig IT-personeel in dienst bij de overheid middels een één-overheid-benadering aan het proactieve dienstverlening en het inlossen van onze digitale schuld en verhogen van digitale weerbaarheid.
Beleidsopties	Wij hebben vier concrete beleidsopties geïdentificeerd om aan de beschreven opgave te werken: Optie 1: Inlossen van de digitale schuld Er moet een gigantische (inhaal)slag worden gemaakt in het vernieuwen van de digitale overheid. Dit leidt niet alleen tot een verbetering van de functionaliteit, maar is absoluut nodig. Als je de kosten niet maakt, is er straks geen functionaliteit;

¹ Dit wordt onderstreept door tal van onderzoeken, waaronder die naar de Kinderopvangtoeslag, de Staat van de Uitvoering, en adviezen van de Nationale Ombudsman en het Adviescollege ICT-toetsing.

	alleen een steeds slechter functionerende publiek dienstverlening. Optie 2: Iedereen een persoonlijke digitaal regelingenoverzicht door transitie naar proactieve dienstverlening We streven naar een overgang naar proactieve dienstverlening, waarbij burgers en ondernemers krijgen wat ze nodig hebben voordat ze erom vragen. Met een persoonlijk digitaal regelingenoverzicht geven we inzicht in de regelingen waarvan mensen in hún situatie gebruik kunnen maken en maken we het aanvragen van regelingen makkelijker voor mensen en dienst-/hulpverleners. Mensen krijgen een persoonlijk advies over welke regelingen relevant zijn en welke impact het aanvragen van een regeling heeft op hun situatie. Aanvraagformulieren worden vooringevuld met persoonlijke gegevens zoals al gebeurt bij de belastingaangifte. Dit draagt bij aan de 'één-overheid'-beleving, waarbij ongeacht het gebruikte kanaal, burgers en ondernemers effectieve hulp krijgen. Voor degenen die niet kunnen of willen deelnemen aan deze versnelling, blijft er altijd persoonlijke dienstverlening door professionals beschikbaar. Optie 3: met “vliegende brigades” versnellen we het gebruik van verplichte generieke bouwstenen We maken beter en breder gebruik van generieke afspraken, standaarden en bouwstenen om waarde toe te voegen voor burgers en ondernemers en om eenduidige dienstverlening te bieden. Het verplichte gebruik van generieke afspraken en bouwstenen wordt waar nodig ingevoerd om de uniformiteit en efficiëntie te waarborgen. Daartoe worden vliegende brigades samengesteld, bestaande uit experts van zowel de overheid als van het bedrijfsleven, die organisaties ondersteunen bij het aansluiten en implementeren van deze generieke bouwstenen (zoals bijvoorbeeld DigiD, MijnOverheid). Hiermee wordt ook de schaarse IT-capaciteit effectiever ingezet en kan er gecoördineerd en planmatiger worden gewerkt. Een en ander wordt in een convenant tussen overheid en private partners bekrachtigd. Door hier op in te zetten zorgen we ook voor een meer samenhangende loketfunctie voor burgers en ondernemers van de overheid. Hiermee geven we concreet invulling aan het versnellen van de reeds ingezette lijn van de digitalisering van de overheidsdienstverlening. Optie 4: meer IT-talent bij de overheid, minder inhuur We investeren in het ICT-personeel bij de overheid zodat we de benodigde expertise en kennis zelf in huis hebben om de digitale overheid te moderniseren. Er wordt een rijksbrede pool met topspecialisten opgezet zodat we de topspelers zelf in huis hebben. Daarnaast komt er een talentenprogramma binnen het cybersecurity domein en een Rijks ICT-netwerk waar kennis wordt uitgewisseld. Voor het behoud van het huidige personeel worden er voldoende kennisontwikkelings-en-loopbaanmogelijkheden gerealiseerd. Tenslotte wordt extra ingezet op het vast binnenhalen van de huidige externe kennis.
Juridische consequenties	Het is mogelijk dat nieuwe wet- en regelgeving nodig is of dat bestaande wet- en regelgeving moet worden aangepast om de doelen van het verbeteren van de digitale dienstverlening van de overheid te bereiken (bijv. op gebied privacy- en gegevensbescherming, digitale identiteit of beveiligingsnormen). Dit zal nader in kaart gebracht worden.

Gevolgen voor burgers en ondernemers	• Verhoogd vertrouwen en tevredenheid: De algehele verbeteringen beogen het herstellen van het vertrouwen in de overheid en het vergroten van de tevredenheid van burgers en ondernemers. • Verbeterde dienstverlening: Burgers en ondernemers kunnen profiteren van proactievere en responsievere overheidsdiensten, waarbij ze ontvangen wat ze nodig hebben voordat ze erom moeten vragen. • Burgers en ondernemers ervaren meer overzicht en gebruiksgemak in de dienstverlening. • Uniformiteit en efficiëntie: Het verplichte gebruik van generieke afspraken en bouwstenen zorgt voor meer consistentie en efficiëntie in de dienstverlening aan burgers en ondernemers.
Uitvoerbaarheid	• Samenwerking met experts: De vorming van vliegende brigades bestaande uit experts van zowel de overheid als het bedrijfsleven maakt de uitvoering haalbaar. Deze experts ondersteunen organisaties bij het aansluiten en implementeren van generieke componenten, waardoor schaarse IT-capaciteit effectief wordt ingezet. • Geleidelijke aanpak: De aanpak om de digitale schuld in te lossen en te investeren in weerbaarheid is geleidelijk en transparant, wat de uitvoerbaarheid bevordert zonder plotselinge onderbrekingen in de dienstverlening. • Gecoördineerd actieplan: Het actieplan voor het opleiden van nieuwe professionals en het ontwikkelen van vakmanschap wordt breed maatschappelijk aangepakt, wat zorgt voor een gestructureerde en gecoördineerde uitvoering van de benodigde opleidingen en trainingen.
Tekstsuggestie RA	<i>"Met een stevige focus op digitalisering, efficiëntie en de verplichting van het gebruik van generieke bouwstenen, ondersteund door flexibele vliegende brigades, streven we naar een overheid die snel proactief, betrouwbaar en klantgericht is, waarbij innovatieve technologieën en vakkundige professionals de motor zijn van onze publieke dienstverlening."</i> Of: <i>We zorgen voor een betere dienstverlening aan burgers en ondernemers door meer als één overheid te werken. Medeoverheden worden ondersteund en waar nodig verplicht aan te sluiten op bestaande generieke (digitale) voorzieningen. We werken naar een meer proactieve dienstverlening waar mogelijk, om zo mensen te ontzorgen. Persoonlijke dienstverlening door professionals blijft beschikbaar voor burgers.</i>
Stakeholders*	Enkele van de belangrijkste partijen zijn: - Overheidsinstanties (Centraal en Decentraal) - Burgers en Ondernemers - Overheids Dienstverleners - Wetgevende en Regulerende Instanties - Standaardisatieorganisaties - Brancheorganisaties en Belangenbehartigers - Onderzoeksinstituten en Academische Wereld - ICT-leveranciers - Internationale Organisaties

	- Nationale en internationale coalities op het gebied van duurzame IT
--	---

Budgettaire consequenties (€ mln.)	2024	2025	2026	2027	2028	Struct.
Maatregel 1	0	800	800	800	800	
Wv. Apparaat						
Maatregel 2		10	12	15	20	20
Wv. Apparaat	0,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
Maatregel 3	0	34,8	52,6	52,6	52,6	52,6
Wv. Apparaat		1,1	1,6	1,6	1,6	1,6
Maatregel 4	5,1	17,4	24,9	32,5	40	35,9
Wv. Apparaat	5	17,1	24,6	32,2	39,7	35,9
Totaal						

Financiële onderbouwing bij de budgettaire consequenties (p*q)

- Onderbouwing van de in de tabel opgenomen bedragenreeksen, in termen van hoeveelheden en prijzen, waaronder verbijzondering van de apparaatskosten in termen van aantal fte en gemiddelde loonsom;
- Onderbouwing van de opbrengsten, waar mogelijk kwantitatief, anders kwalitatief (inclusief de timing ervan);
- Voorgestelde dekking van de kosten van de maatregel (denk aan: extensivering binnen BZK, fondsen, generaal).]

*= In elk geval in de voorbereiding meenemen.

Onderbouwing opties

Optie 1: Inlossen van de digitale schuld

- Er zijn 1600 organisaties die een publieke taak uitvoeren. Deze hebben allen legacy op hun IT systemen (ook wel digitale schuld genoemd). Daar wordt al voor de interne bedrijfsvoering stuur gezet op het inlossen van de digitale schuld. Echter waar het de inzet van generieke dienstverlening betreft wordt er nog te lang gewacht op overheidsbrede gevraagde actie. Dit gaat ten kosten van de beschikbaarheid en veiligheid van de digitale dienstverlening. Denk aan de gemeente Hof van Twente die de beveiliging niet op orde had en gehackt werd met ransomware. De optie om de digitale schuld in te lossen stuurt op het implementeren van basisvereisten op het gebied van standaarden, veiligheid, inclusiviteit, maar ook op het gebruiken van generieke bouwstenen die er al zijn (zie optie 3).

Planmatig wordt het volgende voorgesteld. Eind Q1 2024 is het besluit genomen dat we deze en de overige 3 opties van dit fiche gaan doen. Het besluit wordt omgezet in een AMvB onder de Wet digitale overheid. De verplichtende werking van de AMvB heeft directe werking, maar resulteert niet direct in effect. Immers, de organisaties moeten dan ook echt aan de slag met de voorgestelde acties. Daarmee is 2024 een opstart jaar om de opties verder uit te werken, in gang te zetten en de basis voor implementatie en uitvoering op orde te krijgen.

Voor het inlossen van de digitale schuld is een totaal budget voorzien van jaarlijks €800 miljoen. Groot en klein over één kam heen geschoren. Als we in de kabinetsperiode stuur zetten op dat elke organisatie zijn zaken op orde brengt (uitfasen legacy, veiligheidseisen implementeren van de vier in dit fiche genoemde opties) en daarvoor jaarlijks 0,5 miljoen euro ter beschikking stellen (1600 maal €0,5 miljoen = €800 miljoen). Dan is dat **€800 miljoen per jaar (x3 ('25, '26, '27)) = €2,4 miljard.**

jaar	2024	2025	2026	2027
Versnellen inlossen digitale schuld (x € miljoen)	0	800	800	800

Uit dit budget wordt het onderdeel “vliegende brigades” van optie 3 van dit fiche gefinancierd. De personeelskosten worden uit de jaarlijkse intensivering gedekt evenals de inhuur van externen. Zie daartoe optie 3.

Optie 2: Iedereen een persoonlijke assistent door transitie naar proactieve dienstverlening

Financiële onderbouwing bij de budgettaire consequenties (p*q)

Maatregel 2: Iedereen een persoonlijk overzicht door transitie naar proactieve dienstverlening

- Onderbouwing:

Software ontwikkeling Start eind 2024 bij een 'go'. Daarna gestaag opbouwend naar (inschatting) 10 miljoen per jaar. Fasering moet nog nader worden bepaald. Betreft ICT van zowel ICTU als TNO en hoogstwaarschijnlijk ook de belastingdienst.
Beheer Verschillende vormen van beheer: ICT, regelingen Zal starten als de MVP in beheer moet worden genomen, dus waarschijnlijk in de loop van 2025. 2 miljoen per jaar vanaf 2025, daarna opbouwend naar 10 miljoen per jaar.
Betrekken burgerperspectief: onderzoek Jaarlijks: 300.000

- Apparaat: (kosten in 2024 voor 2 maanden)
In ieder geval:
 - inzet 1 fte projectmanager Schaal 13: € Schaal 13: 147.300 (HOT-tarieven 2023) + 13.257 (9% BZK PIOFACH-opslag) = € 160.557 per jaar.
 - inzet 1 fte op het gebied van quality assurance Schaal 13: 147.300 (HOT-tarieven 2023) + 13.257 (9% BZK PIOFACH-opslag) = € 160.557 per jaar.
 - inzet 1 fte op regelingen beheer Schaal 13: 147.300 (HOT-tarieven 2023) + 13.257 (9% BZK PIOFACH-opslag) = € 160.557 per jaar.
 - inzet 1 fte Architect Schaal 14: 160.300 (HOT-tarieven 2023) + 14.427 (9% BZK PIOFACH-opslag) = € 174.727 per jaar.
 - inzet 1 fte op beleid Schaal 12: €132.300 (HOT-tarieven 2023) + € 11.907 (9% BZK PIOFACH-opslag) = € 144.207 per jaar.
 - inzet 1 fte op stakeholdermanagement Schaal 12: €132.300 (HOT-tarieven 2023) + € 11.907 (9% BZK PIOFACH-opslag) = € 144.207 per jaar.
 - inzet 1 fte Product Owner schaal 12: €132.300 (HOT-tarieven 2023) + € 11.907 (9% BZK PIOFACH-opslag) = € 144.207 per jaar.
 - inzet 1 fte op projectorganisatie Schaal 10: 106.300 (HOT-tarieven 2023) + 13.257 (9% BZK PIOFACH-opslag) = € 119.557 per jaar.
- Opbrengsten:
De NVVK (branchevereniging voor schuldhulp en financiële dienstverlening) heeft in 2022 laten onderzoeken wat de opbrengsten zijn van financiële hulpverlening en

uit deze rapportage kwam in lijn met eerdere onderzoeken dat elke euro die wordt geïnvesteerd in financiële hulpverlening de maatschappij minimaal € 1,40 - € 2,00 oplevert.²

2. Optie 3: met “vliegende brigades” versnellen we het gebruik van verplichte generieke bouwstenen

- Beter en breder gebruik van de huidige generieke digitale infrastructuur (GDI): Er is een set van bouwstenen die nu vrijwillig worden gebruikt. Heel veel organisaties maken daar al gebruik van, maar nog niet alle organisaties belast met het uitvoeren van een publieke taak gebruiken alle onderdelen van de GDI of zetten de reeds geïmplementeerde onderdelen effectief in. Het gebruik van de GDI kan daarmee breder (meer organisaties) en beter (beter benutten van de mogelijkheden). De GDI wordt nu gefinancierd vanuit de Centrale Financiering GDI, een meerjarige reeks (BZK begroting artikel 6.8) van ongeveer 330 miljoen per jaar. Het intensiever gebruiken van de GDI leidt tot stijging van de kosten. Veel leveranciers van de bouwstenen werken met gestaffelde tarieven waarbij bij meer gebruik er een hogere (duurdere) staffel in rekening wordt gebracht. Daarnaast stijgt ook het gebruik van ondersteunende onderdelen als helpdesks, IT beveiliging enz. Het aanjagende effect van de verplichting leidt tot een stijging van de kosten per jaar van 20%. Dit zal niet gelijk in 2024 zichtbaar zijn. Verwacht wordt dat in 2025 er een stijging is van 10% met daarna jaarlijks een stijging van 15%. 10% van €330 miljoen in 2025 = €33 miljoen, '26 en verder 15% = €49 miljoen per jaar. Het gebruik van de huidige GDI wordt gedekt conform afspraken van de Centrale Financiering (achter begrotingsartikel 6.8). De intensivering wordt gedekt door de rekening ook neer te leggen bij de partijen die nu nog geen gebruik maken van de GDI, zij gaan een bijdrage doen aan de Centrale Financiering. Daarmee zullen alle publieke dienstverleners aan de lat staan om de rekening voor het gebruik en de intensivering te dragen..

jaar	2024	2025	2026	structureel
Stijging Centrale Financiering	0%	10%	15%	15%
Bedrag (x €miljoen)	0	33	49	49

- Voor de vliegende brigades die helpen bij het implementeren van het betere en bredere gebruik van de GDI evenals bij het inlossen van de digitale schuld (optie1), is een tijdelijk (duur 4 jaar) coördinerend bureau voorzien. Dit ziet toe op de realisatie van de opties in dit fiche en het aansturen van de coördinatie van publiek/private vliegende brigades. De vliegende brigades zijn voor de duur van 4 jaar een tijdelijk aanjagend publiek-privaat construct. De coördinatie erop is daarmee ook tijdelijk voor dezelfde duur. Na deze periode is het werk klaar, wordt een evaluatie gedaan en worden eventuele geleerde lessen omgezet in structurele leidraden.

Samenstellen van een tijdelijk coördinerend bureau. Staf 10 ambtenaren (1 hoofd schaal 15, 3 coördinatoren schaal 14, 5 senior adviseurs schaal 12 en 1 PMO schaal 11). HOT tarieven 2024 gebruikt. Dit maakt een totaal van €3.572.870 miljoen per jaar(inclusief €2 miljoen out of pocket kosten). Het is niet realistisch dat gelijk aan het begin van 2024 deze kosten in volle omvang worden gemaakt. In de opstartfase in 2024 is voorzien dat de helft van de kosten wordt gemaakt.

² Meetbare en merkbare waarde van financiële hulpverlening: een nieuw perspectief [Meetbare en merkbare waarde van financiële hulpverlening: een nieuw perspectief \(nvvk.nl\)](#)

De kosten hiervan zijn uitgewerkt in onderstaande tabel

Maatregel vliegende brigades				Per jaar
Schaal	Fte	HOT tarief (€)	Totaal (€)	
11	1	128.620	128.620	128.620
12	5	144.970	724.850	724.850
13		161.320		
14	3	176.580	529.740	529.740
15	1	189.660	189.660	189.660
Totaal kosten apparaat			1.572.870	1.572.870
Overige kosten out of pocketkosten bureau			2.000.000	2.000.000
Totaal overige kosten			2.000.000	2.000.000
Totale kosten maatregel			3.572.870	3.572.870

jaar	2024	2025	2026	2027
Kosten coördinerend bureau (x € miljoen)	1.8	3.6	3.6	3.6

3. Optie 4: meer IT-talent bij de overheid, minder inhuur

Maatregel 4: meer IT-talent bij de overheid, minder inhuur

Onderbouwing structurele kosten

De uitbreiding van de interne centrale pool(s) bestaat onder andere uit topspecialisten waarin wordt gewerkt met een meestergezelconstructie waarbij junioren worden begeleid door de senioren om zich snel te kunnen ontwikkelen. Hierbij gaat het om in totaal 230 FTE waarbij de schalen lopen vanaf schaal 11 t/m schaal 17. Aan de hand van een inventarisatie van de behoefte bij Rijksorganisaties worden de IT-rollen ingevuld. De structurele kosten zijn circa 35,9 miljoen waarvan circa 1,2 miljoen apparaatskosten.

IT-specialisten					
	Schaal		HOT tarief (€)	FTE	Totaal (€)
	11		117.300	80	9.384.000
	12		132.300	60	7.938.000
	13		147.300	40	5.892.000
	14		160.300	20	3.206.000
	16		172.300	15	2.584.500
	16		185.300	10	1.853.000
	17		199.300	5	996.500

<i>Subtotaal</i>					31.854.000
<i>9% PRIOFACH</i>					2.866.860
<i>Totaal</i>					34.720.860
Apparaatskosten					
	Schaal		HOT tarief (€)	FTE	Totaal (€)
	10		106.300	2	212.600
	11		117.300	2	234.600
	12		132.300	1	132.300
	13		147.300	1	147.300
	15		172.300	1	172.300
	17		199.300	1	199.300
<i>Subtotaal</i>					1.098.400
<i>9% PRIOFACH</i>					98.856
<i>Totaal</i>					1.197.256
Totale kosten					35.918.116

Er wordt ingezet om in 2024 de eerste 30 FTE IT-specialisten te werven en vanaf 2025 tot en met 2028 jaarlijks uit te breiden met 50 FTE. Het programma I-Vakmanschap binnen CIO Rijk heeft in de eerste helft van 2023 een aantal verkenningen uitgevoerd naar mogelijke oplossingsrichtingen om IT'ers gemakkelijker aan te trekken en te behouden. Eén van de uitkomsten is dat er onvoldoende flexibele ICT-expertise beschikbaar is binnen de Rijksoverheid. ICT-personeel geeft aan graag in een pool te werken vanwege de afwisselende werkzaamheden en verschillende opdrachten. Door deze werkaantrekkelijkheid in pools is het realistisch en haalbaar om jaarlijks 50 FTE te werven.

Bij de apparaatskosten wordt in 2024 de schaal 15 en 17 geworven voor de opzet en een schaal 11 voor de ondersteuning hierbij. In 2025 tot en met 2028 zal de resterende FTE worden geworven. Dit zorgt voor de volgende kostenopbouw van de structurele kosten:

	2024 Q3/Q4	2025	2026	2027	2028	Structureel
IT-specialisten	2.264.404	12.076.820	19.624.833	27.172.847	34.720.860	34.720.860
Bureaunkosten	266.451	677.108	908.842	1.036.699	1.197.256	1.197.256
Totaal	2.530.855	12.753.928	20.533.675	28.209.546	35.918.116	35.918.116

Opbrengsten

Door het uitbreiden van de centrale ICT-expertise is het makkelijker om specialistische kennis intern in te huren. Dit zal een kleine bijdrage betekenen aan het verminderen van externe inhuur. Rijksorganisaties besparen hiermee kosten. Daarnaast blijft door het gebruik van de flexibele schil in plaats van externe inhuur belangrijke ICT-kennis behouden binnen de overheid. Ook worden ICT'ers beter behouden door de afwisselende werkzaamheden.

Momenteel wordt veel ingehuurd bij het Rijk voor diverse redenen (tijdelijke projecten, niemand kunnen vinden, geen hele FTE nodig maar een deel, snelle uitbreiding). Deze pool doet net als externe bureaus opdrachten bij Rijksorganisaties waaronder uitvoeringsorganisaties met het verschil dat deze ICT'ers in dienst zijn van de Rijksoverheid. Dit heeft 3 voordelen: (1) het is goedkoper, (2) beter behoud van personeel in verband met afwisselende werkzaamheden en (3) kennisborging binnen de overheid. Hiermee worden functies gedeeld over de grenzen van organisaties. Dit zorgt voor een bijdrage aan de huidige schaarste, stimuleert duurzame inzetbaarheid en aantrekkelijk werkgeverschap. Zorgt voor kennisbehoud en het delen ervan. Tevens draagt het bij aan een Rijksdienst die opgavegericht en grenzeloos samenwerkt.

Onderbouwing tijdelijke kosten

Voor extra wervingscapaciteit van de IT-specialisten wordt in 2024 1 senior IT-recruiter (S13) geworven en wordt er in 2025 uitgebreid met 1 extra IT-recruiter (S11). Dit betreft tijdelijke capaciteit tot en met 2028.

Extra capaciteit werving				
	Schaal	HOT tarief (€)	FTE	Totaal (€)
	11	117.300	1	117.300
	13	147.300	1	147.300
<i>Subtotaal</i>				264.600
<i>9% PRIOFACH</i>				23.814
Totaal				288.414

Voor het aantrekken en behouden van ICT-talent wordt er een talentenprogramma op het gebied van cybersecurity opgezet in combinatie met een Rijks ICT-netwerk. Aanvullend worden er kennisontwikkelings-en-loopbaanmogelijkheden ontwikkeld. Hiervoor wordt jaarlijks €5 miljoen gereserveerd voor de periode 2024 tot en met 2028 (€25 miljoen totaal).

	2024 Q3/Q4	2025	2026	2027	2028	Structureel
Extra capaciteit werving	80.442	288.414	288.414	288.414	288.414	0
Aantrekken en behouden ICT-talent	2.500.000	5.000.000	5.000.000	5.000.000	5.000.000	0
Totaal	2.580.442	5.288.414	5.288.414	5.288.414	5.288.414	0

Totale kosten

	2024 Q3/Q4	2025	2026	2027	2028	Structureel
Totaal	5.111.297	17.365.234	24.913.247	32.461.261	40.009.274	35.918.116
Wv. apparaat	5.030.855	17.076.820	24.624.833	32.172.847	39.720.860	35.918.116

Fiche 3 (SZW) – Niet-gebruik sociale regelingen

Nummer	G03
Titel	Niet-gebruik sociale regelingen tegengaan
Bron	VVD p.42, GL-PvdA p.35, CU p.40
Korte toelichting variant	Het is belangrijk dat mensen de inkomensondersteuning krijgen waarop zij recht hebben. Daarvoor worden de volgende maatregelen ingezet: 1. Algemene informatie voor grote groepen potentieel rechthebbenden. 2. Verbeteren van de onlinedienstverlening. 3. Verder ontwikkelen en ondersteunen van (gemeentelijke) hulpverlening. 4. Proactief en gericht informeren van mensen dat ze recht hebben op een regeling.¹ Voor maatregel 1, 2 en 3 is geen wijziging van regelgeving nodig. Voor maatregel 4 wel. Door van proactieve dienstverlening een wettelijke taak te maken, wordt het mogelijk door middel van gegevensuitwisseling mensen proactief te attenderen op hun recht op een inkomensondersteuning. Een wetsvoorstel is in voorbereiding, dat UWV, SVB en gemeenten deze mogelijkheid geeft om niet-gebruik tegen te gaan. Dit wetsvoorstel regelt niet dat uitkeringen of voorzieningen automatisch worden toegekend en is geen vereenvoudiging van bestaande regelingen. Ter uitvoering van het wetsvoorstel wordt onder meer een fysiek en digitaal loket verkend om mensen eenvoudig en digitaal inzicht te geven in de inkomensondersteuning waarop zij recht hebben.
Juridische haalbaarheid	- Het voorstel is dat UWV, SVB en gemeenten een wettelijke bevoegdheid krijgen om de dienstverlening proactiever te maken. - Proactieve dienstverlening vraagt om de daarvoor noodzakelijke gegevensuitwisseling en dus ook om maatregelen voor gegevensbescherming (AVG).
Uitvoerbaarheid	Proactieve dienstverlening is een middel dat publieke dienstverleners in kunnen zetten voordat betrokkene een aanvraag voor een uitkering of voorziening heeft gedaan. De inzet heeft tot doel: – Dat de betrokkene die vermoedelijk recht heeft, een aanvraag voor een uitkering of voorziening daadwerkelijk doet, en het niet-gebruik van voorzieningen wordt verminderd; – Dat de betrokkene een meer persoonlijke en daardoor betere overheidsdienstverlening ervaart. Het voorstel is proactieve dienstverlening als kan-bepaling op te nemen, zodat UWV, SVB en gemeenten de vrijheid houden om de uitvoering te richten op doelgroepen en regelingen met een hoog niet-gebruik. Uitvoerders kunnen stap voor stap en regeling per regeling, de vorm van proactieve dienstverlening bepalen, te beginnen met het oplossen van de knelpunten die nu bij proactieve dienstverlening worden ervaren.²
Tijdpad	Een wetwijziging zou medio 2025 vastgesteld kunnen worden, inwerkingtreding daarna. Het tijdpad is afhankelijk van het verloop van het wetgevingsproces en de benodigde invoeringstijd.

¹ Kamerbrief bij Synthesestudie niet-gebruik inkomensondersteunende regelingen SZW, Kamerstuk 26 446, nr. 696

² [Stand van de uitvoering sociale zekerheid juni 2023 | Publicatie | Rijksoverheid.nl](#)

Financiële effecten (* €1 miljoen)		2024	2025	2026	2027	2028	2029	Struc.
	Algemene effecten			10	20	31	42	42
	Weglekeffecten							
	Uitvoeringskosten		7	6	6	6	6	6
	Totaal		7	16	26	37	48	48
Toelichting raming	Omvang en impact niet-gebruik – Uit onderzoek blijkt dat de omvang van het niet-gebruik per regeling varieert³. Regelingen met een laag niet gebruik (<15%) zijn onder andere de AOW, kinderbijslag, de kinderopvangtoeslag en kindgebonden budget. De verwachting is dat het effect van proactieve dienstverlening op het tegengaan van niet-gebruik laag zal zijn. Deze regelingen zijn niet meegenomen in de raming. – Bij regelingen met een middelmatig niet-gebruik (15-30%) is de hoogte afhankelijk van het inkomen. Het niet-gebruik is hoger wanneer de regeling een relatief kleine aanvulling op het inkomen vormt. De AIO valt onder deze categorie. Op basis van de uitkomsten van een pilot over proactieve dienstverlening is voor de AIO is een schatting gemaakt. De AIO is daarom meegenomen in de raming. – Regelingen met een relatief hoog niet-gebruik (>30%) zijn over het algemeen regelingen die burgers met lage inkomens van aanvullende inkomsten voorzien. Hieronder vallen de bijstand en de Toeslagenwet (hierna: TW). Het effect van proactieve dienstverlening op het tegengaan van niet-gebruik is naar verwachting groot. Bijstand en TW zijn daarom meegenomen in de raming. – De verwachting is dat de impact van dit wetsvoorstel is dat het niet-gebruik maximaal 8% afneemt. Het is niet haalbaar om het niet-gebruik helemaal terug te dringen, vanwege de uiteenlopende oorzaken. De schatting is gebaseerd op soortgelijke beleidsinterventies, zoals pilot AIO en Vroegsignalering Schulden⁴. Uitvoeringskosten PM Uitkeringslasten PM							
Inkomenseffecten	Het terugdringen van niet-gebruik zorgt dat burgers financieel niet onder het sociaal minimum uitkomen.							
Arbeidsmarkt-effecten	Het tegengaan van niet-gebruik heeft niet alleen betrekking op uitkeringen, maar ook op voorzieningen, bijvoorbeeld re-integratie en schuldhulpverlening. Deze voorzieningen hebben ook tot doel mensen naar de arbeidsmarkt te begeleiden.							
Burgerperspectief	– Het bevorderen van het gebruik van inkomensondersteunende regelingen vermindert financiële problemen van mensen en daarmee ook andere problemen, zoals gezondheidsproblemen, uitval op het werk, enz. Deze positieve effecten overtreffen de kosten. Vuistregel is dat elke geïnvesteerde euro in financiële hulp de maatschappij twee euro oplevert.⁵ – Praktisch effect is dat de administratieve lasten voor burgers worden verminderd om een aanvraag in te dienen.							

³ Kamerbrief bij Synthesestudie niet-gebruik inkomensondersteunende regelingen SZW, Kamerstuk 26 446, nr. 696

⁴ Divosa Monitor Vroegsignalering Schulden | Jaarrapportage 2022.

⁵ Zie bijvoorbeeld: [Financiële hulp geeft stabiliteit en perspectief, maar bereikt nog te weinig mensen - NVVK](#)

	– Inbreuk op privacy en verwerking van persoonsgegevens. Een opt-out-mogelijkheid in het wetsvoorstel geeft burgers de mogelijkheid aan te geven dat hun persoonsgegevens niet worden gebruikt. – Voor burgers wordt het duidelijk waar zij recht op hebben. – Als terugvorderingen ontstaan voor deze burgers kan dit het vertrouwen in de overheid schaden.
Overige relevante aspecten	VVD: "Het niet-gebruik van sociale regelingen is veel te hoog. Dat pakken we aan. Het kan bijvoorbeeld niet zo zijn dat iemand in armoede leeft omdat sociale diensten geen contact mogen opnemen." GL-PvdA: "Zolang er nog toeslagen bestaan, gaat de overheid mensen actief benaderen om hen te doen toekomen waar zij recht op hebben. Dat doet zij door bestanden en gegevens slim te koppelen – met een wettelijke grondslag en aandacht voor de bescherming van persoonsgegevens. Dit gebeurt bij life-events, zoals verlies van werk, geboorte, scheiding, verhuizing of overlijden. Ook zetten we verder in op gemeentelijke loketten waar mensen in één keer overzicht krijgen waar zij recht op hebben en waar zij alle regelingen in één keer en met één formulier kunnen aanvragen. Al deze communicatie moet op B1-taalniveau zijn, ook richting niet-rechthebbenden. We zorgen dat de Belastingdienst, Toeslagen en UWV hier ook stappen in zetten." CU: "Het niet-gebruik van regelingen wordt teruggedrongen. Hiervoor kan gegevensuitwisseling een oplossing bieden. De landelijke fondsen tegen armoede en de gemeentelijke voorzieningen sluiten op elkaar aan en zijn breed bekend."

Fiche 4 - TOEKOMSTVASTE INFORMATIEVOORZIENING JenV: de basis blijvend op orde

Aanpak	
Kern van het probleem	De overheid – zeker JenV – is in hoge mate afhankelijk van informatie en IT. De werkprocessen zijn grotendeels digitaal ondersteund en data-gedreven. Informatievoorziening (IV) is de levensader van de uitvoeringsorganisatie. Het is van belang dat de IV en bijbehorende systemen up- to- date en toekomst bestendig zijn. Het toekomstbestendig, wendbaar en weerbaar maken van de informatievoorziening vraagt om structureel blijvende aandacht en bijbehorende financiële impuls. De kwaliteit van de IV en ook het gebruik van betrouwbare en robuuste systemen is direct van invloed op het goed en adequaat kunnen uitvoeren van de primaire processen binnen de uitvoeringsorganisaties van JenV. Daarnaast staat de wendbaarheid van de IV onder druk vanwege veranderd beleid en een veelheid aan komende verordeningen.
(Mogelijke) Aanpak	Spoor 1: Stabiliteit en continuering meerjarig toegekende middelen. De bij het coalitieakkoord van Rutte IV ontvangen middelen worden ingezet om de noodzakelijke stappen te zetten richting een stabiele en toekomstvaste basis van onze informatievoorziening. Het is van belang om deze stappen onverminderd te kunnen blijven zetten met continuering van financiering. Spoor 2: Investeren in de basis op orde Het blijven investeren in de basis op orde is essentieel om de noodzakelijke informatievoorziening gezond te krijgen en te houden. <i>Legacy & Lifecyclemanagement</i> Het voorkomen en vervangen van verouderde informatiesystemen blijft een opgave die onverminderd actueel is. De wereld staat niet stil, ontwikkelingen nemen hand over hand toe. Door nieuwe vormen van (samen)werken nemen ook de verwachtingen ten aanzien van bijv. werkplekfaciliteiten en mobile devices verder toe. De modernisering van het IV-landschap is ook een continu proces waarbij beheer, doorontwikkeling en vernieuwing elkaar afwisselen. Hierbij spelen veranderende eisen in toenemende mate een rol waarbij het voorbereiden op cloudtoepassingen en toegankelijke dienstverlening van belang zijn. <i>Invoering bestaand beleid en wetgeving</i> Elke organisatie moet haar informatiesystemen kunnen blijven aanpassen aan o.a. beleid en wetgeving. Deze aanpassingen zorgen voor digitaliseringsdruk vanwege gebrek aan personele capaciteit en reeds lopende inspanningen op gebied van legacy en lifecycle management. Dit zorgt voor trechtervorming waarbij de feitelijk invoering van bestaand beleid en wetgeving in informatiesystemen wordt vertraagd. <i>Data op orde</i> Data gedreven werken wordt steeds belangrijker voor beleidsontwikkeling, uitvoering en evaluatie. Om data gedreven te kunnen werken moet “data centraal” staan in de informatievoorziening en moet data kwalitatief goed worden ontsloten. Bij verouderde ICT voorzieningen is dat vrijwel niet mogelijk. Het (verder) ontwikkelen van strategie, governance en implementatie van datagedreven werken, is hierbij van groot belang. Hiervoor zijn additionele middelen nodig om ontwikkelingen, die blijvende impact hebben op het IV-landschap, het hoofd te kunnen bieden. Spoor 3: Invoeren van nieuwe (europese) wetgeving op het terrein van IV

De ontwikkelingen ten aanzien van de gerelateerde wetgeving volgen elkaar in hoog tempo op. Momenteel komen er, naast de wetten van de rijksoverheid zelf, een groeiend aantal wetsvoorstellen aan op zowel nationaal als Europees niveau.

Op Europees niveau zijn er meer dan 15 reguleringsinitiatieven/wetten vanuit DG Connect en DG Just op onderwerpen als kunstmatige intelligentie, databeheer, cybersecurity en digitale identiteiten die binnen ca. 3-4 jaar geïmplementeerd moeten worden. Dit betreft o.a. de Data Act, Digital Services Act, Single Digital Gateway, Cyber Security Act, Cyber Resilience Act. Deze hebben impact op alle JenV organisaties op verschillende thema's zoals beveiliging en privacy, organisatie en bestuur, toezicht en handhaving, personeel, werkprocessen en informatievoorziening. Bovendien zijn er ook nationaal meerdere beleidsinitiatieven, gemeenschappelijke agenda's en strategieën geïntroduceerd, waaronder de Werkagenda Waardengedreven Digitaliseren, I-Strategie Rijk, Nederlandse Cyber Security Strategie, Strategie Digitale Economie, etc.

De impact hiervan is nog niet volledig bekend, maar gezien de omvang en veelheid aan verordeningen die op JenV afkomen lijkt de conclusie onontkoombaar dat de impact significant zal zijn.

Samenwerking met onze partners

De beschreven sporen zijn enkel met inzet van het gehele ministerie (bestuursdepartement en uitvoeringsorganisaties) te verwezenlijken. Dit vraagt om nauwe samenwerking en onderlinge afstemming bij het concretiseren en uitvoeren van de onderliggende plannen.

Indicatie benodigde financiering

Primair: stabiliteit en continuering van meerjarig toegekende middelen. Daarnaast zijn blijvende investeringen nodig om de basis op orde te houden bij nieuwe inzichten en beleidswijzigingen. De onderstaande reeks geeft op hoofdniveau inzicht in de grootte van deze problematiek.

Voor aankomende verordeningen is nog geen inschatting beschikbaar, daarom worden deze als PM opgevoerd. Voor NIS2 is zowel de implementatie als compliance ingeschat op basis van een departementale validatie en interdepartementale consultatie.

x € 1.000	2024	2025	2026	2027	2028	structuur
Spoor 2: Basis op orde						
- Legacy & Lifecyclemanagement	5.000	19.600	22.700	24.700	30.700	30.700
- Invoering bestaand beleid en wetgeving	3.000	5.700	11.100	10.300	8.300	6.300
- Data op orde	2.000	3.700	5.200	7.000	12.000	14.000
Totaal	10.000	29.000	39.000	42.000	51.000	51.000
Spoor 3: Invoeren NL/EU wetgeving						
- Implementatie en compliance NIS 2	15.000	15.000	5.000	5.000	5.000	5.000
- Restant verordeningen (o.a. Data Act, Digital Services Act, Single Digital Gateway, Cyber Security Act, Cyber Resilience Act) (Bevat <u>niet</u> de AI Act of E-Justice Act)	PM	PM	PM	PM	PM	PM
Totaal	PM	PM	PM	PM	PM	PM

Wat gebeurt er als we niet kiezen voor deze oplossing van dit probleem? Wat gaat er dan mis?	Het niet continueren van bestaande nationale trajecten en/of het blijven investeren in de basis op orde legt een hypotheek op de continuïteit en wendbaarheid van het IV-landschap. Hierdoor kunnen verwachtingen vanuit beleid en eisen vanuit nieuwe wetgeving niet of niet op tijd worden doorgevoerd. Zonder additionele capaciteit en middelen komt het aanpassen en voldoen aan nieuwe wet- en regelgeving in gevaar. Gezien de omvang en veelheid aan wetgeving die op Nationaal en Europees niveau op JenV afkomt lijkt in dat geval de conclusie onontkoombaar dat gedurende langere periode niet kan worden voldaan aan geldende wet- en regelgeving.
Zinnen voor regeerakkoord	
Zinnen voor regeerakkoord	➤ Continuïteit van de informatievoorziening verdient blijvende aandacht door te investeren in mens en middelen. ➤ De omvang en veelheid aan komende wetgeving op Nationaal en Europees niveau vergen een significante inspanning van de gehele rijksoverheid. ➤ Deze inspanning vereist extra inzet van mens en middelen waarbij oog moet zijn voor de balans tussen het tempo van invoering en uitvoering.

Fiche 5 (OCW) - Informatiebeleid en archiefwet

Overheidsinformatie en Archiefwet

Algemeen

OCW is het verantwoordelijk ministerie voor de Archiefwet. De Archiefwet geeft de algemene regels waaraan alle ca. 1600 overheidsorganisaties zich aan moeten houden voor goed informatiebeheer. Ze levert ook de wettelijke grondslag voor archiefdiensten (waaronder het Nationaal Archief) en de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed.

Goed informatiebeheer is een randvoorwaarde voor democratische controle. De Archiefwet is daarvoor een van de belangrijkste funderende wetten. Door decennialange verwaarlozing is het digitale informatiebeheer bij departementen en uitvoeringsdiensten niet op orde. Dat leidt tot steeds meer incidenten en ICT-problemen, en draagt niet bij aan het vertrouwen in de overheid. Ook de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed heeft herhaaldelijk gewezen op het onvoldoende informatiebeheer bij het Rijk. Het ontbreekt te vaak aan overzicht, inzicht, goed beheer en (rechtmatige) vernietiging/ tijdige overbrenging naar archiefdiensten.

De huidige Archiefwet stamt uit het papieren tijdperk en is dringend aan modernisering toe. Daarom werkt de minister van OCW aan een nieuwe Archiefwet. Dit wetsvoorstel bevordert dat organisaties hun (digitale) informatie vanaf creatie goed beheren. Ook wordt de termijn waarop bepaalde overheidsinformatie moet worden overgebracht naar een archiefdienst verkort van 20 naar 10 jaar. Daardoor kunnen archiefdiensten sneller digitale informatie in beheer nemen en openbaar maken.

De ontwerpwet ligt sinds november 2021 in de Tweede Kamer ter behandeling. Momenteel wordt gewerkt aan de beantwoording van tweede ronde schriftelijke vragen. Het debat wordt verwacht in Q1 2024. Ook de lagere regelgeving staat op het punt om in consultatie gebracht te worden.

Bij inwerkingtreding van de wet is een meerjarig implementatieprogramma noodzakelijk. Duurzame versterking van de informatiebeheer en archivering is een ingrijpende en langjarige exercitie, maar noodzakelijk voor het vertrouwen van burgers in de overheid en de politiek.

Daarnaast verdienen zowel de omgang met koloniale archieven als de oorlogsarchieven speciale aandacht vanwege het grote maatschappelijk en historische belang. Digitalisering van deze historische bronnen speelt daarbij een belangrijke rol.

NB: Er is een relatie met de Fiches: RHC's, koloniale archieven en Cultuur en media in het Caribisch deel van het Koninkrijk.

Afstemming

N.v.t. De Archiefwet wordt medeondertekend door BZK. Wetsteksten en onderliggende regelgeving wordt afgestemd met BZK, Regionale Historische Centra, decentrale koepels, het Nationaal Archief en de Inspectie Overheidsinformatie & Erfgoed. Bij de uitwerking van meerjarig Implementatieplan zal ook met deze partijen worden afgestemd.

Acties

Maatregel 1: afronding wetstraject Archiefwet.

Maatregel 2: afronding modernisering onderliggende regelgeving (Archiefbesluit en Archiefregeling), zo snel mogelijk in consultatie brengen en vaststellen

Maatregel 3: opzetten meerjarig programma om wet te implementeren, en duurzaam beheer door overheidsorganisaties Rijk te bevorderen (afstemmen met Nationaal Archief, BZK, RDDI, KVAN, decentrale koepels)

Maatregel 4: Versterking Inspectie Overheidsinformatie & Erfgoed

Maatregel 5: transitie Regionale Historische Centra. Gedeelde en door betrokken partijen gedragen visie op de toekomst van de RHC-functie, de digitale infrastructuur en de gemeenschappelijke regelingen (Wgr) van de Regionale Historische Centra. Zie voor meer details fiche RHC.

Maatregel 6: extra meer aandacht voor koloniale oorlogsarchieven

Er zijn er kosten verbonden aan de implementatie van de Archiefwet 202X, waar de Regionale Historische Centra onderdeel van zijn. De beschikbare budgetten hiervoor zijn aangegeven onder 'actie implementatie Archiefwet, waaronder Regionale Historische Centra. Over de kosten van de gevolgen van uittreding (actie 5) vindt nog overleg met de Regionale Historische Centra plaats.

In het jaar 2024 is hiervoor een bedrag van € 2.6 mln. beschikbaar op de begroting. Daarnaast zijn er in 2023 middelen (€ 2 mln.) die bedoeld zijn voor de Regionale Historische Centra overgebleven op de begroting. Deze middelen komen terecht in de eindejaarsmarge van OCW. Er wordt door M&C een claim voorbereid om deze middelen bij Voorjaarsnota 2024 terug te halen op de M&C-begroting. Of deze € 2 mln. in 2024 daadwerkelijk beschikbaar komt voor de Regionale Historische Centra is dan ook pas na Voorjaarsbesluitvorming duidelijk.

Onderstaande tabel geeft het budget weer dat beschikbaar is voor de implementatie, inclusief de Regionale Historische Centra.

Actie 1: Spuk ¹	26.330	26.330	26.330	26.330	26.330
Actie implementatie Archiefwet, waaronder Regionale Historische Centra ²	2.590	1.790	1.790	800	800

¹Jaarlijkse indexering is hierin niet meegenomen.

² In de financiële tabel zijn de implementatiekosten voor de nieuwe Archiefwet minimaal geraamd. In 2026 loopt het programma Open overheid af, waarin 800 mln rijksbreed beschikbaar is gekomen voor de achterstand op de informatiehuishouding. Indien in 2026 deze achterstand niet voldoende is ingelopen, zal voor de implementatie van de Archiefwet fors meer nodig zijn. Ook moet worden bezien of er meer middelen nodig zijn voor het implementatieprogramma dan eerder voorzien. De uitvoeringstoets, die naar verwachting in Q4/Q2 plaatsvindt zal daarvoor ook input leveren.

Toelichting

Doeltreffendheid en doelmatigheid

De modernisering van de Archiefwetgeving is een opdracht vanuit het huidige coalitieakkoord (Archiefwet wordt herzien en consistent geïmplementeerd bij alle departementen en uitvoeringsorganisaties) en geeft uitvoering aan de motie Segers (2016).

Koloniale archieven

SCM heeft aan de Raad voor Cultuur een advies gevraagd over omgang met koloniale archieven. Daarbij wordt gekeken naar teruggave, digitale toegang, internationale samenwerking, en de bijzondere positie van het Nationaal Archief als beheerder van een grote collectie koloniale archieven.

Uitvoerbaarheid

Maatregel 1: afronding wetstraject Archiefwet.

Voorwaarde is instemming van de Staten-Generaal met wetsvoorstel. Planning Q1/Q2.

Maatregel 2: afronding modernisering onderliggende regelgeving (Archiefbesluit en Archiefregeling), zo snel mogelijk in consultatie brengen en vaststellen.

Voorwaarde is afstemming met BZK, en instemming MR. Planning Q4/Q1

Maatregel 3: opzetten meerjarig programma om wet te implementeren, en duurzaam beheer door overheidsorganisaties Rijk te bevorderen (afstemmen met Nationaal Archief, BZK, RDDI, KVAN, decentrale koepels)

Voorwaarde is inwerkingtreding Archiefwet 202X, en overeenstemming met BZK en overige partijen over invulling programma. Planning Q4/Q2

Maatregel 4: Versterking Inspectie Overheidsinformatie & Erfgoed

Voorwaarde is inwerkingtreding Archiefwet 2017

Maatregel 5: transitie Regionale Historische Archieven (RHC). Zie voor meer details fiche RHC.
Voorwaarde voor uittreding is inwerkingtreding Archiefwet 202X.

Maatregel 6: extra meer aandacht voor koloniale - en oorlogsarchieven

Overige opmerkingen; bv. wetstechnische aspecten, onvoorziene lange termijn neveneffecten en overige risico's

[Per maatregel]

CONCEPT

Fiche 7 (EZ) –AI en verdienen

De voorgestelde beleidswijziging

Overkoepelend beleidsdoel: maatschappelijke en economische kansen van AI verzilveren, en daarbij de juiste randvoorwaarden creëren voor de ontwikkeling van verantwoorde AI. De voorgestelde beleidswijzigingen zien concreet op:

1. Versterken Nederlandse en Europese AI-ecosysteem met additionele gerichte investeringen;
2. Versterken beleidsinfrastructuur.

Beleidswijzigingen voor toezicht op AI zijn onderdeel van het fiche over toezicht in het digitale domein (1d).

Aanleiding en probleemanalyse

Artificiële intelligentie (AI) verandert de wereld ingrijpend. Deze systeemtechnologie gaat stevig bijdragen aan onze economische groei en brede welvaart. Ook kan deze technologie helpen bij maatschappelijke vraagstukken, bijvoorbeeld op het gebied van vergrijzing, arbeidsmarktkrapte, klimaatverandering, gezondheid en voedselveiligheid. Tegelijkertijd brengt deze technologie uitdagingen met zich mee, zoals op het gebied van fundamentele rechten.

Nederland heeft een uitstekende uitgangspositie om verantwoorde AI tot wasdom te laten komen. We hebben excellent onderzoek, een sterk nationaal ecosysteem (Nederlandse AI Coalitie met 500 deelnemers/PPS met 7 regionale AI hubs) en meerjarige programma's voor onderzoek en innovatie, zoals AiNed (NGF) en ROBUST (NWO, UvA). Zo lopen er onderzoekslabs voor mensgerichte AI (ELSA), en zijn verschillende AI calls voor het mkb (MIT regeling) succesvol gebleken. Dit is relevant voor bedrijven die voorop willen lopen, universiteiten die onderzoektalent willen opleiden en voor de volgers, veelal mkb, die zo sneller kunnen leren en toepassen. Op Europees niveau lopen ook diverse programma's om de Europese AI-positie te versterken. Zo zet de Europese Commissie in op de ontwikkeling van supercomputing van de wereldklasse (EuroHPC) en komt zij in 2024 met een initiatief om AI start ups toegang te geven tot supercomputing.

Tegelijkertijd lopen Nederland en de EU ver achter op de Verenigde Staten en China. Zo beschikken grote technologiebedrijven uit derde landend over, toegang tot kapitaal, de benodigde financiering, mensen, rekenkracht en data voor het op grote schaal trainen en doorontwikkelen van AI-technologie. Enerzijds biedt de bredere beschikbaarheid van AI door deze techbedrijven kansen voor Nederland om hierop verder te innoveren met AI-toepassingen. Anderzijds kan Nederland van een beperkte groep ontwikkelaars van AI afhankelijk raken. Een actuele ontwikkeling is de snelle en brede implementatie van buitenlandse taalmodellen die nodig zijn voor generatieve AI- toepassingen zoals ChatGPT. Niet mee kunnen doen met AI-ontwikkelingen kan risico's opleveren voor onze digitale open strategische autonomie. Dit vraagt om een beleidswijziging.

Op het gebied van de regulering van AI loopt Europa voorop met de Europese AI-verordening die in de maak is. Deze verordening heeft als doel om ervoor te zorgen dat er veilige AI-systemen op de interne markt komen met waarborgen voor de bescherming van gezondheid, veiligheid en fundamentele rechten. De AI-verordening legt horizontale regels vast voor de ontwikkeling, het op de markt brengen en het gebruik van AI-systemen in de EU, op basis van het risico die deze systemen met zich meebrengen. Sommige AI-toepassingen worden verboden en voor andere hoog-risico AI-toepassingen worden eisen gesteld. De AI-verordening creëert duidelijkheid voor AI-aanbieders over hoe hun AI-systemen op een verantwoorde manier ontwikkeld kunnen worden. Als zij aan de eisen voldoen, kunnen ze hun systemen op de gehele Europese interne markt aanbieden. De regels hebben directe werking in Nederland en de rest van Europa en hoeven (en kunnen) niet op nationaal niveau uitgewerkt te worden. Op dit moment naderen de onderhandeling over de AI Verordening een eindpunt. Naar verwachting zullen AI-aanbieders vanaf 2026 moeten voldoen aan de eisen uit de AI-verordening.

Wat is nodig?

Het is belangrijk om de maatschappelijke en economische kansen van AI te verzilveren, en daarbij de juiste randvoorwaarden te creëren voor de ontwikkeling van verantwoorde AI. Gezien het dynamische en mondiale karakter van AI is slagkracht en flexibiliteit voor de Nederlandse aanpak van belang, zodat we de komende jaren kunnen blijven inspelen op nieuwe ontwikkelingen, zoals generatieve AI, met betrokkenheid van wetenschap, bedrijfsleven, en maatschappelijke organisaties. En, om een overheid die stevig inzet op de uitdagingen waar AI ons voor stelt. Door middel van regulering, testen- en experimenteren, en gerichte investeringen kan Nederland de

vruchten plukken van deze technologie. Ook kan Nederland hiermee de innovatie en marktcreatie op het gebied van verantwoorde AI in goede banen leiden.

Concreet zijn de volgende additionele acties hiervoor nodig:

1. **Versterken van het Nederlandse en Europese ecosysteem.** In aanvulling op de lopende en meerjarige AI-programma's zijn aanvullende investeringen nodig voor het stimuleren van de ontwikkeling en toepassing van AI, ook om Europees in de pas te kunnen blijven lopen. Het gaat om gerichte AI-investeringen in de vorm van:
 - a. Nationale cofinanciering voor bijdragen aan Europese AI-gerelateerde programma's. Denk hierbij concreet aan:
 - investeringen voor het stimuleren van de ontwikkeling van taalmodellen (*Alliance for Language Technologies, European Digital Infrastructure Consortium, ALT-EDIC*) voor gerichte impact van generatieve AI;
 - investeringen om nationaal en Europees mee te kunnen doen met toekomstige uitvragen om te komen tot AI-oplossingen voor grote maatschappelijke uitdagingen (*EU-grand challenges*).
 - b. Nationale investeringen. Denk hierbij concreet aan:
 - een bijdrage aan SURF voor het beschikbaar maken van supercomputers (High Performance Computing) die nodig zijn voor de onderliggende rekenkracht voor het ontwikkelen en benutten van AI-toepassingen voor maatschappelijke uitdagingen;
 - een op te richten innovatielab voor verantwoorde taalmodellen voor het borgen van Nederlandse belangen;
 - vijf systeemdoorbraakprojecten om AI-toepassingen en het delen van data tot stand te brengen in en voor verschillende sterke sectoren/netwerken van de Nederlandse Economie.

2. **Versterken AI-beleidsinfrastructuur.** Effectief AI-beleid vraagt om een sterke kennispositie van de Rijksoverheid. Additionele middelen zijn nodig voor het opbouwen van een versterkte kennispositie op AI. Denk concreet aan kennis op het gebied van technische, ethische, economische en veiligheidsaspecten. Ook zijn extra middelen nodig om beleidsmatig effectiever in te kunnen spelen op externe onderzoeken, adviezen en signalen.

De beoogde en verwachte effecten

Maatregel 1

- Een versterkte Nederlands en Europees ecosysteem voor de ontwikkeling en inzet van AI, waaronder generatieve AI, waarbij publiek-privaat wordt samengewerkt en mensgerichte AI centraal staat. Tegelijkertijd zijn de gevraagde middelen onvoldoende om de achterstanden met de VS en China in te lopen.
- Gerichte AI-oplossingen voor grote maatschappelijke vraagstukken, de ontwikkeling en toepassing van nieuwe taalmodellen (generatieve AI), meer startups, en drempelverlaging voor het MKB bij het toepassen van AI.

Maatregel 2

Betere kennispositie van en beter handelingsperspectief voor de overheid op de AI-ontwikkelingen en impact hiervan, zodat de overheid deze informatie kan gebruiken voor beleid.

De uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid

Maatregel 1

Afspraken over investeringen worden geborgd in maatwerkbeschikkingen, (juridische) spelregels voor internationale instrumenten, zoals EDIC's en een bijdrage aan de ICT-infrastructuur voor High Performance Computing van SURF (OCW). Ook is in de beoogde reeks voor de financiële middelen rekening gehouden met een te verwachte piek in uitgaven als projecten op stoom zijn gekomen, en daarna een lichte daling.

Maatregel 2

De uitvoerbaarheid wordt geborgd door het aannemen van de juiste mensen. Deze mensen moeten de benodigde expertise hebben om de kennispositie van de Rijksoverheid op AI te versterken, bijvoorbeeld op technisch, ethisch, economisch en veiligheidsgebied.

Financiële consequenties

Budgettair effect verplichtingen

(x € 1 mln.; + = **saldoverslechterend**; - = **saldoverbeterend**)

	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Struc.
Maatregel 1		20	30	40	50	40	2
Dekking							

Maatregel 2		0,25 mln	0,25 mln	0,25 mln	0,25 mln	0,25 mln	0,25 ml
Dekking							

NB. Maatregel 1

Het Nationaal Groeifonds heeft eerder informeel aangegeven dat ze de beoogde dekking voor een ecosysteemaanpak niet zou kunnen geven en dat departementale en structurele financiering meer voor de hand zou liggen. De dekking zou dus gevonden moeten worden in het herschikken van publieke middelen, nader te bepalen. De structurele bijdrage van 2 miljoen ziet op de bredere kennisdeling binnen het AI-ecosysteem.

NB. Maatregel 2

De maatregel bevat nu alleen een budgettaire claim om de beleidsinfrastructuur van EZK te versterken met 2 FTE. Om de kennispositie binnen de gehele Rijksoverheid te versterken op specifieke beleidsterreinen zoals onderwijs, zorg en landbouw is additionele capaciteit vereist.

Internationaal

Nederland wil mee kunnen blijven doen met de koplopers in Europa richting 2030. Om dat te kunnen realiseren participeren we nu al in internationale onderzoeksnetwerken als Ellis, Claire en ADRA. Met het gevraagde budget kunnen we ook meedoen in voorstellen voor toekomstige EU- calls op het gebied van grote maatschappelijke uitdagingen (*grand challenges*), zoals energie, mobiliteit en zorg, generatieve AI en taalmodellen, mensgerichte AI en het versterken van de (nationale) ICT-infrastructuur/meer rekenkracht voor onderzoek en innovatie.

Afstemming

DE, DEIZ, MC, AEP, WJZ, FEZ, ACM, RDI.

Interdepartementaal is er een opgavefiche voor digitalisering o.l.v. BZK. Deze fiche sluit daarnaast aan bij de interdepartementale fiche voor AI over verantwoorde en mensgerichte inbedding van artificiële intelligentie. Dit fiche is complementair aan het huidige fiche.

Fiche 9 (IenW) – Digitalisering als instrument voor optimale en duurzame bezetting transportnetwerk

Digitalisering, digitale infrastructuur, modal shift, goederenvervoer, innovatie, duurzaamheid, optimaal, transport.

Titel:

Digitalisering als instrument voor optimale en duurzame benutting transportnetwerk

DG: DGLM

Contactpersoon:

Beschrijving van de maatschappelijke opgave

- Mobiliteit en het zo goed mogelijk benutten van de schaarse ruimte op de weg, is ook voor het goederenvervoer een belangrijk thema. De goederenvervoeragenda zet in op het beter benutten van de modaliteiten (weg, spoor en binnenvaart). Het beschikbaar zijn van data speelt een belangrijke rol in deze modaliteitskeuzes. Als in de logistieke keten tijdig bekend is wanneer en waar ladingen aankomen, kan elke deelnemer op tijd een planning maken of goederen over de weg, spoor of binnenvaart verder zullen worden vervoerd. Het is daarom belangrijk om bedrijven te stimuleren in de ontwikkeling van digitale kennis en vaardigheden en het delen van data.
 - Digitalisering van het goederenvervoer helpt logistieke spelers bij het kiezen van de juiste modaliteit op het juiste moment. En dat draagt bij aan realisatie van duurzaamheidsdoelstellingen. De nieuwe EU-wetgeving rond CO2 footprint (Corporate Sustainability Reporting Directive) verplicht bedrijven om al vanaf 2024 de CO2 footprint van hun transporten te publiceren. Veel MKB-bedrijven worstelen nog met deze registraties omdat hun digitale infrastructuur nog niet hierop is ingericht. Actueel inzicht in hun totale transportoperatie is nodig om de benodigde publicaties te kunnen doen, transportstromen tijdens de uitvoering te wijzigen en CO2-reductie te realiseren. Naast reductie van CO2 kan dit ook bijdragen aan verdere stikstofreductie,
 - Digitalisering van het goederenvervoer is onderdeel van een bredere digitale transformatie binnen onze maatschappij. Als uitvloeisel van de Europese Data Strategie is de wetgeving rond het digitaal handelen de afgelopen jaren ingrijpend veranderd. Inzet van deze strategie is dat het voor bedrijven (in het goederenvervoer) mogelijk moet worden om veilig en vertrouwd data met elkaar te delen. Bedrijven die hun data ter beschikking stellen aan andere bedrijven, moeten ook de voordelen hiervan plukken. De Nederlandse overheid zet zich proactief in om deze strategie te realiseren.
 - Om deze transformatie goed te laten slagen is in de afgelopen jaren fors ingezet op het ondersteunen en stimuleren van het Nederlandse MKB. Dat krijgt in nauwe samenwerking met diverse uitvoeringsprogramma's van het ministerie van EZK vorm en invulling. MKB vormt bijna negentig procent van de logistieke keten en hebben vaak niet de kennis en vaardigheden om op een nieuwe, digitale manier te werken. Zo wordt in het vrachtvervoer over de weg nog veel gebruik gemaakt van een papieren vrachtbrief, terwijl een elektronische vrachtbrief (de zogenaamde e-CMR) al gebruikt mag worden in Nederland en binnen de hele EU.
- De inzet van IenW is een concrete invulling van diverse centrale maatschappelijke en digitaliseringsopgaven (zie Hoofdfiche Digitalisering: acht gedeelde opgaven voor de digitale transitie van BZK). Daarbij gaat het met

name om opgave 6 (de basis verdeling op orde brengen bij de digitale overheid) en opgave 7 (noodzakelijke gegevensdeling- en gebruik door de overheid voor maatschappelijke opgaven). Het ministerie van EZK heeft géén aparte en concrete fiches gemaakt over inzet op de digitale transitie van het MKB.

- De Nederlandse logistieke keten levert een bijdrage van bijna 9 procent aan het BBP.
- Er werken ruim 650.000 mensen in een kleine 18.000 bedrijven met een logistieke rol.
- Bijna 25 procent van alle producten in de EU passeert een Nederlandse logistieke partij.
- 3,7 procent van de wereldhandel loopt via Nederlandse logistieke ketens.
- Nederland is nummer één van EU-landen in de Logistic Performance Index (Wereldbank).
- Deze positie staat onder druk. Mainports in andere Europese landen groeien. De markt van digitale toepassingen in de logistiek *buiten Nederland* groeit met 700% in de laatste 5 jaar.
- Slechts 10 procent van het MKB is voldoende digitaal vaardig om digitaal zaken te doen.
- Dat benadrukt het belang om onze Nederlandse logistieke ketens te digitaliseren en efficiënt en effectief te houden en fors te investeren in digitale vaardigheid van het logistieke MKB.
- Met een bijdrage vanuit het Nationaal Groeifonds (€ 51,1 miljoen) zal tussen nu en 2027 een toekomstbestendige open, neutrale, veilige en vertrouwde digitale infrastructuur ontstaan. Een speciaal programma (Digitale Infrastructuur Logistiek) ontwikkelt het benodigde afsprakenstelsel waarop markt en overheid nieuwe digitale toepassingen kunnen ontwikkelen. De Nederlandse mainports en partijen op achterlandverbindingen spelen een belangrijke rol om dit publiek-private netwerk voor het delen van data te realiseren. In het programma investeren overheden en bedrijven gezamenlijk in een transitieagenda om de Nederlandse logistieke ketenpartners over de digitale streep te trekken.

Tabel 1: Huidige budgetten in de begroting van IenW (stand OWB 2024)

Digitale Transport Strategie	7 miljoen voor 2024 t/m 2027
Programma Digitale Infrastructuur Logistiek	51,1 miljoen voor 2022 t/m 2027

Wat schrijven politieke partijen over dit onderwerp in hun verkiezingsprogramma's?

NSC: Regionale samenwerking tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en decentrale overheden (de zogenaamde triple helix) versterken. Naast financiering gaat het vooral om gezamenlijke inzet op strategie, internationalisering en digitalisering (pag 41). In het nationale innovatiebeleid een hervorming doorvoeren. De overheid verstrekt via het Groeifonds miljarden aan innovatiesubsidies, zonder de noodzaak en het doel van een bijdrage uit de belastingmiddelen scherp af te wegen. Meer regie is gewenst. Groeifonds en onderdelen van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) samenvoegen met InvestNL tot een Nationale Ontwikkelingsmaatschappij die risicovolle private investeringen kan uitlokken op het gebied van onder meer verduurzaming, digitalisering en strategische infrastructuur (pag 41).

VVD: veel winst valt te behalen met inzet van digitalisering, technologie, AI, data analyse. Wordt nu vooral erbij gedaan (zorg). Geen pilots of proeftuinen meer, nu moet het gedaan worden.

CDA: investeren in mobiliteit in Groningen (behoud van busverbindingen). Gemeenten ontvangen middelen als zij nieuwe wetten of regelingen (denk aan Europese wetten op gebied van digitalisering) moeten invoeren.

D66: bedrijfsleven en MKB goed vestigingsklimaat bieden en ondersteuning bij innovatie en digitalisering (pag 9). Meer geld voor gerichte innovatie en digitalisering (pag 94). Nederland moet koploper blijven in digitale economie. Met Europese bondgenoten schaduwkanten actief beteugelen (marktmacht internetgiganten, cybersecurity-bedreigingen, nepnieuws en verlies van nepnieuws (pag 93). Digitalisering bepaalt meer dan ooit de samenleving. Nederland moet koploper zijn in digitale transformatie . Digitale vaardigheden opbouwen voor scholieren, werknemers, burgers en politici (pag 104). Naar een sterke uniforme Europese digitale markt en één verantwoordelijke minister digitalisering (pag 105). Samenwerking met een groep lidstaten ipv hele EU op gebied van digitalisering (pag 182).

PvdA/GL: samen met Europese partners maakt Nederland in een Europese digitale infrastructuur. Deze omvat publiek-civiele alternatieven voor de platforms en diensten van Big Tech en een veilige cloud. Met de inkoopkracht en technologiesubsidies van overheden wordt opensourcesoftware en -hardware gestimuleerd. We willen dat Nederland zich in Europa hard maakt voor een public tech fonds om Europese verantwoorde digitale technologie aan te jagen. Het uitgangspunt is dat code, ontwerpen en datasets die met publiek geld zijn ontwikkeld voor iedereen beschikbaar moeten zijn (pag 84).

BBB: stimuleren van een betere verbinding tussen Hogescholen en (MKB-) bedrijven in Nederland, bijvoorbeeld op het gebied van digitalisering en verduurzaming (pag 80). BBB pleit voor een minister van digitalisering in het nieuwe kabinet die zich moet richten op het ontwikkelen van een nieuwe nationale digitale strategie en het coördineren van digitale innovatie over diverse sectoren. In het Nationale digitaliseringsbeleid is uiteengezet hoe digitale technologie beoordeeld wordt. Voor **BBB** van belang dat keuzevrijheid, privacy, gebruik en veiligheid van onze burgers, bedrijven en infrastructuur voldoende aandacht krijgen in gebruik en bij toezichthoudende instanties (pag 83). De overheid moet actief open source ontwikkelingen op gebied van digitalisering ondersteunen en bevorderen. Op deze manier kunnen gezamenlijk innovatieve digitale diensten en oplossingen voor urgente maatschappelijke vraagstukken ontwikkeld worden. Nederland moet een van de koplopers blijven op het gebied van digitalisering en technologie (pag 84).

Oplossingsrichtingen (en budget)

NSC / BBB

Intensievere regionale samenwerking overheid/bedrijfsleven/kennisinstellingen is mogelijk via het specifiek 'richten' van de huidige inzet van de Topsector Logistiek, dat een triple helix aanpak kent. Een uitbreiding van hun huidige inzet op nationaal niveau richting intensivering in de regio's kan ondersteund worden met een investering vanuit lenW van 30 miljoen euro.

WD

Geen pilots of proeftuinen meer, nu moet 't gedaan worden. Is exact de insteek van lenW bij digitalisering van goederenvervoer. Intensivering van de huidige inzet op Europees en nationaal niveau op implementatie van de Basis Data Infrastructuur voor goederenvervoer en logistiek: 60 miljoen euro. Op de volgende manier:

Maatregelen

Impact

Budget (in mln. euro)

Maatregelen voor vergroten logistieke efficiëntie vanuit data delen en digitale ondersteuning als randvoorwaarde voor bedrijven, zoals:

Verdere digitalisering informatie-uitwisseling van bedrijven naar overheid (leveringen, aangiften, ...)
Ondersteuning digitalisering bundeling bulk- en containeroverslag.
Automatiseren koppelen en gereedmaken treinen terminals.
Verhogen digitale innovatie binnenvaart en spoor.

-Lagere transportkn 8 mln. Pj
-Modal shift 46.000 containers
-minder CO2 22.000 ton p.j./
minder NOx 42.000 kg pj
- Klimaatbaten 4,7 mln. pj

60

- Opzetten digitale aanmeldsystemen sluitend op de digitale infrastructuur en bruggen voor betere anticipatie op wachttijden. - Gecoördineerde implementatie EU-wetgeving op gebied van digitale infrastructuur richting betrokken overheden en bedrijven (één digitale manier van informatie-aanlevering). - Doorontwikkeling Nederlandse digitale infrastructuur voor logistiek naar Europese standaard en infrastructuur.		
D66 - bedrijfsleven en MKB goed vestigingsklimaat bieden en ondersteuning bij innovatie en digitalisering (pag 9). Krijgt reeds vorm via het NGF-programma Digitale Infrastructuur Logistiek en diverse programma's bij EZK. - Meer geld voor gerichte innovatie en digitalisering (pag 94). Met Europese bondgenoten schaduwkanten actief beteugelen (marktmacht internetgiganten, cybersecurity-bedreigingen, nepnieuws en verlies van nepnieuws (pag 93). Samenwerking met een groep lidstaten ipv hele EU op gebied van digitalisering (pag 182). Deze punten krijgen vorm door de ontwikkeling van de Europese 'mobility data space'. IenW levert met de Basis Data Infrastructuur voor goederenvervoer en logistiek een belangrijke bijdrage. Met Duitsland, Finland, Frankrijk en Spanje ontwikkelt Nederland een voorstel voor een European Digital Infrastructure Consortium. Een additionele investering van 50 miljoen euro stelt Nederland in staat om de organisatie neer te zetten en waardevolle implementaties van de BDI te doen. PvdA/GL: - samen met Europese partners investeert Nederland in een Europese digitale infrastructuur. Deze omvat publiek-civiele alternatieven voor de platforms en diensten van Big Tech en een veilige cloud. Dit punt krijgt binnen goederenvervoer en logistiek reeds vorm via de ontwikkeling van de Basis Data Infrastructuur. De kern hiervan is een digitaal vertrouwensstelsel dat inzetbaar is andere domeinen. Dat krijgt mondjesmaat vorm (gebouwde omgeving, utiliteit, energiedomein). IenW stimuleert en faciliteert de ontwikkeling van het afsprakenstelsel en open source componenten waarop nieuwe innovatieve digitale toepassingen ontwikkeld kunnen worden. De eerste toepassingen zijn ontwikkeld en worden gebruikt. Een extra investering van 50 miljoen euro zorgt voor verbreding van de toepassing en versnelling en verbetering van de ontwikkeling van de BDI in het mobiliteitsdomein en andere domeinen zoals energie, klimaat, bouw en utiliteit. BBB - De overheid moet actief open source ontwikkelingen op gebied van digitalisering ondersteunen en bevorderen. Op deze manier kunnen gezamenlijk innovatieve digitale diensten en oplossingen voor urgente maatschappelijke vraagstukken ontwikkeld worden. Dit punt krijgt binnen goederenvervoer en logistiek reeds vorm via de ontwikkeling van de Basis Data Infrastructuur. De kern hiervan is een digitaal vertrouwensstelsel dat inzetbaar is andere domeinen. Dat krijgt mondjesmaat vorm (gebouwde omgeving, utiliteit, energiedomein). IenW stimuleert en faciliteert de ontwikkeling van het afsprakenstelsel en open source componenten waarop nieuwe innovatieve digitale toepassingen ontwikkeld kunnen worden. De eerste toepassingen zijn ontwikkeld en worden gebruikt. Een extra investering van 50 miljoen euro zorgt voor verbreding van de toepassing en versnelling en verbetering van de ontwikkeling van de BDI in het mobiliteitsdomein en andere domeinen zoals energie, klimaat, bouw en utiliteit.		

Uitvoeringsaspecten

Inzet van de overheid bij digitalisering van het goederenvervoer is verankerd in de Digitale Transport Strategie goederenvervoer. De minister van IenW voert een proactieve regierol bij de uitvoering. Door de noodzakelijke structuurwijziging in de digitale informatie-uitwisseling tussen overheden onderling en overheid en bedrijfsleven in gang te zetten. Maar ook om door samenwerking te komen tot de benodigde standaarden, afsprakenstelsels en specificaties. Via genoemde maatregelen hierboven. Dat vraagt van alle betrokken overheden en bedrijven capaciteit en inzet. Die wordt ook geleverd. Echter, intensivering van maatregelen en regievoering op realisatie vraagt extra middelen en versterking van het IenW-team.

Juridische aspecten

Diverse nieuwe Europese richtlijnen en verordeningen bevatten verplichtingen voor overheden en/of bedrijven actief in de logistieke keten om informatie digitaal aan te leveren (European Maritime Single Window environment, electronic Freight Transport Information directive, Corporate Sustainability Reporting Directive, ...). Het vraagt intensivering van de coördinatie van diverse implementaties om één wijze van digitale informatie-uitwisseling tussen overheden en/of bedrijven op te leveren. En te voorkomen dat overheden en bedrijven met een toename van administratieve lasten te maken krijgen.

Fiche 11 (BZK) – digitale autonomie voor een weerbare Rijksoverheid

Onderwerp:
Verantwoordelijk DG:
Samengewerkt met:
Aanspreekpunt:

Digitale autonomie voor een weerbare Rijksoverheid
DGD00
(CIO Rijk)

Onderwerp	
Maatschappelijke opgave	Betrouwbare en sterke democratie Onze samenleving vereist een betrouwbare en bereikbare overheid in een sterke democratie. Hiervoor is een digitale basis noodzakelijk die bestaat uit betrouwbare en veilige informatie, systemen en digitale infrastructuur. Dit brengt veel positieve ontwikkelingen met zich mee, bijv. ten aanzien van economie, innovatie, vitale sectoren en dienstverlening. De keerzijde hiervan is dat we steeds afhankelijker zijn geworden van enkele grote buitenlandse marktspelers en we meer gevoelig zijn geworden voor geopolitieke dreigingen. Deze strategische afhankelijkheden brengen risico's met zich mee voor o.a. de nationale veiligheid, borging van fundamentele rechten en publieke waarden, ons concurrentievermogen en onze democratische rechtsstaat. Echter, is het onmogelijk en onwenselijk om Nederland volledig digitaal autonoom te maken. Wederzijdse afhankelijkheden vormen de ruggengraat van het open handelssysteem en de internationale samenwerking waar Nederland en de EU veel profijt van hebben en die ons een sterkere geopolitieke positie opleveren.¹ Om de zeggenschap over onze digitale diensten en informatie te garanderen is een veilige digitale basis voor bestuur en vitale overheidsdiensten nodig waarin onze publieke waarden en fundamentele rechten zijn gewaarborgd. Dat geldt ook voor blijvende bescherming van onze hoogst vertrouwelijke en staatsgeheime informatie. Voorbeelden van hoe de risico's zich kunnen manifesteren zijn onbereikbare systemen bij geopolitiek conflicten, het niet kunnen overstappen naar andere leveranciers en het moeten gebruiken van platforms die niet aan onze wetgeving of publieke waarden voldoen. Ook de overheid beland steeds meer in deze afhankelijke situatie vanwege gebrek aan EU- of nationale alternatieven, of bestaande mogelijkheden die verdwijnen door de huidige marktwerking.
Doel	We streven naar een overheid die weinig tot geen risicovolle strategische afhankelijkheden heeft bij enkele grote marktspelers voor haar digitale dienstverlening. We hebben in kaart welke risicovolle samenwerkingen we hebben en waar nodig worden deze afgebouwd. We stimuleren de ontwikkeling van nieuwe, innovatieve technologieën binnen de door ons gestelde publieke waarden. Daarmee kan Nederland garanderen dat voor haar essentiële overheidsdiensten wordt voldaan aan de benodigde eisen zoals vertrouwelijkheid, veiligheid, beschikbaarheid, integriteit en bescherming van fundamentele rechten en publieke waarden voor een sterke en betrouwbare democratie.

¹ Agenda Digitale Strategische Autonomie | 2023 | Publicatie | Rijksoverheid, p. 7.

Beleidsmaatregelen	Wij stellen ter aanvulling op het bestaande beleid een samenhangend nationaal programma voor ter bevordering van de digitale autonomie van rijksoverheidsdiensten: 1. Departementen verkennen nationale en Europese handelingsperspectieven die effectief bijdragen aan het bevorderen van de digitale open strategische autonomie en voeren die uit. Naast terugdringen van afhankelijkheden wordt ook gekeken naar zelfstandig ontwikkelen en opschalen van (nieuwe) technologieën en de verantwoorde inzet ervan. 2. Hoog gerubriceerde informatie, zoals staatsgeheimen, worden uit een extra beveiligde voorziening aangeboden, bestuurd en beheerd. Deze rijksbrede voorziening bevordert de samenwerking en informatieveiligheid binnen de Rijksoverheid. Dit voorstel is verder uitgewerkt in bijlage 2 - Verbeteren Hoog gerubriceerde informatievoorziening (HGI). 3. Een nationale of Europese clouddienst zodat we zelf de regie houden over gevoelige informatie van de rijksoverheid. Hierdoor kunnen we open initiatieven in gebruik nemen: de opzet van een datacentrum voor de overheid gebaseerd op open source platforms en applicaties, zoals Jitsi voor video-vergaderen, open source databases en office suites. 4. Een investeringsprogramma voor het stimuleren en opschalen van waardengedreven alternatieven. Centrale uitgangspunten zijn daarbij: (a) gemeenschappelijk eigendom van onderliggende data, kennis en technologie en (b) democratische sturing door ontwikkelaars, gebruikers en/of andere belanghebbenden. Deze zgn. 'digitale gemeenschapsgoederen' vormen een alternatief voor het huidige geprivatiseerde digitale ecosysteem en zijn door hun open karakter herbruikbaar en interoperabel. Hier profiteren zowel de publieke als private sector van. 5. Cryptografische producten uit de Nationale Crypto Strategie (NCS): uitbreiden portfolio van producten en voorzieningen ter bescherming van de Nederlandse staatsgeheimen of vitale hoog-gevoelige informatie. 6. Open Source Programmabureau (OSPO Rijk): institutionalisering van het open source beleid en coördineren van het afbouwen van de meest risicovolle afhankelijkheden. 7. Opstellen technische en juridische standaarden, samen met EU- en NAVO-partners. 8. Opstellen en beheren digitale informatie- en veiligheidsarchitectuur. 9. Inzet op IT-expertise in dienst bij de eigen overheid om eigen applicaties te kunnen bouwen en onderhouden (zie ook fiche Digitale Overheid)
Juridische consequenties	Bestaande of aanstaande Europese regelgeving, ingebed in Nederlandse wetgeving biedt hiervoor de basis. Daarnaast is het kunnen uitsluiten van producten en diensten uit landen met een offensief cyberprogramma gericht tegen de belangen van Nederland en bondgenoten noodzakelijk. Dit wordt in de ABRO voorzien. De ICBR stelt nadere kaders vast om inkoop van meer waardengedreven digitale oplossingen te stimuleren.

Gevolgen voor burgers	De burger zal in eerste instantie merken dat de overheid andere, open kanalen gaat gebruiken voor haar dienstverlening en communicatie. Verder zal de toegenomen autonomie van de overheidsdienstverlening indirect leiden tot diversiteit in het digitale landschap en in tijden van toenemende spanning meer zekerheid bieden over beschikbaarheid en betrouwbaarheid van informatie en digitale dienstverlening. Met het versterken van de autonomie wordt daarnaast veilig en betrouwbaar gebruik van digitale middelen door burgers versterkt, waarin mensenrechten en publieke waarden nog sterker verankerd worden. Daarnaast draagt het bij aan de aanpak van maatschappelijke opgaven, zoals het voorkomen van discriminerende algoritmen. Doordat de digitale systemen die de overheid gebruikt voor haar dienstverlenende en besluitvormende taken meer open ontwikkeld gaan worden, is de gebruikte technologie beter opvraagbaar en controleerbaar. Dit komt o.a. de kwaliteit, betrouwbaarheid en transparantie van overheidshandelen ten goede.
Uitvoerbaarheid	In de uitvoering zal meer moeite gestoken moeten worden in alternatieve oplossingen, die mogelijk minder goed integreren of hogere investeringen kennen. Daarom is een sterke centrale voorziening nodig die infrastructuur op het juiste niveau beschikbaar houdt, kennis deelt en helpt met implementatievraagstukken.
Tekstsuggestie RA	Nederland moet in staat zijn om haar digitale kroonjuwelen te beheersen en beschermen, zonder volledig afhankelijk te zijn van ongewenste invloeden buiten de EU. Onze digitale kroonjuwelen zijn alle technologieën, infrastructuren en hulpmiddelen van de Rijksoverheid die aan de basis staan van onze samenleving en rechtstaat. Om die te beschermen start dit kabinet een nationaal programma voor het beheersen en beschermen van gevoelige overheidsinformatie en infrastructuur.
Stakeholders*	Welke partijen zijn nodig bij het realiseren van de doelen? - Rijksbreed, o.a. MinDef, MinJenV/NCTV, MinEZK, min AZ, minBZ, Min OCW. - Medeoverheden en uitvoeringsorganisaties.

Budgettaire consequenties	2024	2025	2026	2027	2028	Struct. *
Maatregel 1 DOSA	0.5	1	1	1	1	1
Wv. Apparaat	0.3	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5
Maatregel 2 HGI	39	60	42	32	21	
Wv. Apparaat	0.5	1.5	1	0.5	0.3	
Maatregel 3 Nationale Cloud	10	15	25	59	81	81
Wv. Apparaat	0.5	0.5	1	1.6	1.5	1.5
Maatregel 4 Investeren in alternatieven	14	14	14	14	14	14
Wv. Apparaat	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3
Maatregel 5 Versterken Nationale Crypto Strategie (NCS)	5	12	12	20	20	28
Wv. Apparaat	0.2	0.4	0.6	0.6	0.6	1.8
Maatregel 6 OSPO Rijk	3	3	3	3	3	3
Wv. Apparaat	0.3	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6
Maatregel 7 Standaarden	1	2	2	1	1	1

Wv. Apparaat	0.3		0.3	0.3	0.3	0.3
Maatregel 8 Architectuur	2	3	5	5	7	7
Wv. Apparaat	0.4		0.8	0.8	0.8	0.8
Totaal	74	111	103	135	149	136

* post 'structureel' is niet overal ingevuld

Bijlag Financiële onderbouwing bij de budgettaire consequenties

Budgettaire consequenties	2024	2025	2026	2027	2028	Struct.
Maatregel 1 DOSA						
Formatieplekken (aantal FTE's)	2fte	3fte	3fte	3fte	3fte	3fte
Schalen (HOT Tarieven)						
S12	133.000	266.000	266.000	266.000	266.000	266.000
S14	162.000	162.000	162.000	162.000	162.000	162.000
subtotaal	295.000	428.000	428.000	428.000	428.000	428.000
9% PIOFACH	26.550	38.520	38.520	38.520	38.520	38.520
Totale kosten	321.550	466.520	466.520	466.520	466.520	466.520
Onderbouwing functie + schalen	In het eerste jaar kan gestart worden met een coördinerend beleidsadviseur en senior medewerker. In de jaren daarna wordt versterkt met een juridisch senior medewerker (+ 1 schaal 12) omdat tegen die tijd kennis van de Europese wet- en regelgeving nodig is.					
Onvoorzien	178.450	533.480	533.480	533.480	533.480	533.480
TOTAAL	500.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000
Onderbouwing overige kosten	Het uitvoeren van de te verkennen handelingsperspectieven (die nog niet zijn opgenomen in agenda DOSA) zijn nog niet in te schatten totdat deze handelingsperspectieven verkend zijn. De acties voor BZK die in agenda DOSA zijn opgenomen, passen voor een deel in de huidige begroting. Het is momenteel niet aan te geven wat het precieze percentage is dat gedekt wordt uit de huidige begroting. Dit omdat er vanuit de agenda DOSA circa 45 acties lopen die verspreid binnen BZK worden opgepakt.					
Opbrengsten	In kwalitatieve zin resulteert het programma erin dat Nederland verminderd op ongewenste wijze via strategische afhankelijkheden geopolitiek onder druk kan worden gezet. Het behouden van onze strategische autonomie vertaalt zich naar het houden van regie over onze voorzieningen, gegevens van burgers en verlening van diensten aan burgers. De kwalitatieve inventarisatie van risicovolle strategische afhankelijkheden loopt op dit moment. In het kader van staatsveiligheid zullen in deze tabel geen bedragen en afhankelijkheden worden genoemd.					
Budgettaire consequenties	2024	2025	2026	2027	2028	Struct.
Maatregel 2 HGI						
Formatieplekken (aantal FTE's)	4fte	10fte	8fte	4fte	2fte	
Schalen (HOT Tarieven)						
S8	91.000	182.000	182.000	91.000	0	
S10	106.000	212.000	212.000	106.000	0	
S12	133.000	532.000	133.000	133.000	133.000	
S14	162.000	324.000	162.000	162.000	162.000	
subtotaal	492.000	1.250.000	689.000	492.000	295.000	
9% PIOFACH	44.280	112.500	62.010	44.280	26.550	
totaal	536.280	1.340.700	1.072.560	536.280	268.140	

Onderbouwing functie + schalen	Uiteenlopende functie van de IT-Dienstverlening • Programmama (13/14) • strategisch advies (10/12) in de loop van 2025-2027 zullen meerdere medewerkers moeten worden aangesteld. • medewerkers (8/10) in de loop van 2025-2027 zullen meerdere medewerkers moeten worden aangesteld. • Ondersteuning (7/8) Daarnaast zal voor de inrichting van de voorziening het zwaartepunt wat betreft kosten liggen in de periode 2025-2027. Na de realisatiefase zullen vooral de kosten voor beheer en onderhoud blijven.					
Overige kosten:						
Huisvesting	25.000.000	25.000.000	6.000.000	6.000.000	6.000.000	
IT-middelen	5.000.000	20.000.000	30.000.000	20.000.000	15.000.000	
Inhuur	3.000.000	9.000.000	3.000.000	3.000.000		
Onvoorzien	5.000.000	5.000.000	2.000.000	2.000.000		
totaal	38.000.000	59.000.000	41.000.000	31.000.000	21.000.000	
TOTAAL	38.536.280	60.340.700	42.072.560	31.536.280	21.268.140	
Toelichting:	• In de loop van 2024-2025 wordt in een gefaseerde aanpak het ontwerp en de realisatie van huisvesting voor de centrale voorziening uitgewerkt en gefaseerde aanpassing van de panden gedaan waar met HGI gewerkt gaat worden. • De IT-middelen zijn de kosten voor o.a. versleutelingstechnologie, veilige netwerkprotocollen, veilige opslag en back-up, juridische en compliance-overwegingen, beveiligingspatches en updates, trainen van medewerkers. • Bovenstaande behoeftestelling moet worden gevalideerd door een nog uit te voeren onderzoek naar de functionele behoeften en het capaciteitsvraagstuk wat hier mee samen hangt. • Centrale regie rol voor bouw & implementatie cf. CIO-stelsel voor Rijksbrede voorzieningen. • Deze behoefte wordt onderwerp van een logische verdeelsleutel over de departementen heen zodanig verdeeld naar initiële investering en gebruik.					
Opbrengsten	In kwalitatieve zin levert het realiseren van deze voorziening op dat onze meest geheime berichten veilig gedeeld kunnen worden op een manier waar alle partners vertrouwen in hebben. Dit zorgt ervoor dat we onze informatiepositie behouden en we efficiënt belangrijke informatie kunnen delen met publieke, private en defensie partners. Ook kunnen we onze Nederlandse belangen daardoor beter beschermen en verhogen we de economische veiligheid.					
Budgettaire consequenties	2024	2025	2026	2027	2028	Struct.
Maatregel 3 Nationale Cloud						
Formatieplekken (aantal FTE's)	4fte	4fte	8fte	12fte	12fte	12fte
Schalen (HOT Tarieven)						
S8	91.000	91.000	182.000	273.000	273.000	273.000
S10	106.000	106.000	212.000	318.000	318.000	318.000
S12	133.000	133.000	266.000	399.000	399.000	399.000
S14	162.000	162.000	324.000	486.000	486.000	486.000
subtotaal	492.000	492.000	984.000	1.476.000	1.476.000	1.476.000
9% PIOFACH	44.280	44.280	88.560	132.840	132.840	132.840
totaal	536.280	536.280	1.072.560	1.608.840	1.608.840	1.608.840

Onderbouwing functie + schalen	Uiteenlopende functies voor de IT-Dienstverlening • Coördinatoren (13/14) • strategisch advies (10/12) in de loop van 2025-2027 zullen meerdere medewerkers moeten worden aangesteld. • medewerkers (8/10) in de loop van 2025-2027 zullen meerdere medewerkers moeten worden aangesteld. • Ondersteuning (7/8) Personeelskosten: Salarissen voor het personeel dat betrokken is bij het beheer, de beveiliging en de operationele taken van het datacentrum.					
Overige kosten:						
IT-middelen	2.000.000	4.000.000	8.000.000	15.000.000	20.000.000	20.000.000
Bouwkosten	4.000.000	6.000.000	12.000.000	30.000.000	45.000.000	45.000.000
Grond en huisvesting	2.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000
Onvoorzien	1.000.000	2.000.000	1.000.000	4.000.000	4.000.000	4.000.000
Inhuur	0.500000	1.500.000	1.000.000	7.500.000	9.500.000	9.500.000
Totaal	9.000.000	14.500.000	23.000.000	57.500.000	79.500.000	79.500.000
TOTAAL	9.536.280	15.036.280	24.072.560	59.108.840	81.108.840	81.108.840
Toelichting:	Er moet een een (bestaand) overheidsdatacenter gebouwd of ingericht worden. In de aanloop, projectfase, zijn er hoge kosten voor hoogopgeleid IT-personeel. De realisatiefase bestaat uit het bouwen van een daadwerkelijk datacentrum. Hiervan ligt het zwaartepunt tussen 2026-2028. Het bouwen van een datacentrum is een complexe onderneming die gepaard gaat met aanzienlijke kosten. De exacte kosten variëren afhankelijk van factoren zoals de omvang van het datacentrum, de locatie, de benodigde infrastructuur, beveiligingsmaatregelen, energie-efficiëntie en andere specifieke eisen. Enkele van de belangrijkste kostenposten zullen zijn: Grond en vastgoed: De kosten van de grond en het onroerend goed waarop het datacentrum wordt gebouwd. Bouwkosten: Kosten voor het ontwerp en de bouw van het datacentrum zelf, inclusief constructiematerialen, architectonisch ontwerp, (koel)systemen, engineering, investering in veiligheidsmaatregelen en arbeidskosten. IT-Middelen, zoals: netwerkinfrastructuur, IT-apparatuur: Kosten voor servers, opslagapparaten, netwerkapparatuur en andere hard- en software die nodig is voor de werking van het datacentrum.					
Opbrengsten	Er zijn situaties waarin het ongewenst is dat clouddienstverlening bij buitenlandse cloudproviders (zoals Google, Microsoft of Amazon) wordt ingekocht, zoals benoemd in het Rijksbrede Cloudbeleid. Met deze voorziening wordt de mogelijk geschapen om een eigen nationale clouddienstverlening in te richten zodat we niet afhankelijk zijn van derde partijen. Ervaringen van Duitsland en Frankrijk worden hierin meegenomen. Hierdoor wordt werkgelegenheid en innovatiekracht gestimuleerd. kwantitatief levert dit circa 150 werkplekken op.					
Budgettaire consequenties	2024	2025	2026	2027	2028	Struct.
Maatregel 4 Investeren in alternatieven						
Formatieplekken (aantal FTE's)	2fte	2fte	2fte	2fte	2fte	2fte
Schalen (HOT Tarieven)						
S12	133.000	133.000	133.000	133.000	133.000	133.000
S14	162.000	162.000	162.000	162.000	162.000	162.000
subtotaal	295.000	295.000	295.000	295.000	295.000	295.000
9% PIOFACH	26.550	26.550	26.550	26.550	26.550	26.550
Totale kosten	321.550	321.550	321.550	321.550	321.550	321.550

Onderbouwing functie + schalen	• Coördinatie investeringsprogramma (13/14) • (senior) beleidsmedewerker (11/12)					
Overige kosten						
Inhuur	10.000.000	10.000.000	10.000.000	10.000.000	10.000.000	10.000.000
Onvoorzien	4.000.000	4.000.000	4.000.000	4.000.000	4.000.000	4.000.000
Totaal	14.000.000	14.000.000	14.000.000	14.000.000	14.000.000	14.000.000
TOTAAL	14.321.550	14.321.550	14.321.550	14.321.550	14.321.550	14.321.550
Onderbouwing overige kosten	Nog te inventariseren kosten voor de realisatie van het project. Het gaat om een investeringsprogramma waar in de hele breedte van de Rijksoverheid wordt gekeken naar het stimuleren en opschalen van duurzame en ethische verantwoorde zgn. ' digitale gemeenschapsgoederen'. Dit moet een alternatief vormen voor het huidige geprivatiseerde digitale ecosysteem en zijn door hun open karakter herbruikbaar en interoperabel voor de hele Nederlandse samenleving zoals: burgers, rijksoverheid, gemeenten, provincies en het bedrijfsleven. Er zal veel specialistische kennis ingekocht moeten worden om op de verschillende deelgebieden de realisatie te kunnen doen.					
Opbrengsten	Innovatie gebaseerd op Europese grondrechten en waarden.					
Budgettaire consequenties	2024	2025	2026	2027	2028	Struct.
Maatregel 5 Versterken Nationale Crypto Strategie (NCS)						
Formatieplekken (aantal FTE's)	1fte	3fte	5fte	5fte	5fte	7fte
Schaal 14	162.000	162.000	0	0	0	0
Schaal 12	0	133.000	399.000	399.000	399.000	1.596.000
Schaal 10	0	106.000	212.000	212.000	212.000	318.000
subtotaal	162.000	401.000	611.000	611.000	611.000	1.702.000
9% PIOFACH	14.580	36.090	54.990	54.990	54.990	153.180
totaal	176.580	437.090	665.990	665.990	665.990	1.855.180
Onderbouwing functie + schalen	• Kwartiermaker (schaal 13/14) in 2024 • Strategisch adviseurs (10/12) in 2024-2028 • Senior medewerkers (10/12) in 2024-2028 • Ondersteuning (8/10) in 2024-2028					
Overige kosten	4.800.000	11.500.000	11.000.000	19.000.000	19.000.000	26.600.000
TOTAAL	4.976.580	11.937.090	11.665.990	19.665.990	19.665.990	28.455.180
Onderbouwing overige kosten	Het uitbreiden van het portfolio van producten en voorzieningen ter bescherming van de Nederlandse staatsgeheimen of vitale hoog-gevoelige informatie. De kosten zitten in het behouden van de nationale crypto industrie in Nederland en het ontwikkelen en beheren van cryptologische producten. De kosten zijn additioneel aan de kosten voor de Nationale Cryptostrategie (NCS) en geraamd op basis van de bespreking in regiegroep NCS.					
Opbrengsten	Nederland behoudt zijn cryptoproducerende capaciteit en is in staat zijn (staats)geheime informatie te beschermen. Je krijgt hier een sterke en levensvatbare crypto-industrie voor terug. Dit versterkt weer de digitale autonomie van Nederland.					
Budgettaire consequenties	2024	2025	2026	2027	2028	Struct.
Maatregel 6 OSPO Rijk						
Formatieplekken (aantal FTE's)	2fte	5fte	5fte	5fte	5fte	5fte

Budgettaire consequenties	2024	2025	2026	2027	2028	Struct.
Maatregel 8 Architectuur						
Formatieplekken (aantal FTE's)	3fte	5fte	5fte	5fte	5fte	5fte
Schalen (HOT Tarieven)						
S14	162.000	324.000	324.000	324.000	324.000	324.000
S12	133.000	266.000	266.000	266.000	266.000	266.000
S10	106.000	106.000	106.000	106.000	106.000	106.000
subtotaal	401.000	696.000	696.000	696.000	696.000	696.000
9% PIOFACH	36.090	62.640	62.640	62.640	62.640	62.640
Totale kosten	437.090	758.640	758.640	758.640	758.640	758.640
Onderbouwing functie + schalen	• 2x Senior Architect (schaal 13/14) • 2x Medewerker (schaal 11/12) • 1x Ondersteuning (schaal 8/10)					
Overige kosten	1.500.000	2.200.000	4.500.000	4.500.000	6.500.000	6.500.000
TOTAAL	1.937.090	2.958.640	5.258.640	5.258.640	7.258.640	7.258.640
Onderbouwing overige kosten	kosten zijn geraamd voor de generieke voorziening. Additioneel zijn gebruikskosten, die pay-per-use zullen worden bekostigd.					
Opbrengsten	Het opstellen en beheren van digitale informatie- en veiligheidsarchitectuur kan aanzienlijke voordelen opleveren. Enkele potentiële opbrengsten zijn: • Verbeterde beveiliging: Een goed ontworpen digitale informatie- en veiligheidsarchitectuur kan de algehele beveiliging van digitale assets verbeteren. Door risico's te identificeren en passende maatregelen te nemen, kun je de kans op beveiligingsinbreuken verminderen. • Risicobeheer: het opstellen van een informatie- en veiligheidsarchitectuur stelt je in staat om potentiële risico's en bedreigingen te identificeren en strategieën te ontwikkelen om deze risico's te beheren. Dit helpt bij het proactief aanpakken van beveiligingsuitdagingen. • Compliance en Regelgeving: een goed ontworpen architectuur kan ervoor zorgen dat de organisatie voldoet aan wettelijke vereisten en industriestandaarden met betrekking tot gegevensbescherming en informatiebeveiliging. • Efficiëntie in Bedrijfsprocessen: een gestroomlijnde digitale architectuur kan de efficiëntie van bedrijfsprocessen verbeteren. Dit omvat het stroomlijnen van gegevensstromen, het verminderen van redundantie en het optimaliseren van de algehele IT-infrastructuur. • Bescherming van bedrijfsinformatie: Een goed ontworpen architectuur zorgt voor de bescherming van bedrijfskritieke informatie. Dit omvat maatregelen voor gegevensversleuteling, toegangscontrole en beveiligde gegevensoverdracht. • Flexibiliteit en Schaalbaarheid: een architectuur die is ontworpen met flexibiliteit en schaalbaarheid in het achterhoofd, kan de organisatie in staat stellen om gemakkelijker aan te passen aan veranderende bedrijfsbehoeften en toekomstige groei. • Beschikbaarheid en continuïteit: Door middel van goede planning en architectuur kun je maatregelen nemen om de beschikbaarheid van systemen te waarborgen en continuïteit te garanderen, zelfs in het geval van incidenten of rampen. • Kostenbesparingen op de lange termijn: terwijl het opzetten van een solide architectuur initiële investeringen kan vereisen, kunnen de langetermijnvoordelen, zoals verminderde risico's, efficiëntieverbeteringen en mogelijke kostenbesparingen op het gebied van beveiliging, uiteindelijk waardevol zijn.					
Totaal	73.850.880	110.957.570	103.754.610	135.254.610	148.986.470	136.507.520

Bijlage 2 – fiche HGI

Gezamenlijke Formatiefiche - Verbeteren Hoog gerubriceerde informatie-voorziening (HGI) in het kader van nationale (en internationale) digitale autonomie & veiligheid

Versie 19 oktober 2023

Probleem

Het negatief beïnvloeden van de democratische rechtstaat, waarin we in vrijheid leven, willen we als Nederland voorkomen. Dreigingsanalyses van NCTV, NCSC en onze inlichtingen- en veiligheidsdiensten tonen aan dat Nederland een gewild object is voor landen met een offensieve cyberprogramma en de georganiseerde misdaad. Maatschappelijke ontwrichting ligt op de loer! Wat nu als dit echt fout gaat? Hoe beschermen we onze digitale kroonjuwelen¹ afdoende om weerstand te blijven bieden aan de continue stroom van pogingen om onze democratische rechtstaat, vrijheid en welvaart te ontwrichten?

Onze vitale sectoren zijn voor een deel onder verantwoordelijkheid gesteld van een departement. Andere vitale sectoren “lopen” in een keten over departementen heen.

Vitaal is hier het sleutelwoord

De digitale dreiging voor Nederland blijft immers onverminderd groot. Zo voeren in de context van geopolitieke spanningen statelijke actoren cyberaanvallen uit om hun belangen te behartigen met directe of indirecte gevolgen voor Nederland. Dit leidt tot grote schade voor organisaties, burgers en samenleving als gevolg. De dreiging is voortdurend aan verandering onderhevig, waardoor snel opkomende nieuwe technologieën ons steeds dwingt om ook te blijven doorontwikkelen om bestand te zijn tegen dit soort dreigingen. Door de weerbaarheid tegen digitale dreigingen te verhogen, kunnen meer cyberincidenten worden voorkomen, sneller worden ontdekt en kunnen de gevolgen en schade worden beperkt op de vitale processen. De overheid is verantwoordelijk om de Nederlandse samenleving te beschermen. Om deze bescherming te kunnen garanderen in het digitale tijdperk waarin we leven dient in eerste instantie de overheid te zorgen dat alle departementen onderling in staat zijn om hoogerubriceerde informatie² (hierna te noemen HGI) te kunnen verwerken en te delen via een daartoe geschikte veilige ICT omgeving met bijbehorende rijksbrede governance, processen en werkwijzes.

Vanuit het perspectief van economische veiligheid wordt onderkend dat

Er is een trend te herkennen in de toename van het aantal dossiers met hgi verwerking. Daarnaast wordt ingespeeld op de toekomstige toewijzing van het domein Kennis- en Voedselveiligheid. Naar verwachting zal dit ook een toename laten zien in de behoefte.

Aanleiding/Noodzaak/Urgentie

Het landschap van ICT-voorzieningen om HGI uit te wisselen en te verwerken is versnipperd. De versnippering dan wel

. Daarnaast lukt het onvoldoende om marktpartijen aan de Rijksoverheid te binden en samen te werken aan het beveiligen van onze digitale kroonjuwelen.

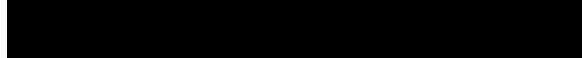
Vanuit een alomvattend perspectief bestaat de behoefte aan digitale autonomie en moet de weerbaarheid worden versterkt tegen economische en politieke spionage. De behoefte naar een

¹ Scope Vitale processen gecategoriseerd als A, B.

² Rubricering: Geheim (G).

³

afgeschermd (beveiligde en versleutelde) om waarbij informatie-uitwisseling met publieke, private en defensie partners; nationaal en Internationaal wordt alleen maar groter.

 Defensie beschikt zelf over een IT infrastructuur om HGI te kunnen delen. Dit betreft intern Defensie als met NAVO en EU tijdens inzet. Op Nationaal niveau zijn bij diverse departementen een aansluiting beschikbaar

De implementatie van de NIS2 zal de behoefte om een Rijksbrede voorziening voor het verwerken van gerubriceerde informatie benadrukken. Resumerend is de aanleiding:

- Onveranderd hoge dreiging vanuit statelijke actoren en terroristische en criminele organisaties om de democratische rechtsstaat Nederland te ondermijnen en één of meerdere vitale processen te compromitteren

•

Doelstelling

Met dit fiche is beoogd om inzicht te geven in de problematiek en de mogelijke stappen die ingezet kunnen worden ter bescherming van onze kroonjuwelen:

- een Rijksbrede voorziening realiseren voor het verwerken van HGI. Met een Rijksbrede HGI voorziening is beoogd informatie te verwerken, transporteren en op te slaan van onze digitale kroonjuwelen die voldoet aan wet- en regelgeving (zoals VIRBI, WBNI, etc.). Deze voorziening kent strikte protocollen, beveiligingsmaatregelen en controles om te zorgen dat HGI alleen wordt gedeeld met geautoriseerde personen en organisaties om de veiligheid en geheimhouding te waarborgen.
- Een sluitende governance in te richten cf. het generieke model van Rijksbrede generieke voorzieningen. Een voorstel kan hierin zijn om de bewindspersoon Digitalisering als eigenaar te laten optreden, CIO Rijk te benoemen als opdrachtgever en een nieuwe uitvoeringsorganisatie in te richten voor het beheren doorontwikkeling.
- HGI wordt ingezet ter bevordering van de samenwerking⁴ en Informatieveiligheid in de vitale processen en ketens om de digitale kroonjuwelen te beschermen ten gunste van de veiligheidsdepartementen, maar ook de vitale sectoren en ketens⁵ door een Rijksbrede voorziening in samenwerking met overheidspartners en vertrouwde technologiebedrijven en state-of-the-art technology te ontwikkelen.

Relatie met ander initiatieven

Het beschermen van onze digitale kroonjuwelen is een samenspel van verschillende elementen.

Het is goed in de beschouwing van dit fiche bewust te zijn van:

- Bestaande normenkaders zijn sterk verouderd. De behoefte om deze te actualiseren is groot maar wordt niet gezien als onderdeel van dit fiche.
- Samenwerking met Rijksoverheid partijen en betrouwbare partners is kritiek voor succes
- Er is een duidelijke relatie met het Interdepartementale fiche CyberSecurity & CyberCrime (NCTV) en het fiche Veilige Digitale Overheid met daarin de Nationale Crypto Strategie (CIO-Rijk). Tussen deze fiches bestaat mogelijk beperkte overlap in de oplosrichting, maar hebben een randvoorwaardelijke afhankelijkheid met elkaar en dienen integraal beschouwd te worden met name op het gebied van Nationale crypto strategie.
- Realisatie en uitvoering geven aan de levering moeten onder verscherpt toezicht staan (AIVD, BVA, AcICT, AR, ADR, etc.)

Aanpak

Om te komen tot het gewenste eindresultaat van een voorziening voor HGI verwerking zijn de volgende stappen in te zetten:

1. Borgen van de Governance middels een kaderbrief waarin Eigenaar, Opdrachtgever en Opdrachtnemer is benoemd. Als bijlage bij de Kaderbrief is een meerjarige business case

⁴ Ketensamenwerking met de inlichten- en veiligheidsdiensten, NSCS, NCTV etc.

⁵ Ketenwerking zoals Inspectie & Opsporing, strafrechtketen, etc.

Behoefte

Uit bovenstaande doelstelling en aanpak is de volgende behoefte ontstaan:

- Een financiële voorziening ter hoogte van [REDACTED] voor realisatie van een Rijks brede voorziening HGI inclusief exploitatiekosten voor jaar 1 en 2. Deze kosten zijn onder voorbehoud en als volgt opgebouwd:

- Centrale regie rol voor bouw & implementatie cf. CIO-stelsel voor Rijksbrede voorzieningen.
- Bovenstaande behoefte stelling moet worden gevalideerd door een nog uit te voeren onderzoek naar de functionele behoeften en het capaciteitsvraagstuk wat hier mee samen hangt
- Deze behoefte wordt onderwerp van een logische verdeelsleutel over de departementen heen zodanig verdeeld naar initiële investering en gebruik.

Fiche 12- Versterken van de (digitale) rechtsstaat

Aanpak

Kern van het probleem	Onze rechtsstaat moet waarborgen bieden voor een vrije, veilige en rechtvaardige samenleving, zowel offline als online, ook in Caribisch NL. Een goed functionerende rechtsstaat en sterke instituties leveren een grote bijdrage aan stabiliteit in de samenleving en aan het verdienvermogen van de Nederlandse economie (zie o.a. KPMG: Een economisch perspectief op Recht en Veiligheid, juni 2022). Alhoewel de instituties van de rechtsstaat groot vertrouwen genieten, staan die waarborgen onder druk, ook breder binnen de EU. Een belangrijk instituut van onze rechtsstaat is de politie, die in het kader van dit stuk vooral bij het hieronder genoemde spoor 3 een essentiële rol speelt. In verband met die rol wordt op onderdelen de politie apart genoemd en is een verdiepende bijlage over de politie gevoegd, die ook als illustratie dient voor de bij veel andere instituties van de rechtsstaat voorkomende problematiek.
(Mogelijke) Aanpak	4 Sporen Spoor 1: Versterking toegang tot het recht Het recht is er voor iedereen, maar niet iedereen is in gelijke mate in staat daar gebruik van te maken. Kern van de aanpak in dit spoor is dat burgers – naast het voorleggen van een geschil aan een rechter – meer laagdrempelige routes kunnen gebruiken voor het passend oplossen of voorkomen van juridische problemen en geschillen, zoals mediation, een geschillencommissie, of het inschakelen van een advocaat of notaris. Door versterking eerste lijn krijgen meer rechtzoekenden vroegtijdige en laagdrempelige hulp bij de oplossing van hun problemen; Voor mensen met een laag inkomen geldt dat zij financiële ondersteuning nodig hebben in de vorm van goede gesubsidieerde rechtsbijstand. Het is daarom ook noodzakelijk om de ingezette stelselvernieuwing rechtsbijstand te continueren, inclusief behoud van extra structurele middelen voor versterking van de advocatuur. Spoor 2: Versterken rechtsstaat en nieuwe technologieën en versterken toezicht op de advocatuur. <u>2a. Versterken rechtsstaat en nieuwe technologieën</u> Het gebruik van AI en algoritmen biedt maatschappelijke en economische kansen én mogelijkheden tot versterking van het handhaven van de rechtsstaat. Zo is binnen de politieorganisatie digitale innovatie in een digitaliserende samenleving cruciaal. Fundamentele rechten zoals gegevensbescherming, privacy en non-discriminatie kunnen echter onder druk komen te staan door het gebruik van nieuwe technologieën. Dit vraagt voortdurend om beoordeling of het wettelijk kader, zoals de bescherming van persoonsgegevens, daarop nog voldoende is toegesneden, of de naleving voldoende is en of het toezicht afdoende is geborgd. Daarom is een Coördinatiecentrum Rechtsstaat en Digitalisering (CRD) noodzakelijk, zoals ook door de WRR bepleit. Het Britse model lijkt daarvoor effectief. https://www.wrr.nl/publicaties/rapporten/2021/11/11/opgave-ai-de-nieuwe-systeemtechnologie; (Rapport Centre for Data Ethics and Innovation) <u>2b. Versterking toezicht advocatuur</u> De inrichting van het toekomstige toezichtmodel voor de advocatuur vraagt om het vinden van de juiste balans tussen enerzijds de onafhankelijkheid van het toezicht ten opzichte van de onder toezicht gestelde advocaten en de organen binnen de NOvA en anderzijds de onafhankelijkheid van de advocatuur ten opzichte van de overheid. De toezichthouder dient te beschikken over duidelijke afgebakende taken, rollen en bevoegdheden ten opzichte van de Staat en ten opzichte van de advocatuur zelf. En daarbij aandacht voor de principes voor een goede toezichthouder: bevoegdheid, onafhankelijkheid, transparantie, effectiviteit en verantwoordelijkheid. De brief van de minister voor Rechtsbescherming aan Tweede Kamer van 29 juni 2023 beschrijft hiervoor de uitgangspunten. Gevraagd wordt om de uitgangspunten van deze brief over te nemen. Spoor 3: Verbeteren strafrechtketen en bevorderen van een brede preventie- en handhavingsstrategie m.b.t. (grensoverschrijdende) criminaliteit en onveiligheid (mede n.a.v. de parlementaire verkenning strafrechtketen). De opgave voor de komende jaren is: voorkomen van criminaliteit en onveiligheid zowel offline als online door het stimuleren van preventie (publiek en privaat), verdere versterking van samenwerking tussen betrokken organisaties op landelijk, regionaal en lokaal niveau, verdere digitalisering van werkprocessen die het werk voor de professionals in de rechtshandavingsketen vergemakkelijken en het verkorten van doorlooptijden. Bij de keuze voor een strafrechtelijke, civielrechtelijke of bestuurlijke maatregel wordt meer rekening gehouden met het te verwachten grootste maatschappelijk effect. Om grootschalig slachtofferschap te voorkomen zijn, naast preventieve maatregelen, extra investeringen nodig in capaciteit en expertise voor de handhaving en opsporing van cybercrime, gedigitaliseerde criminaliteit, kinderporno en online fraude (zie hierover de afzonderlijke one-pager Digitale veiligheid). Vanwege de huidige arbeidsmarktproblematiek en de grenzen van de absorptiecapaciteit van de politieorganisatie zullen grote uitbreidingen waarvoor volledig opgeleide politiemensen nodig zijn de komende jaren niet kunnen worden gerealiseerd.

	Investerings dienen daarom realistisch te zijn en gericht op het behoud van personeel door goed werkgeverschap, een blijvend digitaal vaardige politie en verduurzaming. Daarnaast zal gekeken worden hoe het werk slimmer, beter of anders kan worden georganiseerd. Concrete aandachtspunten binnen het veiligheidsdomein en zorgdomein zijn hierbij: effectievere verdeling van taken, versterking van samenwerking binnen het koninkrijk en internationaal en bevorderen van informatie-uitwisseling met bijbehorende bevoegdheden. Spoor 4: Voortvarende voortzetting wetgevingsproces nieuw Wetboek van Strafvordering en faciliteren implementatie door organisaties in Strafrechtketen. Het wetsvoorstel tot vaststelling van het nieuwe Wetboek van Strafvordering is in maart 2023 bij de Tweede Kamer ingediend, er volgt nog een aantal wetsvoorstellen. Daarnaast is terughoudendheid geboden met nieuwe beleids- en wetgevingsinitiatieven die veel impact hebben op organisaties (beleidsluwte).
Samenwerking met onze partners	Aanpak, vormgeving en implementatie van de deze 4 trajecten wordt in nauwe samenwerking met de verschillende partners in civielrechtelijke, bestuursrechtelijke en strafrechtelijke ketens vormgegeven, interbestuurlijk en publiek/privaat, op nationaal niveau en in de EU.
Indicatie van benodigde financiering¹	Stabiliteit en continuering meerjarig toegekende middelen, inclusief de laatste tranche bij structurele reeksen. Een pendule van jaren investeren gevolgd door een periode van bezuinigingen is funest. Dit geldt over de hele linie, met in het bijzonder aandacht voor versterking sociale advocatuur, verlaging griffierechten, versterking justitiële ketens, implementatie Wetboek van Strafvordering en duurzame bestendiging financiering politie. Onvermijdelijke nieuwe uitgaven en consequenties als niet gerealiseerd wordt. Spoor 1: - E-Justice: 2024 €13 mln.; 2025: €12 mln.; structureel €10 mln. Is EU-verplichting. - Juridisch loket: vanaf 2025 structureel €15 mln extra. Eerste lijn rechtshulp niet geborgd. Spoor 2b: Implementatiekosten toezicht advocatuur: 2024, 2025, 2026: 3 x €1 miljoen; anders geen nieuw toezicht model. Spoor 3: Basis op orde brengen politie. Vanaf 2025 €130 mln. structureel. Als er geen extra middelen beschikbaar komen, zullen harde keuzes moeten worden gemaakt, waarbij de politiecapaciteit niet uitgezonderd kan worden. Dit gaat ten koste van de veiligheidszorg in Nederland en zal een deel van de investeringen in extra politiecapaciteit in de afgelopen periode tenietdoen. Spoor 4: Structurele consequenties nieuw wetboek van Strafvordering: 2025 €19 mln.; 2026: €30 mln.; structureel €45 mln. (structureel is bandbreedte €30-€45 mln). Nieuw wetboek van Strafvordering kan anders niet ingevoerd worden. Nieuwe investeringen waarvan bewezen is dat ze baten opleveren: Spoor 1: Betere conflictoplossing levert een potentiële extra groei op van 0.16% van het BBP op (ca. €1,5 miljard per jaar); 80 % van alle problemen (i.p.v. 32 % in 2019) zou dan worden opgelost via overeenstemming of een beslissing (ESB). In de eerste vier jaar van implementatie van de voorgestelde maatregelen vergt dit een investering van gemiddeld €80 mln. per jaar, daarna €30 mln. per jaar (incl. 13% prijsstijging), zie Ecorys Oktober 2021 (MKBA innovatieve rechtsvoorzieningen). Spoor 2a: Oprichting Coördinatiecentrum Rechtsstaat en Digitalisering (CRD), in lijn met WRR advies: €4,5 mln. structureel naar VK model. Spoor 3: Een betekenisvolle investering van 73 mln. is nodig om de politie digitaal vaardig te houden. Het gaat hierbij om investeringen in digitalisering en de aanpak van digitale en cybercriminaliteit. Tevens is een investering van € 10 mln. in goed werkgeverschap nodig om het huidige personeel voor de politie te behouden, ook in het licht van de huidige druk op de politiecapaciteit. Het gaat hierbij primair om loopbaanontwikkeling en loopbaanperspectief.
Randvoorwaarden	
Behapbaar voor beleid en uitvoering	Beschrijven wát er moet gebeuren; niet (tot in detail) hóe het moet gebeuren. Benoem naast kansen die digitalisering brengt ook de risico's voor samenleving en fundamentele rechten. Voor strafrechtketen: stabiliteit financiering en beleidsluwte.
Advies: houd rekening met	De rechtsstaat moet werken vóór mensen, maar kan alleen werken dóór voldoende goed opgeleide mensen. Voldoende uitvoeringskracht! Een sterkere arbeidsmarktpositie is nodig (niet alleen maar in het bijzonder

¹ Staatscommissie Rechtsstaat. De naar aanleiding van de toeslagenaffaire ingestelde staatscommissie rechtsstaat komt naar verwachting in juni 2024 met haar advies. Mogelijk met stevige financiële consequenties op JenV- en BZK-terrein, maar waarschijnlijk ook overheidsbreed. Mogelijk wordt daar (financieel) in de formatie al rekening mee gehouden. JenV en BZK hebben de instelling van de staatscommissie voorbereid. Voorkomen moet worden dat JenV/ BZK (financieel) aan de lat komen te staan voor onderwerpen die overheid breed spelen, zeker zonder de benodigde middelen of sturingsinstrumenten.

effecten op de arbeidsmarkt	digitale/internationale crime specialisten). Het nieuwe Wetboek van Strafvordering zorgt voor soepeler processen; het werken in de strafrechtketen wordt aantrekkelijker.
Risico's	
Wat gebeurt er als we niet kiezen voor deze oplossing van dit probleem? Wat gaat er dan mis?	Zonder continuïteit en stabiliteit in de financiering ("jojo- beleid") en zonder de beschreven verbeteringen zal het vertrouwen in de instituties van de rechtsstaat afnemen, zal het conflict oplossend vermogen van de samenleving achterblijven en de maatschappelijke onvrede groeien. Dit heeft ook negatieve effecten op de economische groei en stabiliteit. Zonder een permanente beoordeling van nieuwe, zich voortdurend ontwikkelende technologieën, door een Coördinatiecentrum Rechtsstaat en Digitalisering (CRD) kunnen fundamentele rechten zoals gegevensbescherming, privacy en non-discriminatie onder druk komen te staan.

Fiche 14 (BZK)- versterken digitale inclusie

Algemene gegevens

Onderwerp: Digitale inclusie/ Iedereen moet kunnen meedoen in de digitale samenleving

Verantwoordelijk DG: DGDOO

Samengewerkt met: DS, DO, OCW, EZK, J&V, VWS

Aanspreekpunt: [REDACTED]

Onderwerp	
Maatschappelijke opgave	Wat is de omvang van het probleem? • 21% van de Nederlanders van 12 jaar en ouder heeft onvoldoende digitale vaardigheden. (Bron: CBS/Eurostat, 2023) • 58% van de Nederlanders 18 jaar en ouder kan onvoldoende bewust, kritisch en actief meekomen in de (online) mediasamenleving. (Bron: Kantar Public, 2023) • Digitale vaardigheden van nu zijn niet dezelfde als die van de toekomst. Alle Nederlanders zullen moeten werken aan digitale vaardigheden. • De impact op de Nederlandse economie van het niet investeren in digitale vaardigheden wordt geschat op €10,2 miljard per jaar. (Bron: AND Digital, 2023) Wat zijn de oorzaken van het probleem? • Digitalisering raakt alle domeinen van het dagelijkse leven (zorg, onderwijs, werk, boodschappen, banken, verzekeraars). • Mensen die digitaal niet kunnen meekomen raken hierdoor (verder) op achterstand. • Mensen lopen kansen mis en zijn kwetsbaar voor desinformatie en cybercriminaliteit. In hoeverre vormt het huidige beleid een oplossing? Wat leren we uit evaluaties? • Het bestaande aanbod voor digihulp en digitale vaardigheden staat niet in verhouding tot de omvang van het probleem. Een grote impuls is nodig. • De monitor digitale competenties van de UvA (2022) laat zien dat er meer aandacht nodig is voor kennis en begrip van AI, databewustzijn en mediawijsheid.
Doel	Mensen ondersteunen om digitaal mee te komen draagt bij aan bestaanszekerheid.¹ Het heeft gunstige effecten op vlak van gezondheid, onderwijs, financiën en sociale verbondenheid. De inzet op digitale vaardigheden draagt bij aan zelfredzaamheid van burgers, hun kansen op de arbeidsmarkt en de arbeidsproductiviteit.
Beleidsopties	Voorstel is om een lokaal ondersteuningsnetwerk digitale inclusie op te richten. Het ondersteuningsnetwerk bestaat uit drie pijlers: 1. <u>Hulp en ondersteuning</u>

¹ [Digitale ongelijkheid in gezinnen met verschillende sociaal-economische status \(utwente.nl\)](https://utwente.nl)
[Digitale vaardigheden steeds belangrijker: 'Er is dringend actie nodig' \(agconnect.nl\)](https://agconnect.nl)

	Mensen die moeite hebben met digitale apparaten of diensten kunnen in iedere gemeente terecht voor laagdrempelige hulp. Bibliotheken, zorg- en welzijnsinstellingen en private organisaties werken hiervoor samen. De 35 centrumgemeenten krijgen een regierol, ondersteund door een landelijke stuurgroep. Op dit moment kunnen mensen terecht bij het Informatiepunt Digitale Overheid, maar dit beperkt zich tot de digitale overheid. Met het lokaal ondersteuningsnetwerk kunnen mensen met al hun digitale vragen terecht. Maatschappelijke organisaties in de wijken zijn hierbij een belangrijke schakel om de mensen te bereiken. Alliantie Digitaal Samenleven en VNG zijn in 2023 gestart met 15 koplopergemeenten waarin geëxperimenteerd wordt met het lokaal ondersteuningsnetwerk digitale inclusie. 2. <u>Toegang tot digitale apparaten en internet</u> Gemeenten breiden hun armoederegelingen uit met betaalbare (refurbished) digitale apparaten en een internetpakket tegen gereduceerd tarief. 3. <u>Digitale vaardigheden</u> Uitbreiding van lokaal leeraanbod voor kritisch, bewust en actief gebruik van digitale technologieën. Impuls op online cursusaanbod waarmee mensen thuis kunnen oefenen en opschaling van de gratis Digihulplijn (0800-1508). Momenteel is het leeraanbod met name gericht op het bevorderen van basale digitale vaardigheden.
Juridische consequenties	Er zijn formele afspraken noodzakelijk met gemeenten. Financiering middels een specifieke uitkering en/of een ministeriële regeling, bijvoorbeeld onder de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB). Met private partners kunnen afspraken worden vastgelegd middels een convenant.
Gevolgen voor burgers	Alle burgers inclusief specifieke doelgroepen (kinderen, senioren, mensen met een beperking, sociaaleconomisch kwetsbaren, vrouwen en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt). Gelijkheid wordt bevorderd. Mensen worden ondersteund in hun doenvermogen. Hulp, toegang tot technologie en een laagdrempelig cursusaanbod helpen mensen om zich te redden in de digitaliserende samenleving.
Uitvoerbaarheid	Publieke, private en maatschappelijke partners om werken samen aan hulp voor minder digitaal vaardigen. Gemeenten krijgen een regierol en krijgen hiermee een extra taak. Daar staat tegenover dat alle betrokken partijen minder capaciteit en geld kwijt zijn aan het oplossen van problemen achteraf, als mensen vastgelopen zijn in digitale diensten.
Tekstsuggestie RA	Iedereen moet kunnen meekomen in de digitale samenleving. Hiervoor worden lokale ondersteuningsnetwerken opgericht waarin publieke, private en maatschappelijke organisaties samenwerken, zodat burgers in hun eigen gemeente terecht kunnen met vragen over digitalisering en digitale vaardigheden kunnen opdoen.

Stakeholders*	 • Publiek, VNG, medeoverheden, uitkomstorganisaties, onderwijs) • Maatschappelijk (bibliotheken, welzijnsorganisaties, zorg, belangenorganisaties, Alliantie Digitaal Samenleven) • Privaat (banken, verzekeraars, bedrijven)
---------------	---

Budgettaire consequenties (€ mln.)	2024	2025	2026	2027	2028	Struct.
Maatregel lokaal ondersteuningsnetwerk digitale inclusie	0,07	12,25	72,65	108,46	108,46	108,46
Wv. Apparaat	0,07	0,15	0,15	0,15	0,15	0,15
Totaal	0,07	12,4	72,8	108,61	108,61	108,61

Financiële onderbouwing bij de budgettaire consequenties (p*q)

- Maatregel lokaal ondersteuningsnetwerk digitale inclusie:
 - o Onderbouwing:

Landelijke stuurgroep	€600.000
Incl. ondersteuning (secretaris) en communicatiemateriaal	
Regierol 35 centrumgemeenten	€ 9.400.000
(programmamanager digitale inclusie S12/13 + programmaondersteuner S10)	
Coördinatie/ inzet verbinding binnen hulpnetwerk per gemeenten (€100.000 per gemeente)	€ 34.200.000
Deskundigheidsbevordering/ kennisdeling	€2.000.000
Medewerkers IDO's, Welzijn, Hulpverleners, partnermedewerkers	
Stimuleren digitale vaardigheden & Faciliteren digitale toegang	€32.000.000 Waarvan
Ca 2,5 miljoen mensen niet digitaal vaardig	€5.000.000
herinzet laptops & Tablets (150 euro per device)	€15.000.000 (apparaten)
bijdrage sociaal internetpakket (5 euro per aansluiting p/m) 1 miljoen mensen / 0,5 miljoen nl huishoudens conversie 20% per jaar: 100.000 gezinnen per jaar.	€12.000.000 (internet)

Nulmeting, monitoring en evaluatie	€1.500.000
Onderzoek, proeftuinen/ praktijkonderzoek en kennisdeling (landelijk/ interregionaal en regiospecifiek)	€17.000.000 Waarvan: Landelijk/ interregionaal: €10.000.000 Regiospecifiek: €7.000.000
Communicatiecampagne (kennis en bewustzijn relevantie en noodzaak digitale inclusie)	€11.760.000
Totaal	€108.460.000

- Apparaat: inzet 1 fte beleidsmedewerker Schaal 12: €133000 (HOT-tarieven 2024) + € 11.970 (9% BZK PIOFACH-opslag) = € 144.970 per jaar.
In 2024 is gerekend met 0,5 fte beleidsmedewerker Schaal 12 ivm doorlooptijd werving.
- Opbrengsten:
 - De VNG werkt aan een MKBA van het lokaal ondersteuningsnetwerk digitale inclusie op basis van de 15 pilotgemeenten.
 - Het rapport *Waarom de Nederlandse digitale vaardigheidskloof groeit* (2023) van AND Digital schat de impact op de Nederlandse economie van het niet investeren in digitale vaardigheden op €10,2 miljard per jaar. Dit gaat over de misgelopen groei van het BBP doordat het bedrijfsleven zijn digitale ambities niet kan realiseren.
 - The Good Things Foundation uit het Verenigd Koninkrijk heeft de economische impact van digitale inclusie onderzocht met het rapport *The economic impact of digital inclusion in the UK* (2022). Het onderzoek laat zien dat elke geïnvesteerde pond in digitale inclusie de economie 9,48 pond oplevert. Daarnaast zijn ook grote besparingen te verwachten. Voor het VK gaat het hier bijvoorbeeld om besparingen in 10 jaar tijd op gezondheidszorg (899 M£), effectievere overheidsdiensten (1355 M£), uitkeringen (179 M£). Daarbij zijn er extra belastinginkomsten te verwachten, aanzienlijke milieuvoordelen, en zullen burgers minder kosten maken door online transacties. De verwachting is dat in Nederland vergelijkbare gunstige effecten zijn.
 - Verwachte outcomes van het lokaal ondersteuningsnetwerk:
 - *Grotere zelfredzaamheid van burgers*
 - *Grotere online weerbaarheid van burgers*
 - *Minder beroep op toeslagen van burgers*
 - *Meer kansen op de arbeidsmarkt*
 - *Minder druk op het zorgstelsel doordat burgers minder eenzaam zijn en meer zelf kunnen regelen*
 - *Bedrijfsleven kan digitale groeiambities verwezenlijken door digitaal vaardig personeel en klanten*
 - Verwachte output van het lokaal ondersteuningsnetwerk:
 - *Een toekomstbestendige economie door zelfredzame, digitaal vaardige, levenslang lerende burger*
 - *Meer kansengelijkheid door hulp, ondersteuning en scholingsmogelijkheden*
 - *Meer vertrouwen in de overheid doordat burgers die minder digitaal vaardig zijn niet in de steek worden gelaten*

- *Een inclusieve samenleving, zodat burgers in staat worden gesteld om mee te doen*
- *Een sterke democratie met zelfverzekerde, goed geïnformeerde burgers*
- o Dekking: generaal.

***=** In elk geval in de voorbereiding meenemen.

Fiche 15 (OCW) - Versterken vertrouwen in journalistiek

Extra inzet op vertrouwen in journalistiek

Algemeen

Vrije, onafhankelijke journalistiek is onmisbaar in onze democratische samenleving. Journalistiek zorgt ervoor dat burgers geïnformeerd worden over wat er in (heel) Nederland en de wereld, breed in de maatschappij, gebeurt. En deze informatie, vanuit verschillende invalshoeken, ofwel pluriform, zorgt voor breed geïnformeerde burgers (en bestuurders). Een essentieel onderdeel van, zoals gezegd, een goed werkende democratie.

Hiervoor is een journalistieke sector nodig, die:

- 1) in vrijheid en veiligheid kan werken
- 2) divers is en pluriform aanbod biedt (ofwel een brede maatschappelijke functie vervult)
- 3) vertrouwen heeft.

Dit fiche gaat over het vertrouwen in de journalistiek en over vertrouwen in nieuws. Er wordt voorgesteld om via twee instrumenten te investeren:

- *Maatregel 1: structurele inzet op vertrouwen in nieuws en nieuwswijsheid*
- *Maatregel 2: structurele investering in een publiek private samenwerking*

Werken aan vertrouwen: nu extra inzet

In een democratische samenleving is vertrouwen in de journalistiek essentieel. Wereldwijd wordt het vertrouwen in de journalistiek uitgedaagd door verschillende ontwikkelingen, maatschappelijke en technologische. Dan gaat het om omgangsvormen, zoals de verharde manier van met elkaar in discussie gaan, of erger, geen gesprek aangaan maar journalisten direct bedreigen vanwege hun verhalen. Maar ook de werking van social media, de rol en positie van de social media platforms, de aanwezigheid van desinformatie en de opkomst van AI zijn factoren die de kijk op journalistiek beïnvloeden.

Uit recent onderzoek van Reuters en het Commissariaat voor de Media¹ blijkt dat het vertrouwen in nieuws in Nederland in vergelijking met andere landen hoog is. Tegelijk is zichtbaar dat het vertrouwen in nieuws lager is en afneemt bij mensen die hun nieuws voornamelijk van sociale media halen. Ook is er een deel van de bevolking dat actief het nieuws mijdt.

Er is dus sprake van een complex geheel van ontwikkelingen dat de maatschappelijke positie van journalistiek beïnvloedt en onder druk zet. Er ligt een belangrijke uitdaging, voor de sector en de overheid, om ervoor te zorgen dat er breed vertrouwen in nieuws en journalistiek is. Dat het vertrouwen er is, blijft en wordt herwonnen.

Maatregel 1

Netwerk Mediawijsheid: structurele inzet op vertrouwen in nieuws en nieuwswijsheid

Het Netwerk Mediawijsheid levert nu en in de komende jaren een onmisbare bijdrage aan mediawijsheid van kinderen en volwassenen. De inzet op mediawijsheid is een belangrijk instrument in het mediabeleid.

Met het project DichterBijNieuws is het afgelopen jaar een belangrijke aftrap gegeven als het gaat om werken aan vertrouwen in nieuws. Het nieuws wordt dichterbij de gebruikers gebracht, kinderen en volwassen leren vaardigheden om 'nieuwswijs' te worden. Vaardigheden om desinformatie te herkennen en hoe hiermee om te gaan horen hier ook bij.

Deze inzet is nu tijdelijk. Media- en nieuwswijsheid zal blijvende aandacht vragen. Daarom is een structurele bijdrage aan het Netwerk speciaal voor vertrouwen in nieuws, weerbaarheid tegen desinformatie en het bevorderen van een sociale norm online nodig. Het gaat hier om een structurele inzet van € 0,7 miljoen euro, bovenop de reeds bestaande middelen. Eind 2024 loopt het project DichterBijNieuws af, het hier gevraagde bedrag is bedoeld voor de doorontwikkeling en

¹ [Digital News Report 2023: Vertrouwen in journalistieke nieuwsmerken vormt goede basis voor de toekomst - Commissariaat voor de Media \(cvdm.nl\)](https://www.cvdv.nl/digital-news-report-2023-vertrouwen-in-journalistieke-nieuwsmerken-vormt-goede-basis-voor-de-toekomst)

de structurele inbedding van het onderwerp in het netwerk van het Netwerk.

Het project DichterBijNieuws verwerkt nieuws in de brede aanpak voor mediawijsheid. Het is de eerste stap waarmee bijvoorbeeld lesmateriaal wordt aangeboden, lessen worden georganiseerd waarin journalisten voor de klas komen en events voor professionals worden georganiseerd. De activiteiten rond nieuws passen binnen de bredere activiteiten van het Netwerk en moeten structureel worden ingebed. Omdat het hier gaat om een uitbreiding van de basis (nieuws altijd in het pakket) met extra activiteiten wordt een extra investering gevraagd.

Maatregel 2

Publiek private samenwerking: vertrouwen in de journalistiek

Naast blijvende aandacht voor dit vraagstuk vanuit het NetwerkMediawijsheid is nu een extra investering nodig voor het opzetten van een grootschalige publiek private samenwerking en het daarna blijvend voortzetten van deze samenwerking (Het Netwerk zal hier onderdeel van uitmaken.) Gevraagd wordt om een structurele bijdrage van 1,4 miljoen. Hiermee kan de infrastructuur van de samenwerking binnen vijf jaar opgezet worden en wordt daarna een stevige doorlopende onderzoeksbasis binnen de PPS gelegd.

Deze investering zal worden ingezet in grootschalig samenwerkingsproject met als doel het vergoten van het vertrouwen in de journalistiek. Talpa, DPG, NPO en NOS stellen voor om een infrastructuur op te bouwen die meetbare indicatoren en daarmee concrete oplossingen oplevert. De samenwerking zal zich richten op drie onderwerpen: desinformatie, pluriformiteit en inclusiviteit. De kracht van dit voorstel zit in de brede samenwerking. De samenwerking zal zich kenmerken door een sterke onderzoeksbasis en een aanpak die 'achter de deuren van mensen' komt. Private en publieke partijen zullen een netwerk opbouwen dat in staat is om antwoorden te vinden op belangrijke vragen.

Hoe ontwikkel je een breed gedeelde indicator voor vertrouwen? Op welke nieuwe manieren kan de journalistiek een antwoord geven op fake news? Hoe hernieuw je het contact met nieuwsgebruikers die mogelijk 'afhaken'? Waar komt het wantrouwen vandaan?

Vanuit de antwoorden op (onder andere) deze vragen kunnen nieuw concrete initiatieven worden ontplooid. De brede samenwerking is essentieel aangezien het gaat om een breed maatschappelijk probleem. Het is een meerjarenproject dat financieel commitment vereist. De overheidsbijdrage aan deze samenwerking zal met name worden ingezet voor onderzoek. Het bedrag van 1,4 miljoen is nodig om ruimte te hebben voor 1) het ontwikkelen van de manier waarop onderzoek kan bijdragen aan het vraagstuk en 2) breed onderzoek te kunnen doen: het onderwerp strekt zich uit tot veel verschillende thema's en vraagstukken (onder meer technologie (AI, desinfo, platforms), sociaal maatschappelijk (polarisatie), politiek/bestuurlijk, communicatie/gedrag).

Als de infrastructuur staat en de eerste resultaten zichtbaar zijn (in vijf jaar) is het zaak om te blijven bijdragen aan deze publiek private samenwerking. De PPS zal doorlopend aan het vraagstuk vertrouwen in de journalistiek werken. Het is een nieuw vraagstuk dat niet op de korte termijn opgelost zal zijn en daarom blijvende aandacht vraagt.

Afstemming

Nog niet afgestemd (wel met Afdelingshoofd mediabeleid)

Maatregel 1

1 miljoen structureel extra bijdrage NetwerkMediawijsheid tbv vertrouwen in nieuws

Maatregel 2

1,4 miljoen intensivering mediabegroting t.b.v. publiek-private samenwerking vertrouwen in journalistiek

	2024	2025	2026	2027	2028	struc
--	------	------	------	------	------	-------

Maatregel 1 Netwerk Mediawijsheid	0,50	0,7	0,7	0,7	0,7	ja
Maatregel 2 publiek private samenwerking	0	1,4	1,4	1,4	1,4	ja

Voor iedere maatregel geldt comply or explain wat betreft toepassing op CN. Dat betekent dat bij de uitwerking wordt bekeken en beargumenteerd of en hoe CN in de maatregel wordt meegenomen

Toelichting

Doeltreffendheid en doelmatigheid

- *Maatregel 1 Netwerk Mediawijsheid*

Met deze investering kan worden ingezet op mediawijsheid met de speciale focus op nieuws, nieuwswijsheid en het bevorderen van sociaal gedrag online. Het Netwerk heeft op dit moment een project DichterBijNieuws en kan met een structurele investering haar werkzaamheden op dit thema blijven voortzetten. Deze activiteiten passen in de reeds bestaande aanpak 1 miljoen geeft ruimte voor een brede en langdurige aanpak in samenwerking met meer dan 1000 partners. Het betreft hier het vergroten en versterken van een bestaand netwerk, wat als olievlek kan dienen. Het Netwerk is in 2023 positief geëvalueerd, de evaluatie zal nog aan de Tweede Kamer worden verstuurd.

Het lopende, tijdelijke project DichterBijNieuws wordt in 2024 afgerond, de bedoeling is al om dan met aanbevelingen te komen.

- *Maatregel 2: publiek private samenwerking*

Met deze investering kan een publiek private samenwerking worden opgezet waarbinnen de komende vijf jaar onderzoek en werk wordt verricht om concrete inzichten en oplossingen te verkrijgen om het vertrouwen te vergroten. En waarna structureel met private partijen wordt gewerkt vrouwen in de journalistiek/het nieuws. De intensivering van 1,4 miljoen maakt onderdeel uit van een publiek private financiering van het project en richt zich op de onderzoekscomponent.

Uitvoerbaarheid

- *Maatregel 1 Netwerk Mediawijsheid*

Er kan worden voortgebouwd op de bestaande infrastructuur. Het project DichterBijNieuws is opgezet als tijdelijk project en wordt afgerond in 2024. Er is een jaarlijkse bekostiging van het Netwerk Mediawijsheid, waarin deze investering kan worden meegenomen.

- *Maatregel 2: publiek private samenwerking*

Het gaat om het opzetten van de samenwerking met focus onderzoek. Onderzoek is goed af te bakenen en uit te voeren. Het opzetten van een succesvolle samenwerking is mogelijk maar zal niet altijd in 1 keer goed gaan. Het vraagt serieuze inzet en commitment. Risico is dat samenwerking niet snel leidt tot concrete oplossingen. Vanwege de complexiteit van het probleem is het aannemelijk dat een deel van de oplossingen een lange termijn aanpak vragen. De publieke bijdrage levert een lange termijn beleidsaanpak op.

Overige opmerkingen; bv. wetstechnische aspecten, onvoorziene lange termijn neveneffecten en overige risico's

Voor beide maatregelen zijn geen wetswijzigingen nodig.

Fiche 16 (EZ) - Digitaal Talent

De voorgestelde beleidswijziging

Inrichten van een programmatische ketenaanpak om structurele tekorten aan digitale professionals effectiever aan te pakken.

Om te komen tot meer digitale professionals is een programmatische aanpak in de gehele keten vereist: van het versterken van het technisch zelfvertrouwen van jongeren, stimuleren van keuze tot digitale opleidingen, het vergroten van het aantal plekken op onderwijsinstellingen, het opschalen van succesvolle regionale publiek-private scholingsinitiatieven, stimuleren van bijscholing tot digitale experts functies en het verbeteren van de bedrijfscultuur.

De beleidswijzigingen in dit fiche zijn een verbijzondering van een specifiek tekort aan digitaal talent. In het fiche Menselijk kapitaal (Actieplan Groene en Digitale Banen) wordt ingegaan op de bredere tekorten aan menselijk kapitaal ten aanzien van groene en digitale banen.

Aanleiding en probleemanalyse

De arbeidsmarkt voor digitale professionals is structureel krap. Er is een groot en toenemend tekort¹ naar digitale professionals, zoals applicatieprogrammeurs, systeembeheerders, cybersecurity specialisten, AI-experts, cloud en *data scientists*. Zonder deze digitale professionals gaat Nederland de vruchten van de digitale transitie niet plukken. Digitalisering en automatisering is een belangrijke aandrijver van de economie. De digitale tekorten spelen in alle arbeidsmarktsectoren. Momenteel kan het MKB digitaliseringswensen niet uitvoeren vanwege een gebrek aan professionals om ze te realiseren. Daarnaast kampen kabinetsplannen, zoals de aanpak van (cyber)criminaliteit, met grote vertraging door onder andere onvoldoende digitale professionals. Het niet wegnemen van het structurele tekort aan digitale professionals tast uiteindelijk ons verdien- en concurrentievermogen aan.

Het wegnemen van de structurele tekorten en belemmeringen² op korte en langere termijn is een belangrijke beleidsuitdaging. Deze uitdaging valt samen met de opgave om arbeidsbesparende digitale technologie, zoals op het gebied van AI (zie fiche AI-verdienvermogen), meer in te zetten om de arbeidsproductiviteit te verhogen. Met het Actieplan Groene en Digitale Banen wordt al invulling gegeven aan deze uitdagingen, maar zoals de Kamer recentelijk signaleerde ontbreekt het in dit plan aan middelen en daarmee aan urgentie en snelheid. Er is meer nodig om te zorgen dat er in 2030 1 miljoen digitaal geschoolden zijn (doel uit de Strategie Digitale Economie en voortvloeiend uit de Europese Digital Decade doelstellingen) en te zorgen dat het mkb en de publieke sector in staat zijn om te digitaliseren en de arbeidsproductiviteit te vergroten.

In de verkiezingsprogramma's is oog voor arbeidsmarkttekorten en digitale vaardigheden (BBB, Volt, VVD, NSC, CL/PVDA, PVDD, D66). Ook de (oude) Tweede Kamer verzocht in het kader van het Actieplan Groene en Digitale Banen om extra middelen voor het oplossen van de ICT-tekorten op de arbeidsmarkt.

VVD:

- Nieuwe vormen van digitale oplichting en fraude met behulp van kunstmatige intelligentie gaan we actief tegen door digitale vaardigheden en kennis te versterken.
- Nederlands talent:
 - > Ieder kind heeft recht op het beste onderwijs. Op school leggen kinderen de basis voor hun toekomst. Ze leren er taal en rekenen, maar ook normen, waarden en digitale vaardigheden.
 - > We gaan daarom meer mensen opleiden voor een beroep in tekortsectoren, zorgen ervoor dat het makkelijker wordt om werk en opleiding te combineren en maken het eenvoudiger om een leven lang te leren.
- Beste onderwijs:
 - > Ondersteunen leraren en schoolleiders bij digitale vaardigheden: We gaan door met de opstart van het expertisepunt digitale geletterdheid om leraren te ondersteunen met kennis over kunstmatige intelligentie en digitale vaardigheden.

¹ Momenteel zijn er ongeveer 700.000 digitale professionals werkzaam. Gezien de verwachte vervangingsvraag en uitbreidingsvraag moeten er in totaal nog zo'n 400.000 extra digitale professionals worden opgeleid voor de arbeidsmarkt tot 2030.

² Een opleiding en ontwikkelingsfonds (O&O fonds) in de ICT sector ontbreekt en deeltijdonderwijs wordt in de ICT nauwelijks aangeboden. Ook is er weinig vraag naar MBO'ers en kent de ICT een weinig divers personeelsbestand.

- > Onderwijs moet leerlingen voorbereiden op de maatschappij. Die voorbereiding begint met een goede basis in rekenen, burgerschap en digitale vaardigheden.

NSC:

- Samen met de bibliotheken en maatschappelijke organisaties geven we een (financiële) impuls aan de aanpak van laaggeletterdheid en digitale vaardigheden onder volwassenen, van alle leeftijden.
- Aandacht voor digitale geletterdheid bij burgers en bedrijven: Al vanaf de basisschool is er aandacht voor digitale vaardigheden. Ook voor volwassenen en bedrijven moet er educatie beschikbaar zijn, onder meer via openbare bibliotheken, om de digitale vaardigheden te vergroten

BBB:

- Onderwijs: Het aanleren van digitale geletterdheid in het onderwijs is essentieel om ervoor te zorgen dat alle leerlingen de vaardigheden ontwikkelen die nodig zijn om effectief en zelfverzekerd te kunnen navigeren in een steeds veranderende technologische samenleving.
- Wetenschap: We stimuleren ook een betere verbinding tussen Hogescholen en onze (MKB-) bedrijven in Nederland, bijvoorbeeld op het gebied van digitalisering en verduurzaming.
- Digitalisering en technologie: We zorgen voor voldoende opleidingsmogelijkheden op het vlak van technologie met deskundige docenten en maken gebruik van de meest recente ontwikkelingen en mogelijkheden. We zien hierbij een nadrukkelijke rol voor onze jongeren.
- We zetten ons in om datageletterdheid een kernonderdeel te maken van het onderwijs op alle niveaus, zodat elke student wordt voorbereid op de data-gedreven toekomst.

Beleidswijzigingen

Het terugdringen van de tekorten aan digitale professionals op korte en langere termijn vereist beleidsmatige additionele inzet in de gehele keten. Concreet zijn de volgende additionele acties nodig:

1. **Korte termijn instroom:** Om op de korte termijn meer digitale professionals te krijgen is zij-instroom en instroom van specifieke doelgroepen noodzakelijk. Dit is te realiseren door:
 - Het opschalen van succesvolle publiek-private opleidings- en (om)scholingsinitiatieven voor verschillende doelgroepen van inactieve burgers (niet-werkende vrouwen, vroegtijdige schoolverlaters en statushouders) en het geografisch verbreden naar andere arbeidsmarktregio's. Hiervoor wordt een subsidieregeling uitgewerkt: structureel 15 miljoen per jaar nodig (75 miljoen voor de komende 5 jaar) om 65.000 digitaal geschoolden op te leiden³.
 - Het inrichten van een omscholingsfonds gefinancierd door het Rijk om mensen die zich willen laten omscholen naar een digitale professional te voorzien in hun dagelijkse levensbehoeften bij tijdelijke loonderving door omscholing (10 miljoen per jaar, 70 miljoen voor 7 jaar)
 - Het versterken van de samenwerking tussen het rijk en de provincies voor het versterken van de beleidsinfrastructuur op nationaal en regionaal niveau, stimuleren van provincies om met programmatische aanpak te komen en het inzetten van regioaanjagers om de ontwikkeling van effectieve publiek-private scholingsinitiatieven aan te moedigen en aanhaking van het bedrijfsleven te realiseren. (500.000 per jaar voor de komende 7 jaar).
2. **Lange termijn instroom:** het stimuleren van de instroom in bètatechnische studierichting op verschillende niveaus (MBO, HBO, WO). Veel jongeren twijfelen over het kiezen van een technisch profiel of bètatechnische opleiding. Om meer jongeren over de streep te trekken wordt:
 - Een programma van de overheid met betrokkenheid van het bedrijfsleven opgericht voor jongeren, gericht op het stimuleren van technisch zelfvertrouwen, het in aanraking laten komen met enthousiaste professionals en het bieden van een actueel maatschappelijk gericht toekomstperspectief. Hierbinnen valt het versterken van het Jet-Net programma naar het digitale domein. Voor dit programma is 3 miljoen per jaar voor de komende 7 jaar nodig, te financieren door EZK.

³ Met het NGF plan opschaling pps-en in het beroepsonderwijs zijn de eerste stappen gezet. Echter de dit plan kent een bredere reikwijdte waardoor van de 15 projecten slechts 1 project zich richt op het vergroten van het aantal digitale professionals.

- Een overkoepelend programma en samenwerking met en tussen universiteiten en hogescholen voor het vergroten van opleidingsplekken en de versterking van regulier digitale bètatechnisch opleidingen
- Aanpak van de *numerus fixes* op het domein van digitale studies op universiteiten. Gezamenlijk met OCW (financieel) stimuleren om fulltime docenten aan te nemen voor opleidingen die opleiden voor tekortberoepen in het digitale domein zoals (technische) informatica en (technical) *computer science*
- Aanstellen van specifieke docenten (hoogleraren en lectoren) per onderwijsinstelling die gezamenlijk verantwoordelijk worden om onderwijs te ontwikkelen waarbij in specifieke taskforces met vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven en de publieke sector de betreffende modules worden ontwikkeld, getest en uitgerold.

Voor dit overkoepelende programma is de komende 7 jaar 5 miljoen per jaar nodig.

3. **Behoud van digitaal talent:** Het bevorderen van bijscholing van digitale professionals naar digitale expert. In het digitale domein is de kennis van vandaag morgen achterhaald. Een belemmering bij verdere ontwikkeling is dat er weinig duale opleiders zijn om kennis en vaardigheden van digitaal professionals te vergroten zodat zij zich kunnen blijven ontwikkelen naar expert functies en om productiever en innovatiever te worden.
 - Voor de oprichting van een Leven lang ontwikkelen centrum voor digitale experts en het bevorderen van meer duale opleidingen is een investering van de overheid en het bedrijfsleven nodig. (5 miljoen bijdrage van EZK per jaar).
 - Het verbreden van Smart Maker Academy van de maakindustrie naar andere sectoren zoals de zorg. De Academy realiseert publiek-private-samenwerkingen om digitale kennis- en vaardighedenprogramma's waaronder de European digital innovation hubs (EDIH) te ontsluiten die leiden tot het omarmen van digitale innovatie en een hoger niveau van digitale kennis en vaardigheden bij (mkb)-bedrijven. (5 miljoen bijdrage van EZK per jaar)

De beoogde en verwachte effecten

1. Korte termijn instroom: 65.000 extra digitaal talenten op de arbeidsmarkt door een sterk regionaal (om) scholingsinfrastructuur waarbij alle doelgroepen een kans krijgen om zich te laten omscholen naar een digitale baan.
2. Lange termijn instroom effecten:
 - Verhoogde instroom in bètatechnisch onderwijs doordat jongeren meer technisch zelfvertrouwen ontwikkelen en een beter en positiever beeld krijgen van digitale banen.
 - Meer opleidingsplekken op hogescholen en universiteiten,
 - En afschaffing *numerus fixus* op universitaire informatica/computer science opleidingen,
3. Meer specialistische ICT'ers door de stimulering van bijscholing van werkenden reeds actief in een digitale baan. Meer duale opleidingen tot specialistische ICT'ers zodat ICT'ers kunnen doorgroeien naar seniorfuncties.

Om 1 miljoen digitale professionals te behalen met heldere doelstellingen over netto-instroom in digitale banen als gevolg van programma's en financiering en lange termijn monitoring en evaluatie van de programma's kan de doeltreffendheid en doelmatigheid van bestaande initiatieven om arbeidsmarktkrapte weg te nemen en instroom in digitale banen te bevorderen worden beoordeeld. In die zin moet het voorgestelde beleidswijzigingen in staat zijn om extra instroom - naast autonome instroom - in digitale banen te bewerkstelligen.

Risico's dat personeel bij andere sectoren wordt weggehaald en problemen verschuiven moet worden voorkomen door vooral te richten op het onbenut potentieel. Digitale innovatie en arbeidsmarkttekorten gaan hand in hand. Specialististen zijn cruciaal voor het implementeren van digitale innovaties. Aanzienlijke tekorten kunnen de invoering van deze vernieuwingen sterk belemmeren, wat de arbeidsproductiviteit en andere beleidsmaatregelen in alle sectoren kan beïnvloeden.

De uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid

De uitvoering van het bovenstaande plan vraagt om extra capaciteit voor op beleidsontwikkelingsniveau binnen het ministerie als op uitvoerend niveau gezien de mogelijk te ontwikkelen subsidieregeling en een fonds. Daarnaast vraagt de uitvoering een vergaande samenwerking met het bedrijfsleven en de departementen OCW en SZW. De basis van deze samenwerking is reeds gelegd in het Actieplan groene en digitale banen (fiche 1k). De

betrokkenheid van regionale partners en provincies (0) is cruciaal voor het slagen van beleid omdat het niet alleen gaat om geld, maar om capaciteitsvermogen.

Financiële consequenties

Budgettaire effect verplichtingen (x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

Maatregel	2024	2025	2026	2027	2028	2029			
Opschalen PPS-en	0	15		15		15	15	15	15
Inkomensondersteuningsfonds	0	10		10		10	10	10	10
Stimuleren studierichting	0	5		5		5	5	5	5
Vergroten opleidingsplekken	0	5		5		5	5	5	5
Programma bijscholing en dual opleiden	1	5		5		5	5	5	0
Opschalen SMA	0	5		5		5	5	5	0
	1	45		45		45	45	45	

Internationaal

Arbeidsmarktbeleid is primair een nationale aangelegenheid. Aansluiting bij de inzet van Europese fondsen zoals Digital Europe en Horizon Europe is op onderdelen mogelijk moet nader verkend worden.

Afstemming

Afstemming met O, AEP, FEZ, OCW. (Aansluiting bij fiche Menselijke kapitaal van directie Ondernemingsklimaat).

Fiche 17 (JenV) - cybersecurity cybercrime

Probleemstelling

Onze samenleving en economie digitaliseren in een hoog tempo. Nieuwe technologieën brengen nieuwe dreigingen met zich mee. Een groot deel van ons economisch en maatschappelijke verkeer vindt digitaal plaats. Uitval of verstoring heeft direct impact op ons welzijn en onze welvaart. De digitale wereld is ook een speelveld geworden voor criminelen en statelijke actoren.

De digitale dreiging voor Nederland is onverminderd groot en voortdurend aan verandering onderhevig door onder andere geopolitieke en technologische ontwikkelingen. Zo voeren in de context van geopolitieke spanningen statelijke actoren cyberaanvallen uit om hun belangen te behartigen, met directe of indirecte gevolgen voor Nederland. Wereldwijd opererende criminelen verdienen grof geld aan ransomware-aanvallen met grote schade voor organisaties, burgers en samenleving als gevolg.

Ondanks inspanningen van vele partijen om de digitale weerbaarheid te verhogen en gevrijwaard te blijven van cyberincidenten, is nog sprake van een scheefgroei tussen de digitale dreiging en de weerbaarheid. Het verkleinen daarvan blijft een grote opgave en vergt een gezamenlijke inspanning – juist van een nieuw kabinet. Door de weerbaarheid tegen digitale dreigingen te verhogen, kunnen meer cyberincidenten worden voorkomen, sneller worden ontdekt en respons beter worden vormgegeven waardoor schade wordt beperkt of voorkomen.

Kern van de aanpak

De ambitie binnen de Nederlandse Cybersecuritystrategie (NLCS) 2022-2028 is om toe te werken naar een toekomst waarin de scheefgroei tussen digitale dreiging en digitale weerbaarheid zo klein mogelijk is en blijft. Om deze ambitie te realiseren is een publiek-privaat actieplan opgesteld. Het uiteindelijke doel van de aanpak is om burgers en bedrijven ten volle te laten profiteren van deelname aan de digitale samenleving. De NLCS is opgebouwd uit vier pijlers:

- Pijler 1: Digitale weerbaarheid overheid, bedrijven en maatschappelijke organisaties;
- Pijler 2: Veilige en innovatieve digitale producten en diensten;
- Pijler 3: Tegengaan van digitale dreigingen van staten en criminelen;
- Pijler 4: Cybersecurity-arbeidsmarkt, onderwijs en digitale weerbaarheid van burgers.

Alle ministeries zijn betrokken bij de brede cybersecurityaanpak omdat digitalisering binnen alle beleidsterreinen is doorgedrongen en nog steeds toeneemt. De minister van Justitie en Veiligheid coördineert de samenhang van de aanpak en adviseert en borgt dat alle betrokkenen de juiste stappen zetten. Dit betreft onder andere de beleidsdepartementen en decentrale overheden, uitvoeringsorganisaties zoals Politie, OM, KMar, NCSC, AIVD en MIVD, toezicht vanuit de inspecties, de wetenschap en kennisinstellingen, private partners, en maatschappelijke organisaties. Al deze partijen erkennen dat het realiseren van de ambities uit de NLCS noodzakelijk is voor een digitaal weerbaar Nederland. Internationaal speelt Nederland een aanjagende rol op doelen uit de NLCS maar ook om misbruik ten koste van mensenrechten online tegen te gaan. Geen van deze partijen kan het alleen, ook de overheid niet. Met het onderliggende actieplan van de NLCS wordt een belangrijke stap gezet richting het realiseren van deze ambities maar dit is nog niet voldoende.

Thematische investeringen

De afgelopen jaren is onder andere geïnvesteerd in het verbeteren van zicht op de cyberdreiging en het versterken van mogelijkheden om organisaties in Nederland te informeren over deze dreigingen. De Cybersecurityraad (CSR) adviseerde twee jaar geleden om ruim 600 miljoen te investeren in cybersecurity en cybercrime. Het vorige kabinet heeft 111 miljoen beschikbaar gesteld voor cybersecurity. In vergelijking met andere vergaand gedigitaliseerde landen blijven onze bestedingen achter. Dit fiche beschrijft wat er naast de lopende acties aanvullend nodig is om de ambities uit de NLCS te realiseren en de digitale veiligheid te borgen.

Vergoten van de digitale weerbaarheid van burgers en bedrijven (Versterking binnen pijler 1 en 4)

Burgers en bedrijven moeten geïnformeerd kunnen worden over kwetsbare systemen binnen hun netwerk die geraakt kunnen worden door aanvallen of al gecompromitteerd zijn. Er wordt daarom een doelwit- en slachtoffernotificatiesysteem ontwikkeld om organisaties, publiek en privaat, en burgers in Nederland te informeren over digitale kwetsbaarheden en incidenten. In het algemeen wordt de bewustwording van het bedrijfsleven en burgers over digitale dreigingen en bijpassend handelingsperspectief verder vergroot met campagnes, doorontwikkeling van veiliginternetten.nl en het vergroten van bestuurlijke awareness.

Er komt één herkenbare en slagvaardige nationale cybersecurity organisatie. Deze organisatie heeft een uitvoerend coördinerende functie en is bij de veelheid van acties betrokken om consistentie te bewerkstelligen. Naast informeren en adviseren moet de overheid ook stimuleren dat bedrijven onderling doormiddel van samenwerkingsverbanden gericht werken aan cybersecurity: door te oefenen, elkaar bijstand te verlenen en het testen van systemen. Deze organisatie werkt daartoe continu publiek-privaat samen om de meest recente inzichten te hebben en te delen. Een ander voorbeeld van publiek-private samenwerking is het programma Cyclotron, dat als doel heeft om een platform voor informatiedelen op te richten. Hierdoor kunnen meer organisaties in Nederland profiteren van schaarse kennis en expertise. Aanvullend is er ook sectoraal maatwerk nodig op het gebied van zorg, mobiliteit en onderwijs - zoals veilig internet voor het funderend onderwijs.

Het Cybersecuritybeeld Nederland (CSBN) 2021 steekt dat de beveiliging van operationele technologie (OT) achterblijft. Ook heeft de Cybersecurityraad extra aandacht gevraagd op de inzet van de beveiliging van OT. Doordat de beveiliging van OT achterblijft, zijn grote industriële installaties en processen zoals energieproducenten of waterkeringen extra kwetsbaar. Een hiertoe in te richten expertisecentrum OT Cybersecurity zal kennis en kunde bijeenbrengen en vergroten, en in samenwerking met betrokkenen opwerken tot concrete (technische) innovatieve oplossingen en werkwijzen die door de sectoren geïmplementeerd kunnen worden.

Tenslotte geldt voor een deel van de organisaties in Nederland dat de continuïteit van hun processen van dusdanig belang is voor de economie en samenleving dat zij verplicht maatregelen moeten nemen t.a.v. hun digitale weerbaarheid, en dat er toezicht gehouden moet worden op het naleven van deze normen. Om als Nederland te kunnen voldoen aan deze Europese verplichting zijn investeringen nodig. In het fiche Vitaal wordt verder ingegaan hoe via de implementatie van de Network and Information Security (NIS2) richtlijn de weerbaarheid en informatiepositie van vitale entiteiten wordt versterkt.

Vergroten digitale weerbare overheid (Versterking binnen pijler 1)

De samenleving moet erop kunnen vertrouwen dat de overheid digitaal weerbaar is. Hiertoe is het noodzakelijk om onder andere te investeren in het Chief Information Officer (CIO) en Chief Information Security Officer (CISO) stelsel, de aanpak van risico's ter voorkoming van lokale ontwrichting en het realiseren van doelstellingen uit het bestuurlijk covenant digitale veiligheid. Bovendien is meer aandacht nodig voor ketenafhankelijkheden en het verbeteren van de digitale veiligheid van ambtenaren op alle lagen. Via het bieden van een stevig wettelijk fundament voor cybersecurity dient de digitale weerbare overheid versterkt te worden.

Veilige hard- en software (Versterking binnen pijler 2)

Om ervoor te zorgen dat ICT-producten en diensten voor burgers en bedrijven standaard veiliger zijn, worden fabrikanten op basis van Europese wetgeving verplicht om de cybersecurity van hun digitale producten op orde te hebben wanneer deze in de EU op de markt worden gebracht. Daarnaast moeten zij hun producten veilig houden gedurende de gehele verwachte levensduur van het product, bijvoorbeeld door gratis veiligheidsupdates te verstrekken. Om effectief toezicht te houden op de naleving van deze wetgeving, micro- en kleinbedrijven te steunen bij de nieuwe verplichtingen en om Europese standaarden te ontwikkelen die invulling geven aan deze nieuwe cybersecurityvereisten zijn extra investeringen nodig. Ook zijn er investeringen nodig voor het vaststellen van Europese certificeringsschema's en het toezicht hierop, zodat fabrikanten en dienstverleners door middel van certificering aan kunnen tonen dat hun ICT-producten en -diensten veilig zijn.

Een betrouwbare en up-to-date cryptografische capaciteit is randvoorwaardelijk voor nationale veiligheidsprocessen. Cryptografie zorgt ervoor dat gerubriceerde informatie veilig gedeeld kan worden, zonder inmenging of meelezen van statelijke- en niet-statelijke actoren. Nederland is hierin op twee manieren kwetsbaar: (a) De huidige manier van versleutelen is in de toekomst achterhaald, en (b) Nederland is voor de levering van moderne cryptografie afhankelijk van buitenlandse partijen. Gezien de ontwikkelingen in onze veiligheidsomgeving, is het van belang om strategische afhankelijkheid van buitenlandse partijen voor een essentiële capaciteit zoals cryptografie, af te bouwen en nationaal op te bouwen.

Stimuleren van kennisontwikkeling, innovatie en groei van de Nederlandse cybersecuritysector (Versterking binnen pijler 2)

De mogelijkheid voor Nederland om haar belangen te beschermen en te bevorderen hangt in belangrijke mate af van de kracht van de cybersecuritysector. Er zijn daarom investeringen nodig in de eigen opbouw van kennis en innovatie in de hele keten. Om hier een impuls aan te geven wordt financiering beschikbaar gemaakt met onder andere publiek private pilots, fieldlabs en cofinanciering met bedrijven, bijvoorbeeld met behulp van NWO-calls en Small Business Innovation Research (SBIR). Daarnaast moet er worden gezorgd dat Europees budget voor kennis en innovatie (zoals Digital Europe) op de juiste thema's wordt gericht en dat Nederlandse bedrijven er aanspraak op maken, zoals hulp bij cofinancieringsvereisten. In het bijzonder is er aandacht nodig voor zowel de nieuwe uitdagingen die gepaard gaan met de opkomst van AI én de (economische) kansen om AI te toe te passen in cybersecuritytechnologieën. Hierdoor kan de schaarse capaciteit aan cybersecurity-personeel beter worden benut.

Versterken van opsporing en preventie cybercrime (Versterking binnen pijler 3)

Investeren in preventie (waaronder bij gemeenten), capaciteit en middelen in de strafrechtketen en opsporingsbevoegdheden is noodzakelijk. Zo bestrijden we effectief cybercrime (waaronder ransomware), online seksueel kindermisbruik en online fraude. Opsporing in de digitale wereld is daarnaast uitdagend, zonder bewijs komen criminelen niet achter de tralies. Rechtmatige toegang tot en het delen van digitale informatie speelt daarin een sleutelrol. In het bijzonder de hackbevoegdheid heeft hier zijn meerwaarde bewezen, deze moet effectiever kunnen worden ingezet tegen ernstige criminaliteit. De politie, de KMar en het OM hebben de groei van cybercrime en gedigitaliseerde criminaliteit onvoldoende kunnen bijhouden. Het internet mag echter geen vrijplaats worden voor criminelen. De strafrechtketen moet digitaal worden toegerust en blijvend

innovatief zijn.

Versterken operationele slagkracht (Versterking binnen pijler 3)

De overheid beschermt in het kader van de nationale veiligheid de samenleving actief tegen uitval en dreigingen vanuit statelijke- en andere actoren. Andere landen gebruiken nieuwe sleuteltechnologieën zoals kunstmatige intelligentie voor het versterken van hun militaire systemen of voor het uitvoeren van cyberaanvallen. Beter zicht op dit soort dreigingen, een passende incident response en doorvertaling van dreiging naar handelingsperspectief vraagt om inzet van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Dit alles in vergaande samenwerking tussen partijen als de AIVD, de MIVD, NCSC, opsporingsdiensten en cyber gerelateerde onderdelen van Defensie.

Er wordt meer geïnvesteerd in zicht op cyberdreiging bij Nederlandse organisaties met een hoog risicoprofiel, de samenwerking met cybersecuritybedrijven en meer onderzoek naar de impact van het gebruik van sleuteltechnologieën door andere landen op de nationale veiligheid van Nederland. Internationaal zet Nederland diverse instrumenten in om strategische belangen in het cyberdomein veilig te stellen via een proactieve en geïntegreerde aanpak zoals in de Internationale Cyberstrategie 2023-2028 is beschreven – waar mogelijk met EU-partners en NAVO-bondgenoten.

Aanpak onderwijs en krapte arbeidsmarkt (Versterking binnen pijler 4)

De beschikbaarheid van voldoende en gekwalificeerd personeel in verschillende disciplines is een zeer belangrijke randvoorwaarde voor het uitvoeren van de ambities uit de NLCS, dit vraagt om Rijksbrede investeringen en publiek-private samenwerking op het gebied van onderwijs, omscholing en arbeidsmarktprogramma's. Het belang van voldoende cybersecurity-personeel verdient een prominentere rol in het bredere maatschappelijke vraagstuk rondom schaarste op de arbeidsmarkt, maar ook rondom discussies als kennismigratie.

Fiche 18 (IenW) - Veilige haven, strategische autonomie, fysieke- en digitale veiligheid en ondermijning

DG: [REDACTED]

Contactpersoon: [REDACTED] Maritieme Zaken

Datum laatste update: 24-11-2023

Beschrijving van de maatschappelijke opgave

De Nederlandse zeehavens vervullen cruciale functies voor de economie en samenleving. Het zorgen voor een weerbare maritieme sector, specifiek zeehavens, tegen (internationale) dreigingen is van essentieel belang. Dit heeft een stevige prijskaart en is een exercitie van de lange adem. Kwetsbaarheden hebben (potentieel) grote ontwrichtende maatschappelijke gevolgen. IenW (MZ) richt zich hierbij momenteel primair op onderstaande nauw met elkaar verbonden onderwerpen:

1. Strategische autonomie
2. Aanpak vitaal
3. Fysieke en digitale veiligheid (CER/NIS2)
4. Cyber
5. Ondermijning

Hierbij wordt nauw samengewerkt met andere directies, departementen en (internationale) partners. IenW heeft als departement tevens de beleidsverantwoordelijkheid de sector te ondersteunen bij adequate uitvoering van maatregelen.

1. *Strategische autonomie*

(Staats)bedrijven uit landen buiten de EU (met name China) hebben de afgelopen jaren via gerichte strategische investeringen hun positie binnen de maritiem-logistieke keten versterkt, in Europa en in Nederland. Chinese activiteiten/overnames richten zich in Nederland met name op de zeecontainerterminalsector in de haven van Rotterdam (op dit moment 2/3 in handen van Chinese bedrijven). Deze aanwezigheid gaat gepaard met toenemend gebruik van Chinese hard- en software (waaronder ZPMC-kranen en scanners). Ontwikkelingen worden nauwgezet gevolgd. Het thema geniet hierbij als gevolg van toenemende internationale onzekerheid grote aandacht van de media en politiek. Als grootste risico's worden op dit moment onderkend:

- Leveringszekerheid voor consumenten en bedrijven
- Economische positie en concurrentievermogen sector (behoud *mainportfunctie*)
- Weglekken (hoogstaande) kennis en maritieme technologie.
- Toegang tot data (militair en handel).
- Verstoring militaire functies havens (*host nation support*).

Het is van essentieel belang dat Nederlandse zeehavens hun belangrijke maritiem-logistieke functies onafhankelijk en veilig kunnen blijven uitoefenen. Dit vraagt om een zorgvuldige afweging tussen economisch belang en de (nationale) veiligheid. Waar nodig moet het instrumentarium dat voorhanden is om risico's in de maritiem-logistieke sector te voorkomen worden uitgebreid. IenW spant zich hier zowel nationaal als in Europa voor in. Nationaal onderhoudt IenW/ [REDACTED] nauw contact met de sector over de risico's van Chinese bedrijfsactiviteiten en investeringen. Daarnaast wordt gewerkt aan versterking van de aanpak vitaal en de implementatie van de CER/NIS2 richtlijnen (zie onder). In Europees verband vervult Nederland (met IenW als kartrekker) een voortrekkersrol op het thema. Inzet hierbij specifiek op de totstandkoming van een brede Europese Havenstrategie. Het verhogen van de strategische autonomie van Europese zeehavens is hierbij het hoofddoel.

Zie ook: Formatiefiche 2023: Versterken economische veiligheid en weerbaarheid

2. *Aanpak Vitaal*

IenW (MZ) is het proces gestart omtrent de herbeoordeling van de zogenoemde 'cyclus vitaal' voor de maritieme sector. Hierbij worden aanvullende processen, bedrijven en organisaties in de maritieme sector in kaart gebracht die van dusdanig belang zijn voor het proces van scheepvaartafwikkeling dat zij 'vitaal' worden verklaard. Doel van de vitaal verklaring is tweeledig: zo voldoet IenW aan de verplichtingen uit hoofde van de CER/NIS2. Daarnaast worden de vitale functies van de sector in kaart gebracht. IenW doorloopt het proces van vitaal verklaring in samenwerking met de sector en de overheid.

3. Fysieke en digitale veiligheid (CER/NIS2)

Het waarborgen van de fysieke en digitale veiligheid van de sector is van groot belang voor IenW. De EU heeft in 2022 twee richtlijnen aangenomen om de fysieke, digitale en economische weerbaarheid van Europese lidstaten ten aanzien van vitale entiteiten en processen te verhogen: de *Critical Entities Resilience Directive* (CER-richtlijn) en de *Network and Information Security Directive* (NIS2-richtlijn).

Voor IenW vormt de implementatie van de CER/NIS2-richtlijnen, waaronder voor de maritieme sector, de komende jaren een belangrijke en omvangrijke opgave. Met de CER/NIS2 komen circa 2.050 entiteiten onder het IenW-domein te vallen. Een deel hiervan zijn vitale entiteiten. Hiermee dient goede afstemming plaats te vinden. De impact voor de sector is namelijk groot: zo moeten zij bijvoorbeeld aanvullende maatregelen nemen om de weerbaarheid van hun eigen organisatie en toeleveringsketen te vergroten. Tevens kunnen bestuurders hoofdelijk aansprakelijk gesteld worden wanneer zij zicht niet aan de richtlijn houden. De sector maakt zich daarnaast zorgen over impact van de maatregelen op het (brede) verdienvermogen. Er is aanvullende capaciteit benodigd voor het inventariseren en aanwijzen van aanbieders, maken van (sectorale) risicoanalyse, operationaliseren van vereisten en bieden ondersteuning in de koude fase, departementale beleids coördinatie gedurende incidenten en crisis, interdepartementale afstemming en communicatie met aanbieders. Tevens zal er onder de CER meldingen moeten worden aangenomen en worden verwerkt. Deze verwerking zal zowel ten last van beleid en inspectie komen.

Zie ook: Formatiefiche 2023: Vitaal (implementatie EU richtlijnen NIS2 en CER)

4. Cyberdreigingen

De digitale dreiging voor Nederland blijft onverminderd groot. Statelijke actoren voeren cyberaanvallen uit om hun belangen te behartigen met directe of indirecte gevolgen voor Nederland. De maritieme sector is hierbij vanwege haar technologische kennis en cruciale rol voor de Nederlandse samenleving een belangrijk doelwit.

Voldoende aandacht en coördinatie met betrokken partijen door de gehele keten is hierbij geboden. In maart 2023 is IenW gestart met het programma 'Versterken Cyberweerbaarheid in de Luchtvaart- en Maritieme sector' om de cyberweerbaarheid in deze sectoren te versterken.

Zie ook: Formatiefiche 2023: cybersecurity en cybercrime

5. Ondermijning

De aanpak van georganiseerde, ondermijnende criminaliteit, in de havens is van toenemende urgentie. Het ministerie van Justitie en Veiligheid is hiervoor het beleidsverantwoordelijke departement. IenW ondersteunt actief vanuit haar beleidsverantwoordelijkheid. De Minister van IenW is (beleids) verantwoordelijk voor acties gerelateerd aan de *International Ship and Portfacility Security Code* (ISPS) van de 'Versterkte aanpak op logistieke knooppunten', één van de speerpunten van het gerelateerde werkprogramma. Daarnaast is de Minister van IenW, samen met de minister van Justitie en Veiligheid en de staatsecretaris Toeslagen en Douane, verantwoordelijk voor de Publiek-Private Samenwerking binnen dit speerpunt en wordt samengewerkt met het Belgische kabinet. Op EU niveau zijn onlangs de ambities om georganiseerde criminaliteit steviger aan te pakken, in vier prioritaire gebieden, uitgewerkt in de 'EU roadmap to fight drug trafficking and organised crime', waaronder het verhogen van de weerstand van logistieke knooppunten. Het Ministerie van IenW neemt deel aan de nieuw op te zetten *Europese Havenalliantie*, één van de actiepunten van dit aandachtsveld.

- Wat is er nodig?

- *Gecoördineerde aanpak om weerbaarheid te vergroten:* om havens weerbaar te maken tegen de huidige uitdagingen is het van belang dat er een gecoördineerde aanpak vanuit het ministerie van IenW. Het thema raakt daarnaast aan vele (vitale) processen binnen IenW. Dit vraagt om regie en samenwerking: intern binnen IenW, maar ook met uitvoeringsinstanties (ILT), andere ministeries, (Europese) partners en niet in de laatste plaats de maritieme sector zelf.

- *Brede advisering en hulp bij versterken veiligheid havens:* partijen in de Nederlandse maritieme sector hebben zelf vaak niet de nodige capaciteit- en (financiële) slagkracht om de uitvoer van de bovenstaande trajecten eigenstandig uit te voeren. Het ministerie dient met oog hierop de sector zo actief mogelijk *outreach* te doen, informatie op te halen en te informeren over de verplichtingen die het gevolg zijn van nieuwe wetgeving zoals de CER/NIS2. Hoe meer daadwerkelijke ondersteuning kan worden geleverd, hoe beter de sector in staat wordt gesteld haar weerbaarheid te verhogen.
- *Ondersteuning kleine havens:* vooral voor de kleinere havens zijn de uitdagingen groot. IenW zet daarom in op het versterken van de hele keten en helpt waar mogelijk kleine havens met hun uitdagingen onder het adagio 'a groot helot klein'.

Tabel 1: Huidige budgetten in de begroting van IenW (stand OWB 2024)

	1	1	1	1	1
Scheepvaart en Havens (3.6)	195.353	182.903	82.030	28.252	14.393
Mike/ 18Scheepvaart en Havens					

Toelichting

- *Begroting:* uitgaven omtrent maritieme veiligheid vallen binnen de begrotingspost scheepvaart en havens. In de begroting 2024 worden (beperkte) middelen geclaimd voor onder meer de uitvoer van een *risico assessment* op het gebied van weerbaarheid en de Europese Havenstrategie (tezamen +/- C 150.000).
Formatiefiches: in de formatiefiches economische veiligheid en weerbaarheid, vitaal (CER/NIS2) en *cybersecurity* en *cybercrime* worden op voor de maritieme sector belangrijke thema's noodzakelijke Rijksbrede financiële claims gelegd.
Belangrijk aandachtspunt dat er ook voldoende financiële middelen voor beleids/uitvoeringscapaciteit binnen de departementen beschikbaar wordt gemaakt"
Ter illustratie: er wordt in totaal 168m structureel geclaimd door departementen voor uitvoer CER/NIS2. Slechts een klein gedeelte komt hierbij voor rekening van ondersteuning en implementatie door de Rijksoverheid.

Wat schrijven politieke partijen over dit onderwerp in hun verkiezingsprogramma's?

Er bestaat brede politieke consensus over belang verhogen veiligheid van de Nederlandse zeehavens.
Traditionele politieke middenpartijen (WD/CDA/O66) benadrukken grote belang van het verhogen van de strategische autonomie en fysieke- en digitale weerbaarheid van vitale Nederlandse processen (zoals maritiem). Dit tegen een achtergrond van toenemende strategische competitie tussen landen.
Het Nieuw Sociaal Contract onderstreept in haar verkiezingsprogramma het belang van strategische autonomie en (digitale) weerbaarheid.
Partijen op de politieke flanken (PVV) benadrukken thema niet als specifiek aandachtspunt. Zij tonen zich geen tegenstander van het nemen van aanvullende maatregelen om veiligheid havens verder te bevorderen.

Oplossingsrichtingen (en budget)

- [Redacted]
 - Nationaal zijn ree s e no ige actielijnen opgestart om de brede weerbaarheid van de sector te versterken.
 - Adequate uitvoer van deze trajecten vergt de komende kabinetsperiode (intensieve) beleidsmatige aandacht, gepaard met voldoende personele capaciteit en financiële middelen.
 - Zo niet, ontstaan prioriteringsvraagstukken, druk op gestelde tijdslijnen, verminderde mogelijkheid tot noodzakelijke nieuwe (beleids)initiatieven en noodzakelijke ondersteuning van de maritieme sector
- !!Iw.i**
- Steun voor in formatiefiches genoemde (Rijksbrede) claims in de programma's economische veiligheid en weerbaarheid, vitaal (CER/NIS2) en *cybersecurity* en *cybercrime*.
 - Hierbinnen aandacht voor de weerbaarheid van specifiek de maritieme sector alsmede andere vitale sectoren IenW tegen (statelijke) dreigingen.
 - Benadrukken belang (financiering) voldoende beleidscapaciteit voor implementatie en ondersteuning van de sector primair voor uitvoer CER NIS2.

- Door een landelijke/gezamenlijke aanpak [redacted] en ook te focussen op 'groot helpt klein' kan maximaal resultaat worden bereikt.
- NLD kan daarnaast internationaal haar kennis/ervaring verder benutten/inzetten om haar voortrekkersrol op het brede thema veilige havens voort te zetten en uit te bouwen. Daar waar in gezamenlijkheid met onze internationale partners (EU) de grootste toevoegde waarde kan worden behaald.

Uitvoeringsaspecten

Beschrijf hierin de (mogelijke) effecten van de voorgestelde maatregelen op de uitvoeringsorganisaties, inspecties en medeoverheden.

- **IenW** werkt nauw samen met andere departementen [redacted]. Zij waarderen deze samenwerking en dit leidt bij hen niet tot grote uitvoeringsaspecten.
- Voor het onderdeel *cyber security* en het vergroten van de weerbaarheid in de maritieme sector wordt samengewerkt met [redacted] en andere relevante ministeries. Waar mogelijk wordt ook samengewerkt met de gemeenten.
- Voor de [redacted] Ook met de uitbreiding van het aantal organisaties dat onder "de vitale infrastructuur" gaan vallen met de NIS2 richtlijn. Dit kan een knelpunt opleveren gezien de bredere vraag naar capaciteit [redacted].
- Ten aanzien van ondermijning is samenwerking met het ministerie van Justitie van groot belang. Voor het onderdeel logistieke knooppunten, waaronder de havens vallen, draagt IenW zijn steentje bij.

Juridische aspecten

Beschrijf indien mogelijk de eventuele juridische effecten van de voorgestelde maatregelen. Neem hierbij eventueel contact op met HBJZ.

- *Vitaal*: in 2024 wordt uit voor het vitale proces scheepvaartafwikkeling. HBJZ ondersteunt bij het benodigde juridische traject.
- *Ondermijning*: er is overleg met HBJZ of de Havenbeveiligingswet kan of moet worden aangepast om de aanpak van ondermijning te versterken.
- *Cybersecurity*: Bij de implementatie van de twee Europese (security) richtlijnen is HBJZ betrokken, maar JenV coördineert Rijksbreed en stelt twee wetsvoorstellen op voor de omzetting. Aanpassing van sectorale regelgeving is daarbij niet nodig.
- Daarnaast wordt ook voor de BES eilanden hard gewerkt om de wet- en regelgeving (o.a. de Havenbeveiligingswet BES) op orde te brengen. Dit gebeurt ook in samenwerking met HBJZ

Fiche 19 (EZ) - Versterken economische veiligheid en weerbaarheid

Technologie, medicijnen en energie zijn effectieve wapens gebleken: staten knippen toeleveringslijnen af om andere landen geopolitiek onder druk te zetten. Machtsblokken veranderen, conflicten sluimeren en escaleren, materialen en grondstoffen worden steeds schaarser en het streven naar geopolitieke dominantie neemt toe. De Covid-19 pandemie, toenemende spanningen tussen China en de VS, en recente oorlogen hebben onze kwetsbaarheden blootgelegd en vergroot. Een open en op regels gebaseerde wereldeconomie is niet langer vanzelfsprekend. De bereidheid om afhankelijk te zijn van andere landen neemt binnen de EU razendsnel af. Wereldwijd wordt geïnvesteerd in het verkrijgen van sleutelposities in waardeketens, het beschermen van exclusieve kennis en technologie en het aangaan van partnerschappen.

Nederland kan dus niet afzijdig blijven. Hiervoor is een versterkte beleidsinzet op economische veiligheid hard nodig. Dit vereist enerzijds gerichte investeringen voor het innemen van sleutelposities in strategische waardeketens en anderzijds zowel bescherming van onze hoogwaardige kennis, technologieën en vitale processen als geleidelijke vermindering van risicovolle strategische afhankelijkheden. Dit gebeurt zoveel mogelijk op Europees niveau. Gezamenlijk, als EU zijnde, hebben we meer geopolitieke slagkracht dan individueel. Tegelijkertijd vragen sommige kwesties om een nationale aanpak, in samenwerking met vitale aanbieders, kennisinstellingen en het bedrijfsleven of met gelijkgestemde landen buiten de EU.

Het borgen van de economische veiligheid vertaalt zich naar drie interventieniveaus, allen in gezamenlijkheid met (internationale) publieke en private partners (*partnerships*):

- Vergroten van de kennisbasis van de rijksoverheid;
- Investeren in stimulerende maatregelen om (technologisch) leiderschapsposities te verkrijgen en behouden (*promote*) en;
- Versterken van beschermende maatregelen om kwetsbaarheden te verminderen (*protect*).

Relevante beleidsdilemma's

Uit een versterkte economische veiligheid beleidsinzet volgt een aantal dilemma's, dat we in samenhang moeten bezien:

- **Het verstevigen van onze economische veiligheid** begint bij een sterke en weerbare economische basis. Daar waar investeringen nodig worden geacht om de Nederlandse en Europese positie in strategische sectoren te versterken is het van belang dat deze gericht zijn. Dit heeft een flinke prijskaart en is een exercitie van de lange adem.¹ Niets doen heeft potentieel een grotere prijskaart. Investeren in weerbaarheid zijn als het ware een verzekering waarvan de kosten hoog kunnen zijn en de baten hoger. De afweging tussen niets doen en investeren in weerbaarheid is echter omgeven door veel onzekerheid en vraagt om politieke keuzes. Waar nu met incidenteel geld wordt gewerkt (Groeifonds, IPCEI's), zijn structurele (Europese) voorzieningen nodig voor het verkrijgen en behouden van een leiderschapspositie in sectoren die van belang zijn voor onze nationale veiligheid. Deze leiderschapspositie in enkele cruciale posities zorgt ervoor dat andere landen niet om ons heen kunnen en we zo weerbaar blijven. Ook moet er oog zijn voor het functioneren en verder versterken van de Europese interne markt en moeten de investeringen van EU-lidstaten complementair zijn. Naast nationale middelen, moet er voor dit vraagstuk ook worden gekeken naar het verder inbedden van economische veiligheid en weerbaarheid in de EU-beleidsagenda.
- **Nederland kan niet op elk vlak onafhankelijk zijn. We zullen moeilijke keuzes moeten maken.** Willen we bijvoorbeeld meer leveringszekerheid, dan kan dat samenwerking betekenen met landen die er andere waarden op nahouden dan wij. Willen we versneld verduurzamen, dan betekent dat bijvoorbeeld al snel dat we moeten accepteren dat we afhankelijk blijven en in toenemende mate afhankelijk worden van China en andere derde landen. Het is hierbij belangrijk, gegeven de verwevenheid van de interne markt, dat we ook op EU-niveau tot een gezamenlijk beeld komen van te maken keuzes, zodat het beleid van de lidstaten en de EU elkaar versterkt.
- **Afhankelijkheden volledig afbouwen is simpelweg onmogelijk; we hebben elkaar nodig.** We moeten ernaar streven de afhankelijkheid op bepaalde strategische punten van andere landen van Nederland en de EU te vergroten. Daarbij moeten we de risico's van onze strategische afhankelijkheden verminderen. Het doel is niet afhankelijkheden en risico's geheel wegnemen, maar ze tot een aanvaardbaar niveau terugbrengen, spreiden of voorkomen.

Nederland kan dit als onderdeel van de Europese interne markt niet alleen en zal dit zo veel mogelijk met de EU-lidstaten moeten doen.

- **Technologisch leiderschap vereist scherp beleidskeuzes** voor technologieën en markten waar ons nationaal veiligheidsbelang het grootst is en we willen uitblinken met internationaal-strategische bedrijven. Dat betekent dat andere technologieën relatief gezien minder prioriteit krijgen. De Nationale Technologie Strategie en Groeimarktenanalyse, ook in de context van de groene en digitale transitie, zijn hiervoor een goede eerste stap. Tegelijkertijd is een brede basis ook belangrijk om technologie combinaties te faciliteren die niet direct worden voorzien.

Benodigde maatregelen

Het borgen van de veiligheid en weerbaarheid van onze economie en daarmee nationale veiligheid vergt in deze tijd continue inzet. Er is een mix aan samenhangende maatregelen nodig. Hieronder staan per interventieniveau de benodigde maatregelen weergegeven.

Interventieniveau 1: Vergroten van de kennisbasis

De regels van het economische spel zijn blijvend veranderd. Dit vergt een bredere kennisbasis.

Oprichten van een Observatorium Waardeketens

Inzicht in kwetsbaarheden in waardeketens, van grondstof tot eindproduct, is cruciaal voor het verminderen van risicovolle strategische afhankelijkheden. Deze kennis heeft de Rijksoverheid niet en bedrijven hebben zelf vaak onvolledig zicht op hun eigen toeleveringsketens en daarmee op de kwetsbaarheden hierbinnen. Een publiek-privaat Nationaal Observatorium Waardeketens zal in deze kennislacune voorzien en dienen als basis voor gerichte maatregelen.

Versterken inlichtingenpositie

Er is een groeiende vraag vanuit het Rijk, bedrijfsleven en kennisinstellingen naar inlichtingen en duiding van de economische veiligheidsdreigingen die uitgaan van diverse statelijke actoren. Een solide en eigenstandige inlichtingenpositie en goede samenwerking en informatie-uitwisseling tussen publieke en private partijen is onmisbaar om zicht te krijgen op de toenemende dreiging en de complexiteit van de dreigingen. Goed toegeruste Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (hierna I&V diensten) zijn hiervoor cruciaal. Op deze manier kunnen zij beter bijdragen aan effectief en proportioneel economische veiligheidsbeleid.

Versterken kennispositie beleidsdepartementen

Effectieve en proportionele maatregelen op gebied van economische veiligheid vragen een sterke kennispositie van de Rijksoverheid. De recente intensivering van de middelen voor het postennet op het thema economische veiligheid draagt hieraan bij. Voor het herkennen en kunnen duiden van (potentiële) nationale veiligheid risico's die het Observatorium Waardeketens, bedrijfsleven en Veiligheidsdiensten aanrijken en het vervolgens treffen van de juiste maatregelen, is meer kennis over vitale processen en economische sectoren op de beleidsdepartementen essentieel. Om deze kennis op te bouwen zijn extra middelen benodigd. Ook zijn aanvullende middelen nodig voor het opbouwen van een kennisunit sensitieve technologieën en de uitbreiding van het bestaande kennisnetwerk economische veiligheid.

Budgettaire effect (x € 1 mln.)

	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Struct.
Observatorium	3,5	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
Versterken inlichtingenpositie	0,0	2,5	6,8	13,8	18,5	22,1	25,0
Versterken kennispositie beleidsdepartementen	4,7	4,7	4,4	4,4	4,4	4,6	4,6

Interventieniveau 2: Stimulerende maatregelen (promote)

Versterken van technologische ecosystemen ten behoeve van onze leiderschapspositie

Het innemen van sleutelposities in strategische waardeketens is van essentieel belang om de economische en daarmee nationale veiligheid van Nederland en de EU te verzekeren en daarnaast ons verdienvermogen te versterken. Cruciale en moeilijk te vervangen of kopiëren high tech schakels in een mondiale waardeketens (sleutelposities) stellen ons in staat om internationaal een speler van betekenis te zijn en blijven. Daarmee houden we toegang tot al het cruciale wat we niet zelf hebben, van grondstof tot eindproduct en alles daartussenin. Bovendien geeft dit ons de mogelijkheid om richting te geven aan technologische ontwikkelingen en actief invloed uit te oefenen op internationale spelregels.

Het innemen van sleutelposities in strategische ketens vereist gerichte inspanning, omdat we deze sleutelposities, die voor onze economische veiligheid cruciaal zijn, nu grotendeels ontberen. Uit onderzoek blijkt dat de kwaliteit van Nederlands onderzoek afneemt, dat Nederland in vergelijking met andere landen minder succesvol is in het vertalen van onderzoek naar economische impact² en dat Nederland achterblijft in het opschalen naar grote bedrijvigheid.³ Dit opschalen is essentieel om sleutelposities te verwerven. Het verwerven van deze sleutelposities vergt structurele en doelgerichte investeringen in groeimarkten en sleuteltechnologieën die van nationaal veiligheidsbelang zijn en ons verdienvermogen versterken en waar Nederland al goed gepositioneerd is of in de toekomst een cruciale positie kan pakken. Daarbij moeten barrières voor opschaling zoals netcongestie, opleiden van (technisch) talent, mobiliteit en huisvesting weg worden genomen. Verder blijven investeringen in de wetenschappelijke en technologische kennisbasis nodig om onvoorziene innovatieve doorbraken mogelijk te maken. Samen met de fiscale en innovatieregelingen zijn dit randvoorwaarden voor een goed vestigingsklimaat en daarmee voor de kans tot slagen voor het verkrijgen van sleutelposities.

Het kabinet werkt via een *groeimarktenanalyse* en *Nationale Technologiestrategie (hierna NTS)* aan de ontwikkeling van het technologisch leiderschap van Nederland en zo aan het verwerven van sleutelposities. De NTS ontwikkelt agenda's waarin uitdagingen voor het ontwikkelen van publiek-private innovatieve ecosystemen worden geïdentificeerd. Daarnaast heeft de Europese Commissie de volgende vier kritieke technologiegebieden aangewezen die de meest gevoelige en onmiddellijke risico's voor de economische veiligheid van de EU met zich meebrengen: halfgeleiders, quantum, biotechnologie en artificiële intelligentie (hierna AI).⁴ Voor de markten en bijbehorende waardeketens waarop tenminste deze technologieën (en die verder uit de NTS en groeimarktenanalyse voortkomen) betrekking hebben is extra inzet vereist. Deze inzet betreft enerzijds onder meer opschaling van bedrijven, investeringen in onderzoeks- en testfaciliteiten en het aantrekken en behoud van toptalent en anderzijds herijking van de daarvoor benodigde en relevante wet- en regelgeving.

Halfgeleiders

De enige substantiële sleutelpositie die Nederland op dit moment inneemt, bevindt zich in de hoogwaardige halfgeleidermachinebouw van ASML en ASM. Om deze positie en de daarmee samenhangende voordelen te behouden, moeten we het Europese en Nederlandse ecosysteem, met onder andere Brainport Eindhoven en high tech clusters in Delft, Twente en Almere, verder versterken. Dit vereist onder andere regionale en nationale samenwerking op gebieden zoals netcongestie, talentontwikkeling, mobiliteit en huisvesting. Zo zouden gedeelde ontwikkelfaciliteiten een impuls kunnen geven aan dit ecosysteem. Op termijn kan voor dit ecosysteem ook het aanhouden van strategische voorraden voor enkele kritieke grondstoffen of halffabricaten noodzakelijk zijn.

Quantum

Nederland excelleert in fundamentele kennis en expertise op het gebied van quantum. Maar talent is schaars en de stap naar commercialisatie blijft achter. Mede doordat ondernemers moeite hebben om geschikte *venture capitalist* investeerders te vinden om de periode tot winst te kunnen overbruggen. Bij het uitblijven van deze stap in Nederland en de EU trekt de concurrentie het talent hier weg. Om het talent hier te behouden, moeten we nu stappen ondernemen richting het vestigen van een volwaardige quantum industrie. Dat betekent dat meer bedrijven bereid moeten zijn om te investeren in experimentele ontwikkeling en de stap zetten om deze kennis commercieel toe te passen in hun sector. Dit vereist gerichte inzet op talentontwikkeling, het mobiliseren van risicokapitaal, valorisatie, vermarkting en internationale samenwerkingsprogramma's.

Biotechnologie

Nederland heeft een sterke bedrijvigheid en kennisbasis voor biotechnologie. We beschikken over internationaal erkende biotechnologieclusters, zoals Wageningen Universiteit & Research, Leiden Bio Science Park en Biotech Campus Delft. Biotechnologie is niet alleen belangrijk voor de economische veiligheid. Het draagt bij aan grote belangen zoals de transitie naar duurzame voedselsystemen (o.a. zaadveredeling), een innovatieve gezondheidszorg en verduurzaming van de chemie. Ondanks de sterke kennisbasis, moet het biotechnologie ecosysteem versterkt worden. Zo voorkomen we dat internationale concurrenten Nederland inhalen en kennis en intellectueel eigendom verdwijnen naar het buitenland. Om optimaal te blijven profiteren van onze sterke kennispositie moet de overgang van academische kennis naar maatschappelijk relevante innovaties geoptimaliseerd worden en dienen de barrières voor valorisatie voor startups en scale-ups weggenomen te worden. Dit vereist onder andere lange termijn (5 – 10 jaar) financiering en het beter op elkaar aan laten sluiten van zowel van publieke (o.a. onder het National Groeifonds) als *private venture capitalist* instrumenten.

Artificiële intelligentie

Nederland heeft een solide wetenschappelijke basis in het gebied van AI, maar loopt nog achter op het gebied van de commercialisatie, vooral in vergelijking met de VS en China. De Nederlandse inzet moet toegelegd zijn op het stimuleren van mensgerichte AI, en daarvoor de juiste randvoorwaarden creëren, zowel op nationaal, Europees als internationaal niveau. Het gaat hierbij om gerichte investeringen in de vorm van cofinanciering voor nationale bijdragen aan Europese EDIC's (ALT-EDIC, gericht op taalmodellen) en toekomstige EU-grand challenges (calls). Ook gaat het om een bijdrage aan SURF voor High Performance Computing voor AI, een innovatielab voor taalmodellen en 5 doorbraakprojecten in verschillende sectoren om AI-toepassingen en het delen van data tot stand te brengen in verschillende sterke sectoren/netwerken van de Nederlandse economie.

Het is daarom van groot belang om ten behoeve van onze economische veiligheid middelen beschikbaar te stellen om gericht te investeren in strategische ecosystemen.

Budgettaire effect (x € 1 mln.)

	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Struct.
Versterken technologische ecosystemen: opschaling, gedeelde faciliteiten, publiek- private samenwerking en talentontwikkeling	75	150	300	450	500	500	500

Interventieniveau 3: Beschermende maatregelen (protect)

Via beschermende maatregelen wordt voorkomen dat dezelfde hoogwaardige kennis en technologieën die we willen versterken in verkeerde handen vallen.

Doorontwikkeling en uitvoering van het stelsel van investeringstoetsing

Statelijke actoren vergroten hun machtspositie door het (heimelijk) vergaren van hoogwaardige kennis en technologie en het verkrijgen van cruciale posities in vitale processen en strategische waardeketens. Om ongewenste zeggenschap en invloed in Nederlandse vitale infrastructuur of bedrijven die sensitieve technologie ontwikkelen te voorkomen, heeft het kabinet een stelsel van investeringstoetsing ontwikkeld. Om te kunnen inspelen op nieuwe risico's voor de nationale veiligheid dient het stelsel constant doorontwikkeld en geëvalueerd te worden. Voor de uitvoering van het stelsel van investeringstoetsing is er het Bureau Toetsing en Investeren (hierna BTI). Als gevolg van de toename in en vergroting van het toepassingsbereik van wetgeving n.a.v. nieuwe risico's, de aanblijvende grotere stroom van vragen en meldingen, evenals de noodzaak tot toezicht, opsporing en handhaving, zijn extra middelen en mensen voor BTI en de beleidsteams noodzakelijk.

Versterken veiligheidsmaatregelen

Een combinatie van veiligheidsmaatregelen en een gelijk beschermingsniveau op EU- en internationaal niveau is nodig om ongewenste kennis- en technologieoverdracht bij bedrijven, vitale sectoren en kennisinstellingen te voorkomen. Voor Nederland is essentieel om de bewustwording te vergroten en handelingsperspectieven te bieden met betrekking tot economische en kennisveiligheidsrisico's. Daar zetten we extra op in onder andere via het Loket Kennisveiligheid, het Ondernemersloket en dialogen met bedrijven en kennisinstellingen. Zonder bewustwording immers geen zelfregulering. Ook zien we risico's voor de nationale veiligheid bij het inkopen van producten en diensten. Daarom wordt ook bij aanbestedende diensten ingezet op het vergroten van bewustwording en handelingsperspectief. Verder wordt er gewerkt aan het wetsvoorstel screenen kennisveiligheid, het afgeven van verklaringen rondom de betrouwbaarheid van ondernemingen, en wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor het screenen van bedrijven die als erkend referent versneld kennismigranten kunnen aantrekken, alsook naar mogelijkheden voor individuele kennismigranten die naar Nederland willen komen. Bij vele van deze initiatieven spelen de I&V diensten vanuit hun wettelijke weerbaarheids- en veiligheidsbevorderende taak een centrale rol en werken zij samen met andere departementen, publieke instellingen en private partijen. Waar mogelijk bieden de I&V diensten concrete handelingsperspectieven. Voor de hierboven geschetste initiatieven zijn op dit moment nog onvoldoende middelen beschikbaar. Versterken van veiligheid betekent ook het bestendigen van de investeringen die al gedaan worden. Daarom is het noodzakelijk dat voor kennisveiligheid, het (incidentele) Fonds onderzoek en wetenschap per 2032 structureel beschikbaar wordt gesteld.

Verminderen van risicovolle strategische afhankelijkheden (o.a. grondstoffen en digitaal)

Kritieke grondstoffen zijn de basis voor onmisbare producten. We zijn hiervoor in zeer hoge mate afhankelijk van landen als China. Het verminderen van deze afhankelijkheden is noodzakelijk voor onze nationale veiligheid, de energietransitie en de digitale transitie. Dit vereist op nationaal en Europees niveau inzet op duurzame mijnbouw en raffinage, strategische partnerschappen met landen buiten de EU, het benutten van reststromen en verhoogde efficiency in bestaande productieprocessen, levensduurverlenging en voorraadvorming, en hoogwaardige verwerking van producten en materialen waar kritieke grondstoffen in zitten. De realisatie hiervan vergt middelen.

Op het gebied van digitale technologieën wijst een analyse vanuit Digitale Open Strategische Autonomie (DOSA) uit dat, naast het behoud van middelen voor 6G uit het Groeifonds, extra inzet nodig is op het versterken van de Europese positie op het gebied van data- en Cloud infrastructuur en cybersecurity. Deze investeringen moeten bijdragen aan een grotere controle over strategische en gevoelige gegevens en ons verdienvermogen veiligstellen. Het betreft middelen voor de Nederlandse bijdrage aan lopende Europese initiatieven zoals de ontwikkeling van Common European Data Spaces en deelname aan European Digital Infrastructure Consortia (EDIC's) en het GAIA-X initiatief. Middelen voor cybersecurity staan in het fiche cybersecurity en cybercrime.

Budgettaire effect (x € 1 mln.)

	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Struct.
Stelsel van investeringstoetsen	7,0	7,1	7,2	7,3	7,4	7,5	8,0
Versterken veiligheidsmaatregelen	9,1	11,1	13,5	15,8	17,1	17,9	23,3
Kritieke grondstoffen	20,0	22,0	24,0	26,0	28,0	30,0	30,0
Versterken digitale waardeketen	15,0	32,0	45,0	45,0	45,0	45,0	45,0

Afstemming:

De inhoud van deze fiches is afgestemd met BZ, DEF, BZK, JenV, OCW, VWS, IenW, LNV, de NCTV, AIVD en MIVD. Binnen EZK is afgestemd met WJZ, FEZ, AEP, MC, DEIZ, DE, EM, I&K, O. Voor het ondernemersloket en kennisveiligheidsloket is geen afstemming gezocht met de uitvoerder RVO omdat het hier gaat om de voortzetting van huidige middelen, en verder met geen uitvoerders afgestemd omdat het om beleidsgeld gaat. Deze fiches zijn 20 november vastgesteld in het Taskforce Economische Veiligheid (TFEV) en op 28 november in de CDINEV.

Fiche 20 (BZK)- gegevensdeling

Algemene gegevens

Onderwerp: Doorbreek de problemen bij gegevensdeling

Verantwoordelijk DG: DGDOO

Samengewerkt met: DO/DS

Aanspreekpunt: [REDACTED]

Versie 19-02-2024

Onderwerp

Maatschappelijke opgave

Om de grote interbestuurlijke maatschappelijke opgaven op te lossen en dienstverlening aan burgers en bedrijven te verbeteren, is verantwoorde inzet van gegevens onmisbaar. Of het nu gaat om de woonopgave, energietransitie of mobiliteit, zonder data is er geen zicht op de omvang van het probleem en de mogelijke handelingsperspectieven. Daarnaast is het nodig om de overheidsdienstverlening verder te verbeteren, wat mogelijkheden vergt om maatwerk te leveren en responsief te zijn. Ook daarvoor is beschikbaarheid van gegevens en het kunnen delen tussen overheidsorganisaties essentieel. Om deze vraagstukken in onderlinge samenhang het hoofd te kunnen bieden moet de informatiepositie van de overheid goed op orde zijn. Het wordt tijd dat we de gegevenshuishouding van de overheid als onderdeel van onze vitale infrastructuur als één samenhangend geheel en met de juiste spelregels overheidsbreed organiseren.

Gegevensuitwisseling verloopt in de praktijk nogal eens moeizaam. Op vrijwel alle beleidsterreinen speelt vergelijkbare problematiek op juridisch, organisatorisch, semantisch en technisch niveau:

- De verkokerde wet- en regelgeving beperkt wenselijke uitwisseling. Er is onzekerheid of uitwisseling juridisch mogelijk is;
- Het komen tot de noodzakelijke wettelijke grondslagen voor uitwisseling is complex en tijdrovend;
- Veel organisaties werken aan dezelfde technische, organisatorische en juridische vraagstukken. Dat is inefficiënt en maakt besluitvorming over gegevensdeling onnodig complex;
- Gegevens worden versnipperd en meervoudig opgeslagen. Technische standaarden en semantiek verschillen waardoor er geen uitwisseling plaats kan vinden.

Het gevolg hiervan is dat burgers en bedrijven bijvoorbeeld gegevens steeds opnieuw moeten aanleveren, regelingen te weinig worden gebruikt, of analyses te beperkt zijn om besluitvorming op dossiers als wonen en klimaat adequaat te ondersteunen. Daarom missen we kansen, bijvoorbeeld om armoede te bestrijden en bestaanszekerheid te garanderen.

De maatschappij is tegelijkertijd terecht zeer kritisch over hoe de overheid omgaat met data van burgers. Bestaande gegevensuitwisseling is niet transparant genoeg. Regelmatig zijn er voorbeelden van gebruik van foutieve gegevens in registraties, van onrechtmatig gegevensgebruik, of onveilige gegevensdeling. En de laatste jaren hebben we helaas gezien dat die risico's zich te vaak manifesteren; met alle consequenties van dien.

Om de beoogde maatschappelijke meerwaarde te realiseren, moeten we de omgang met gegevens op een andere manier organiseren. Dit moeten we op twee manieren doen:

- Ten eerste zullen we de gegevens waarover de overheid beschikt beter vindbaar, koppelbaar en (her)bruikbaar moeten maken. Daarbij worden gegevens eenmalig uitgevraagd en meervoudig toegepast, waarbij data bij de bron blijven en er geen onnodige kopieën worden gemaakt.

	- Ten tweede kan dit alleen succesvol worden als we de legitimiteit van de overheid versterken: met de volgende stap in <u>dataminimalisatie</u> (just in time en just enough) en het versterken van rechten van burgers en bedrijven, door <u>transparantie en verantwoording</u> zodat iedereen weet welke gegevens van jou wanneer en met welk doel gebruikt worden. En als er iets niet klopt hoe je gegevens kunt wijzigen. Zo voorkomen we nieuwe fouten met schade voor burgers en de samenleving als geheel. Een overheidsbrede standaardisatieslag is noodzakelijk om dit te realiseren. Dit is een randvoorwaarde: zonder standaardisatie werkt iedereen anders en zullen we nooit in staat zijn om naar voorbeeld van bijvoorbeeld Estland een systematiek te bouwen waar gegevens maximaal hergebruikt worden. Daarnaast kan een gestandaardiseerde manier van werken waarborgen dat gegevens steeds traceerbaar zijn naar hun democratisch vastgestelde wettelijke bronnen. Zo voorkomen we fouten en waarborgen we rechtmatigheid. Als laatste heeft standaardisatie nog een belangrijk positief effect: we kunnen hetzelfde doen met minder mensen, wat essentieel is in tijden van beperkte IT-expertise (zie ook fiche 4). Centrale actie is noodzakelijk om hier gevolg aan te geven.
Doel	Gegevens bij de overheid zijn beter koppelbaar en bruikbaar voor maatschappelijke opgaven en voor een betere dienstverlening aan burgers en bedrijven. We verwerken gegevens rechtmatig en transparant, zorgen voor hergebruik waar mogelijk, vragen alleen uit als noodzakelijk en we bewaren geen onnodige kopieën meer. Voor burgers en bedrijven wordt maximaal inzichtelijk gemaakt hoe hun gegevens worden gebruikt.¹
Beleidsopties	Een nieuw kabinet hoeft niet op nul te beginnen. Er is al een Interbestuurlijke Data Strategie (IBDS). Ook staat de basis voor een CIO-stelsel dat verder uitgebreid en uitgewerkt moet worden (interbestuurlijk, beleid en uitvoering samen), zodat een stevige CIO-functie voor de hele digitale overheid ontstaat. Wij zien twee belangrijke acties om te intensiveren en te versnellen: <u>Actie 1) Bouw versneld een verplicht Federatief Datastelsel, met bijbehorend toezicht, en leg daarin standaarden vast voor iedereen.</u> Een federatief datastelsel is te zien als het data-ecosysteem van de Nederlandse overheid. Het bestaat onder meer uit wetgeving, afspraken en standaarden zodat iedereen op dezelfde manier werkt en burgers inzicht hebben welke gegevens en voor welk doel over hen worden gebruikt. Hiermee realiseren we op een veilige manier privacy en security by design, betere accountability en meer transparantie zodat gegevens verantwoord gebruikt kunnen worden voor maatschappelijke opgaven en verbeteren van de overheidsdienstverlening. Door de federatieve opzet kunnen gegevens ook tussen sectoren verantwoord worden uitgewisseld.² Met de inrichting van een dergelijk stelsel werken we aan oplossingen voor de technische, organisatorische en semantische problemen met gegevensdeling. In 2023 is de basis voor dit stelsel uitgewerkt en daarbij is duidelijk geworden dat versnelling nodig is. Dat is geen sinecure: we moeten data loskoppelen van systemen om eenmalige opslag en veilig meervoudig gebruik te ondersteunen. We moeten data vaker bij de bron halen en onnodige kopieën opruimen. Bestaande verantwoordelijkheden moeten tegen het licht gehouden worden om de transitie van data in silo's naar samenwerkende <i>data spaces</i> te kunnen maken. Daarnaast moeten we hiermee de stap zetten naar nieuwe en privacyvriendelijke vormen van

¹ Begrensd door wettelijke of gerechtvaardigde uitzonderingen die van toepassing zijn bij belangenafwegingen in het kader van bijvoorbeeld opsporing, rechtshandhaving, defensie of inlichtingenverzameling.

² Zoals het datastelsel voor het Interbestuurlijk Programma Vergunningverlening, de Nationale Geo-Informatie Infrastructuur voor de fysieke leefomgeving, Toezicht en Handhaving, de Basis Data Infrastructuur voor de logistieke keten en het Gezondheidsinformatiestelsel. De sectoroverstijgende afspraken en standaarden richten zich op verantwoord hergebruik van gegevens bij overheidsorganisaties. In de sectoren gaat het daarnaast ook over sectorspecifieke publiek-private afspraken omtrent verantwoord datagebruik.

	gegevensdeling: met behulp van <i>privacy enhancing technologies</i> beschermen we burgers en bedrijven beter. Dit gaat wat vragen van onze bronhouders en uitvoeringsorganisaties. Als we gedegen en effectief willen implementeren moeten we investeren om hen te helpen. We richten daarvoor centrale ondersteuningsteams in (zie ook fiche 4: 'digitale overheid, de basis op orde'). <u>Actie 2) Maak duidelijk waarvoor gegevens wel of niet gebruikt mogen worden en doorbreek impasses: met een centrale adviesfunctie en verplichte dataparagrafen voor beleid, wetgeving en uitvoeringstoetsen.</u> Overheidsorganisaties ervaren in de praktijk obstakels in de omgang met de AVG. Complexe wet- en regelgeving, onduidelijke of ontbrekende grondslagen leiden onder meer tot risicomijdend gedrag. Hierdoor komt de uitvoering van overheidstaken in de knel, met grote gevolgen voor burgers. De AVG biedt echter voldoende ruimte om de baten van gegevensverwerkingen af te wegen tegen de gevolgen voor de privacy van burgers.³ Die afweging moet echter wel goed en op tijd gemaakt worden. Daarom moet er structureel aandacht komen voor gegevensverwerkingen bij het maken van beleid, wetgeving en uitvoeringstoetsen. Ook moet de kennis over de AVG binnen ministeries en uitvoeringsorganisaties vergroot worden. Omdat er onduidelijkheid kan zijn over wat juridisch mag, technisch kan en ethisch wenselijk is rondom datagebruik, is al een centrale adviesfunctie met onafhankelijke experts opgezet. Uitkomsten worden breed gedeeld zodat andere organisaties hier hun voordeel mee kunnen doen. De huidige aanpak is echter nog kleinschalig (waardoor het maatschappelijk voordeel nog beperkt is) en de bezetting rust op externe experts (in plaats van overheidsexpertise). <u>Het voorstel is om een volwaardig centraal loket in te richten, bemenst met medewerkers uit verschillende publieke organisaties en begeleid door een gezaghebbende commissie met juridische, ethische en technische kennis.</u> Dit loket wordt ingericht in lijn met de voorstellen van de Regeringscommissaris Informatiehuishouding ten aanzien van een gezaghebbend comité dat adviezen kan geven op gebied van verantwoord gegevensgebruik, over wenselijke wetswijzigingen, gestoeld op goede voorbeelden in andere landen. Met de inrichting van een dergelijk loket werken we aan oplossingen voor de organisatorische en juridische problemen met gegevensdeling. <u>Het loket helpt impasses in gegevensdeling te doorbreken, voorkomt dat fouten worden gemaakt én helpt door analyses en kennisdeling organisaties om de juiste overwegingen te maken.</u>
Juridische consequenties	De inrichting en werking van een federatief datastelsel en een centrale adviesfunctie dienen een wettelijke grondslag te krijgen. De juridische consequenties zullen tijdig interdepartementaal en interbestuurlijk worden afgestemd.
Gevolgen voor burgers en bedrijven	Door duidelijkheid en zekerheid te geven over wat kan, mag en wenselijk is, kan de overheid de kansen van gegevens benutten, mét de nodige waarborgen voor de bescherming van burgers en bedrijven. Om zodoende o.m. dienstverlening voor burgers en bedrijven beter en makkelijker (bijv. proactiever en responsiever) te maken. Dit wordt ook gesignaleerd en voorgesteld in de Staat van de Uitvoering, het Netwerk van Publieke Dienstverleners, de Regeringscommissaris Informatiehuishouding en de Algemene Rekenkamer.

³ <https://www.rekenkamer.nl/binaries/rekenkamer/documenten/kamerstukken/2023/03/30/omgang-met-de-avg-in-relatie-tot-uitvoering-overheidstaken/Brief+Tweede+Kamer+Omgang+met+de+AVG+in+relatie+tot+uitvoering+overheidstaken.pdf>

Uitvoerbaarheid	De uitvoerbaarheid van dit voorstel begint met stevige politieke steun voor de doelstelling om te komen tot een slimmere en effectievere overheid. Dit voorstel is niet uitvoerbaar zonder aanvullende middelen en capaciteit. Deze ambitie vraagt een transformatie van de huidige informatiehuishouding van de overheid, op alle niveaus. Deze zal in samenwerking uitgevoerd moeten worden, met een gerichte sturing op wetgeving, afspraken, standaarden en voorzieningen. Het vraagt een wettelijk kader dat de benodigde, nog te definiëren bevoegdheden en taken belegt bij een coördinerende bewindspersoon, en een geregisseerde stapsgewijze aanpak, bijv. via te definiëren ontwikkelplateaus en een meerjarige roadmap in samenwerking met uitvoeringsorganisaties. Investerings nu zullen in de toekomst renderen: zowel in financiële als in kwalitatieve zin door een betere en meer flexibele dienstverlening.
Tekstsuggestie RA	Zonder data is het kabinet stuurloos. Voor maatschappelijke opgaven en dienstverlening aan burgers en bedrijven moet de overheid op het juiste moment beschikken over de juiste informatie. Hiervoor is het noodzakelijk om de gegevenshuishouding van de overheid te verbeteren. De problemen bij gegevensdeling moeten worden doorbroken: we moeten voorkomen dat fouten worden gemaakt en tegelijkertijd de kansen van data benutten. Hiervoor investeert het kabinet in de gegevenshuishouding van de overheid zodat gegevens veilig, transparant en verantwoord ingezet kunnen worden. Om snel effect te sorteren zet het kabinet in op een federatieve aanpak voor vergaande standaardisering van gegevensdeling, gecombineerd met een landelijke adviesfunctie en structurele aandacht voor gegevensverwerking bij het maken en implementeren van wetten en beleid.
Stakeholders*	Departementen, provincies, gemeenten, waterschappen en uitvoeringsorganisaties.

Budgettaire consequenties (€ mln.)	2024	2025	2026	2027	2028	Struct.
Maatregel 1, <i>Bouw versneld een verplicht "Federatief Datastelsel", met bijbehorend toezicht, en leg daarin standaarden vast voor iedereen</i>	33	61	83	107	131	102
Opgebouwd uit:						
Inzicht uitgangssituatie	1					
Ontwikkeling standaarden	3	5	2	1	-	
Invoeren standaarden	25	50	75	100	125	100
Ondersteuningsteams	3	4	4	4	4	
Wv. Apparaat	1	2	2	2	2	2
Maatregel 2, <i>Maak duidelijk waarvoor gegevens wel of niet gebruikt mogen worden en doorbreek impasses</i>	3	5	5	5	5	5
Wv. Apparaat	1,5	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2
Totaal	36	66	88	112	136	107

Financiële onderbouwing bij de budgettaire frequenties (p*q)

De financiële onderbouwing van maatregel 1 en investeringenreeks voor een basisimplementatie bij overheidsorganisaties binnen het rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en uitvoeringsorganisaties. Een eerste versie van een federatief datastelsel. De uitgangssituatie is per organisatie verschillend. Ook zijn er grote verschillen in grootte van organisaties. Stap 1 is daarom het in kaart brengen van de veranderopgave en benodigde investeringen per organisatie. Vervolgens zijn er kosten opgenomen voor de ontwikkeling van de standaarden, de invoering van standaarden en centrale ondersteuningsteams om de gewenste transitie te begeleiden. (structurele) Apparaatskosten zijn voorzien voor het ontwikkelen en beheren van standaarden en het bieden van ondersteuning aan (mede-)overheden.

Onderbouwing maatregel 1	p*q	Geschatte kosten (mln)
1. Onderzoek inzicht uitgangssituatie per organisatie	1*1	1
2. Eenmalig ontwikkelen standaarden	20 standaarden * ca. 0,5	11 (Totaal 2024-2027)
3. Invoeren standaarden bij overheidsorganisaties	80 (grote en kleine) uitvoeringsorganisaties + mede-overheden = 375 organisaties * 1	375 (Totaal 2024-2028)
4. Tijdelijke ondersteuningsteams*	10 FTE + centrale bureaunkosten	3.6 per jaar
5. (structureel) beheer en onderhoud standaarden en regie		2 (vanaf 2025)

*Deze actie is vergelijkbaar met een initiatief uit het verleden naar aanleiding van het onderzoek "Wallage – Postma" waaruit het Nationaal uitvoeringsprogramma (NUP) is ontstaan met EGEM-i teams die de digitalisering een enorme boost hebben gegeven. Staf 10 ambtenaren (1 hoofd schaal 15, 3 coördinatoren schaal 14, 5 senior adviseurs schaal 12 en 1 PMO schaal 11). HOT tarieven gebruikt. Totaal jaarlijks €1.572.870,- Daarnaast out of pocketkosten jaarlijks á € 2 miljoen. Totaal €3.6 miljoen per jaar.

Tijdelijke ondersteunings-teams				Per jaar
Schaal	Fte	HOT tarief 2024 (€)	Totaal (€)	
11	1	118.000	118.000	118.000
12	5	133.000	665.000	665.000
14	3	162.000	486.000	486.000
15	1	174.000	174.000	174.000
Subtotaal			1.443.000	1.443.000
9% PIOFACH			129.870	129.870
Totaal kosten apparaat			1.572.870	1.572.870
Overige kosten				
Out of pocketkosten			2.000.000	2.000.000
Totaal overige kosten			2.000.000	2.000.000
Totale kosten maatregel			3.560.800	3.560.800

Maatregel 2 betreft het opzetten en bemensen van een centraal loket om doorbraken te realiseren rondom gegevensdeling, zodat kansen op een efficiënte wijze worden benut. Het loket bestaat uit verschillende onderdelen: 1) een commissie, 2) pool met experts met juridische, ethische en technische kennis, 3) bureau (secretariaat) en 4) materiële kosten voor publicatie, communicatie. Totale apparaatskosten komen uit op € 2,2 mln. Het betreft centrale structurele kosten, waarvan de baten decentraal vallen.

Onderbouwing maatregel 2	p*q	Geschatte kosten (€ mln)
1. Vacatievergoedingen	7 leden 1 voorzitter * 12 vergaderingen / jaar	0.2
2. Vaste inzet van een expertpool van juristen, ethici en techneuten	1 hoofd, 11 experts (6 juristen, 3 techneuten, 2 ethici) + inhuur flexibele inzet	2.8
3. (structurele) Bureaukosten	FTE + materiële kosten publicatie, communicatie	1.8

Expertpool + bureaunkosten				Per jaar
Schaal	Fte	HOT tarief 2024 (€)	Totaal (€)	
12	2	133.000	266.000	266.000
13	6	148.000	888.000	888.000
14	4	162.000	648.000	648.000
15	1	174.000	174.000	174.000
Subtotaal			1.976.000	1.976.000
9% PIOFACH			177.840	177.840
Totaal kosten apparaat			2.153.840	2.153.840
Overige kosten (flexibele schil)				940.000
Vacatievergoedingen				200.000
Materiële kosten, communicatie				1.600.000
Totaal overige kosten				2.740.000
Totale kosten maatregel				4.893.840

Fiche 21 (VWS) Databeschikbaarheid/standaardisatie gegevensuitwisseling

Schrijver fiche (naam, telefoon, e-mail, MT-lid & directie)		[Redacted]
Afgestemd met WJZ (en zo ja, met wie?)		[Redacted]
Afgestemd met FEZ (en zo ja, met wie?)		[Redacted]
Met welke directies is nog meer afgestemd?	CZ, LZ, GMT, PZo, PG, DMO, Z, J en ZICN via iBO/KIZ-route	
Uitvoerbaarheid getoetst (o.a. concernorganisaties)?		
Geschilpunten met FIN?		
Aanleiding voor het opstellen van het fiche (verkiezingsprogramma/KiK/ombuigingslijst etc.)	Ook in de zorg is digitaal het nieuwe normaal. In het coalitieakkoord 2021-2025 staat: - Iedereen blijft eigenaar van de eigen gezondheidsgegevens. - Gegevens- en datauitwisseling tussen patiënt/cliënt en aanbieder en aanbieders onderling wordt, in overeenstemming met privacywetgeving, verbeterd waarbij uniformiteit noodzakelijk is. - Een goed functionerende persoonlijke gezondheidsomgeving (PGO) voor patiënten is het einddoel. In de hoofdlijnenbrief² is aangegeven dat de ambitie is dat landelijke elektronische uitwisseling van gegevens de nieuwe standaard moet worden in ons zorglandschap. Zorgbreed dienen zorgdata op een eenvoudige en op een veilige wijze beschikbaar te zijn voor zowel de zorgverlener als de burger op wie de informatie betrekking heeft. In april 2023 heeft de minister een brief aan de Tweede Kamer gestuurd met daarin de Nationale visie op het gezondheidsinformatiestelsel³. Deze visie is ontwikkeld om naar een meer integrale zorgbrede aanpak te gaan. De nu al lopende trajecten passen in deze visie, maar er wordt ook gekeken naar de lange termijn; de visie heeft een horizon tot 2035. Die visie biedt een kapstok om de komende jaren besluiten te nemen over hoe het informatiestelsel de veranderingen in de zorg kan ondersteunen en faciliteren. De uitwerking van de visie in de voorgenomen strategie is verbonden aan drie plateaus: interoperabiliteit (2023-2026), betere ondersteuning van netwerkzorg (2027-2030) en geïntegreerde zorg en ondersteuning (2031-2035). De inzet van het coalitieakkoord 2021-2025 op de 'basis op orde' betreft het eerste plateau (2023-2026) van deze nationale visie en bereidt voor op het tweede plateau (2027-2030) en is meegenomen in het Integraal Zorg Akkoord (IZA), waarin is opgenomen: <i>"We regelen dat alle zorgverleners en patiënten digitaal kunnen beschikken over de juiste informatie op de juiste plek op het juiste moment zodat passende zorg op een veilige manier gegeven kan worden."</i> In het IZA zijn de volgende afspraken gemaakt: - Elektronische gegevensuitwisseling is de standaard in de zorg. - Inwoners van Nederland hebben in 2025 digitaal toegang tot en de beschikking over hun eigen zorggegevens.	

² Kamerstukken II 2021/22, 35 925 XVI, nr. 170, p. 7

³ 3521667-1044140-DICIO

- Zorg toegankelijk, kwalitatief en betaalbaar te houden is informatie nodig naar hybride zorg.
- Zorg wordt digitaal, eenduidig en gestandaardiseerd geregistreerd in het zorgproces en beschikbaar gesteld voor diverse secundaire doelen.

Om welke concrete maatregel gaat het?

Dit fiche richt zich op het uitvoeren van plateau 1 van de NVS 'de basis op orde' 2023-2026

In het coalitieakkoord 2021-2025 is ingezet op standaardisatie van gegevensuitwisseling. VWS neemt regie op het proces om te komen tot een zorgbreed gezondheidsinformatiestelsel. Hiervoor zijn inmiddels concrete plannen gemaakt waar uitvoering aan wordt gegeven. Zie ook de alinea over concrete acties die hiervoor nodig zijn.

Doelstellingen voor de inzet van CA-middelen voor databeschikbaarheid/standaardisatie van gegevensuitwisseling:

1. De basis voor elektronische gegevensuitwisseling is op orde en verstevigd in 2025.
2. Landelijke elektronische gegevensuitwisseling is de standaard in de zorg.
3. Inwoners van Nederland hebben in 2025 digitaal toegang tot en de beschikking over hun eigen zorggegevens.
4. Data wordt digitaal, eenduidig en gestandaardiseerd in het zorgproces geregistreerd en beschikbaar gesteld voor diverse secundaire doelen.
5. Meer regie van de zorgsector over de elektronische uitwisseling van gegevens tussen zorgverleners.
6. Zorgverleners kunnen goede zorg verlenen omdat zij beschikken over adequate, actuele en uniforme gegevens over de patiënt op de juiste plek op het juiste moment.
7. Gestandaardiseerde en beschikbare data zorgen ervoor dat ontwikkelaars en aanbieders van ICT-diensten voor de zorg innoveren en concurreren met de kracht van hun producten en diensten.
8. Voorbereid zijn op de toekomst en meebewegen met het nieuwe ontwikkelingen.

Voor het behalen van deze doelstellingen worden lopende beleidsactiviteiten versneld of nieuwe activiteiten in gang gezet. In onderstaand schema is op 5 plateaus inzichtelijk gemaakt wanneer door welke activiteiten aan bovenstaande doelen wordt gewerkt.

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Inzet t.b.v. doelstelling	Looptijd IZA Korte termijnstrategie				Middellange termijnstrategie		
1, 2, 3, 4, 6	Basis (randvoorwaardelijk) Geprioriteerde generieke functies en Landelijk dekkend netwerk						
1, 2, 6	Randvoorwaarden gegevensuitwisseling Informatieveiligheid, aanloopkosten EHDS						
1, 2, 3	Regievoering Leveranciersmanagement, Portfoliomanagement, Publiek houderschap, NICTIZ, Normering en certificering, Eenheid van taal						
1, 2, 4, 5	Functionerend PGO						
2, 4, 6		Implementatie gegevensuitwisseling: Landelijke implementatieorganisatie, Testcapaciteit (Wegiz) Geprioriteerde gegevensuitwisselingen: eOverdracht Elektronische verpleegkundige Overdracht), Medicatieoverdracht in de keten, Basisgegevensset Zorg, Beelduitwisseling, Acute Zorg, Uitkomstgerichte zorg					
4, 7, 8		Onderzoek en toekomst: Niet-geprioriteerde generieke functies Opvolging Nationale Visie en Strategie => doorlopend in de lange termijnstrategie tot 2035 Gegevensuitwisselingen in specifieke zorgsectoren					

Wat is het probleem dat die maatregel precies moet oplossen? En is dat een taak van de Rijksoverheid?

- Het niet altijd goed doorkomen en beschikbaar zijn van patiëntgegevens vergroot het risico op vermijdbare fouten in de zorgverlening. Denk hierbij aan verkeerd gestelde diagnoses, niet passende behandelingen en vermijdbare medicatiefouten doordat gegevens over medicatie, allergieën, intoleranties en contra-indicaties onvolledig, onjuist of in het geheel niet uitgewisseld worden. Ook betekent dit dat patiënten soms onnodige onderzoeken moeten ondergaan.
- Zorgverleners verliezen veel tijd met (extra) administratieve handelingen rondom de gegevensuitwisseling door bijvoorbeeld het overtypen van gegevens, het fysiek moeten overdragen van informatie of door het achterhalen van ontbrekende gegevens. Dit is tijd die ten koste gaat van de zorgverlening aan de cliënt.

- Ontoereikende en daarmee onvolledige gegevensuitwisseling kan ertoe leiden dat onnodige, soms kostbare onderzoeken over moeten worden gedaan. Dit is vervelend voor de patiënt als voor de zorgverlener. Bovendien lopen de zorgkosten onnodig op, ontstaat er negatieve beeldvorming over de zorg als arbeidsmarkt (juist nu zorgpersoneel hard nodig is) en wordt innovatie in de zorg geremd.
- Goede gegevensuitwisseling tussen zorgaanbieders zorgt voor betere zorg aan patiënten. Patiënten kunnen zelf ook vollediger digitaal beschikken over informatie die over hen gaat (persoonlijke gezondheidsomgeving (pgo)). Dit is relevant voor onder andere de beweging naar samen beslissen en uitkomstgerichte zorg.

Het zorgveld heeft bovengenoemde knelpunten de afgelopen jaren niet zelf op kunnen lossen en vraagt om regie vanuit VWS. In meerdere moties van de Tweede Kamer is afgelopen jaren opgeroepen tot meer regie op gegevensuitwisseling en regie op de totstandkoming van voorzieningen. VWS pakt deze regie nu op.

Zijn er alternatieve maatregelen te bedenken die hetzelfde probleem oplossen (en waarom wordt hier geen voorkeur aan gegeven)?

Het meest voor de hand liggende alternatief is het ontwikkelen en inrichten van een landelijk Elektronisch Patiënten Dossier (EPD). Echter, dit EPD is in 2011 gestrand in de Eerste Kamer vanwege privacy redenen. De situatie die daarna is ontstaan, dat de markt en het zorgveld zelf een zorginformatiestelsel zouden ontwikkelen, heeft geleid tot een versnipperd zorginformatiestelsel dat niet klaar is voor huidige en toekomstige uitdagingen in het zorgveld. Door de versnippering van het zorginformatiestelsel is een weg terug naar een landelijk EPD een kostbare ingreep met een lange doorlooptijd en zijn er mogelijk politieke gevoelheden. Vandaar de insteek om eerst op gestandaardiseerde wijze te verbinden wat er is om gegevensuitwisseling op korte termijn mogelijk te maken en vanuit daardoor te bouwen naar de situatie van databeschikbaarheid en geïntegreerde zorg en ondersteuning.

Met welk onderwerp of welke onderwerpen interacteert deze maatregel?

Fiche 'doorgaan met IZA'

Welke concrete acties zijn er nodig (bijv. op organisatorisch vlak)?

De inzet van middelen uit het coalitieakkoord 2021-2025 op de 'basis op orde' betreft acties op het eerste plateau (2023-2026) van de Nationale visie en bereidt voor op het tweede plateau (2027-2030). De hieronder op hoofdlijn genoemde acties die hieraan bijdragen zijn in eerste instantie gericht op het zorgdomein. Het sociaal domein (waaronder Jeugd en Maatschappelijke Ondersteuning) valt hierbuiten.

- Inrichten landelijk vertrouwensstelsel gericht op het (uiteindelijk dwingend) beschrijven van het geheel van technische, organisatorische en juridische afspraken in de landelijke elektronische uitwisseling en beschikbaarheid van patiëntgegevens.
- Inrichten van een landelijk dekkend netwerk van infrastructuur gekoppeld aan op te stellen doelarchitectuur.
- Beschikbaar maken van generieke functies die zorgbreed voor meerdere toepassingsgebieden nodig zijn voor vindbaarheid, toegankelijkheid, interoperabiliteit of hergebruik van gegevens.
- Inrichten houderschap van standaarden i.r.t. organiseren eenheid van taal en techniek. Creëren van samenhang en doorontwikkeling van afspraken van veldpartijen die ervoor moeten zorgen dat de zorginformatie met de juiste kwaliteit kan worden vastgelegd, opgevraagd, gedeeld, uitgewisseld en overgedragen, zowel tussen zorgaanbieders als zorgaanbieders en patiënten.
- Inrichten cyberweerbaarheid van de zorg sluit aan op de wettelijke verplichtingen die voortkomen uit de EU-richtlijnen Network and Information Security 2 (NIS2) en Critical Entities Resilience (CER). Zorgaanbieders, farmaceuten en medische hulpmiddelen fabrikanten e.a. dienen in de toekomst te melden als er (dreigende) incidenten spelen t.a.v. cyberveiligheid en kunnen een beroep doen op Z-CERT, het Computer Emergency Response Team voor de zorgsector. IGJ zal toezien op de digitale en fysieke vereisten van de zorgaanbieders e.a.
- Organiseren van een functionerende Persoonlijke Gezondheidsomgeving (PGO) om zorginformatie eenvoudiger beschikbaar te maken voor de patiënt en stimuleren van gegevensuitwisseling tussen patiënt en zorgaanbieder met behulp van een PGO.
- Uitvoering geven aan het actieplan zorg-ICT-markt gegevensuitwisseling en het inrichten van een meerjarenagenda ICT-portfolio. Dit portfolio biedt inzicht voor alle partijen in de implementatietijdlijnen en eisen vanuit verschillende landelijke programma's en initiatieven.
- Voorbereidingen voor de verplichtingen voortkomend uit de EU-verordening European Health Data Space (EHDS). De in 2023 door KPMG uitgevoerde financiële impactanalyse geraamde kosten van €39,1 miljoen zijn niet meegenomen in dit fiche, omdat in Europa nu nog wordt onderhandeld over deze verordening. Op een later moment wordt bezien hoe dit budgettaire ingepast kan worden.
- Implementeren van geprioriteerde gegevensuitwisselingen Wegiz
- Implementeren Basisgegevensset Zorg (BgZ), een minimale set van patiëntgegevens die specialisme-, ziektebeeld-, en beroepsgroep overstijgend relevant is en van belang voor de continuïteit van zorg.

- Implementatie beeldbeschikbaarheid, waarbij beeld en diagnostiek en bijbehorende verslagen beschikbaar worden gesteld aan andere ziekenhuizen en instellingen.
- Implementatie van Medicatieoverdracht in de kliniek, waarbij actuele en volledige medicatieoverzichten en toedienlijsten voor zorgverleners en patiënten en patiënten beschikbaar worden.
- Implementatie Verpleegkundige overdracht, waarbij de informatiestandaard eOverdracht zorgt voor eenduidige en elektronische verpleegkundige gegevensoverdracht voor volwassenen en kinderen.
- Uitwerken implementatie Richtlijn gegevensuitwisseling huisartsen – huisartsenpost – ambulancedienst – afdeling spoedeisende hulp: Acute zorg

Welke juridische consequenties heeft deze maatregel?

De concrete maatregelen om de basis op orde te brengen en het zorginformatiestelsel toekomstbestendig te maken valt uiteen in verschillende concrete hierboven genoemde acties. Per actie volgen hier juridische consequenties uit die nader zijn uitgewerkt in bijlage 2.

Op welke termijn kan de maatregel ingevoerd worden, en waarom?

Zie de plateaus in de hierboven ingevoegde tabel.

Wat zijn de financiële consequenties? (uitgewerkt voor 2024 – 2028 en structureel, berekening bijvoegen)

De investeringen tot en met 2028, om de standaardisatie van de gegevensuitwisseling in het zorgveld te realiseren en te komen tot een zorgbreed gezondheidsinformatiestelsel bedragen minimaal € 1,4 miljard, waarvan op dit moment voor plateaus 1 tot en met 4 ongeveer €400 miljoen beschikbaar is gesteld vanuit de aanvullende post van het Ministerie van Financiën.

Er lopen momenteel onderzoeken waaruit volgt wat er in de jaren 2025-2028 gerealiseerd moet worden en wie wat gaat doen. Op basis van deze rapporten worden plannen opgesteld om de beleidsdoelstellingen die horen tot de gegevensuitwisseling in de zorg te realiseren.

Aan de hierboven genoemde investeringen voor databeschikbaarheid/ gegevensuitwisseling is een structurele ingeboekte besparing gekoppeld van: 2027: €113 miljoen, €2028: €226 miljoen en €2029 e.v.: €340 miljoen. Op dit moment wordt gewerkt aan een precieze verdeling van besparingen op basis van beschikbare Maatschappelijke Kosten en Baten Analyses (MKBA's).

Investeringen, al in begroting VWS opgenomen	8	57	102	97	143	
Maatregel: databeschikbaarheid/standaardisatie van gegevensuitwisseling				-113	-226	-340

Wat zijn overige te verwachten effecten/aandachtspunten?

Primaire uitkomst	Effect	Opmerking
Gezondheid		De databeschikbaarheid en standaardisatie van gegevensuitwisseling leidt tot betere zorg door minder aan databeschikbaarheid gerelateerde medische fouten.
Toegankelijkheid		De databeschikbaarheid en standaardisatie van gegevensuitwisseling leidt tot betere toegankelijkheid van zorg door meer tijd voor zorgverleners om patiënten te behandelen. Daarbij is gegevensuitwisseling/databeschikbaarheid deels randvoorwaardelijk aan het inzetten van digitale- en hybride zorg.
Kwaliteit		De afname van vermijdbare fouten veroorzaakt door gebreken in het huidige zorginformatiestelsel.
Tijds-productiviteit		Door betere databeschikbaarheid en standaardisatie van gegevensuitwisseling hoeven zorgverleners gegevens niet meer telkens opnieuw in systemen over te typen. Dit komt de kwaliteit van zorg en de arbeidsproductiviteit ten goede. Het leidt tot minder administratieve lasten waardoor er meer tijd voor de zorg is. Gezien de vergrijzingsopgave hard nodig. Steeds meer mensen hebben (complexe) zorg nodig, daarbij een afname van handen aan het bed.
Haalbaarheid		De gegevensuitwisseling is een (netto) besparing gekoppeld die begint in 2027 en oploopt tot €340 miljoen structureel. Om dit te realiseren zijn de initiële

		investeringsmiddelen die momenteel beschikbaar staan op de aanvullende post bij het Ministerie van Financiën.	

Bijlage 1 Achtergrond en Visualisering Nationale Visie en Strategie

Ook in de zorg is digitaal het nieuwe normaal. Tegelijkertijd is het bestaande zorginformatiestelsel niet toegesneden op huidige en toekomstige uitdagingen. Het afwijzen van het landelijke EPD in 2011 door de Eerste Kamer heeft geleid tot onvoldoende snelheid en samenhang in elektronische gegevensuitwisseling. De informatievoorziening in de zorg is versnipperd door een gebrek aan eenheid van taal en techniek en bestaat daardoor uit een veelheid aan systemen en manieren om gegevens vast te leggen en te delen. Doordat systemen niet interoperabel zijn moet informatie handmatig over getypt worden door zorgverleners. Dit verhoogt administratieve lasten en bestaat het risico op vermijdbare fouten door niet of onvoldoende beschikbaar zijn van medische gegevens. Denk bijvoorbeeld aan medicatiefouten.

Kortom; als er niet wordt ingegrepen loopt de zorg vast en wordt onbetaalbaar. Goede gegevensuitwisseling is randvoorwaardelijk voor het gebruik van innovatieve, betaalbare en informatieveilige ICT-oplossingen om de zorg in de toekomst toegankelijk, betaalbaar en beschikbaar te houden.

Vanuit het coalitieakkoord 2021-2025 wordt ingezet op databeschikbaarheid en standaardisatie van gegevensuitwisseling en is erop gericht de 'basis op orde' te brengen en het zorginformatiestelsel toekomstbestendig te maken. Daarom wordt geïnvesteerd in zaken als een landelijk dekkend netwerk van infrastructuur, doelarchitectuur, generieke functies (eenheid van techniek) en standaarden die nodig zijn voor gegevensuitwisseling (eenheid van taal). Hiertoe wordt al ingezet op vijf geprioriteerde gegevensuitwisselingen onder de Wet elektronische gegevensuitwisseling in de zorg (Wegiz). Deze wet is in 2023 unaniem aangenomen door zowel de Tweede- als de Eerste Kamer. Met de Wegiz worden zorgaanbieders en leveranciers van ICT-producten en diensten stap voor stap verplicht tot elektronische uitwisseling van gegevens met afspraken over eenheid van 'taal en techniek'. Het gaat hier om de 'Basisgegevensset zorg', 'beeldbeschikbaarheid', 'eOverdracht (Elektronische verpleegkundige Overdracht)' en 'medicatieoverdracht'. 'Acute zorg' is onlangs vanuit het Integraal Zorg Akkoord (IZA) toegevoegd.

In het coalitieakkoord 2021-2025 is voor 'de basis op orde' en de implementatie van de vijf onder de Wegiz geprioriteerde gegevensuitwisselingen €1,4 miljard beschikbaar. Hiervan is inmiddels €407 miljoen overgeheveld naar VWS en ingezet. De overige €1 miljard staat nog aanvullende post bij het Ministerie van Financiën. Aan databeschikbaarheid/ gegevensuitwisseling is een structurele besparing gekoppeld van: 2027: €113 miljoen, €2028: €226 miljoen en €2029 e.v.: €340 miljoen. Om de zorg voor nu en in de toekomst toegankelijk, betaalbaar en beschikbaar te houden moet een nieuw kabinet doorgaan met de ingezette lijn om te komen tot een zorgbreed informatiestelsel.

De inzet op verbeteren van gegevensuitwisseling in de zorg draagt ook breder bij aan versnellen en verbeteren van lopende beleidsactiviteiten, gemaakte afspraken met de sector en het toekomstbestendig maken van de zorg. Denk hierbij aan het Integraal Zorg Akkoord (IZA), het Kader Passende Zorg, het Programma Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen (WOZO) en het Programma Toekomstbestendige Arbeidsmarkt Zorg (TAZ). De doelstellingen zijn geijkt aan de nationale visie op het gezondheidsinformatiestelsel (NVS).

Drie fundamenteën van het gezondheidsinformatiestelsel:

Databeschikbaarheid

Data moeten beschikbaar, bereikbaar en bruikbaar zijn voor preventie, het primaire zorgproces en secundair gebruik. Burgers kunnen meebeslissen over voor hen passende data te kunnen doen. Zorgverleners kunnen met de juiste data betere en veilige zorg leveren en hebben meer mogelijkheden om gezondheid te bevorderen. Met de beschikbare data kan kennis worden vergroot, gefundeerd effectief gestuurd en toepassingsgericht geïnoveerd worden.

Vertrouwen

Betrouwbare en beschikbare data zijn een vanzelfsprekendheid. Burgers, zorgverleners, zorgaanbieders, onderzoekers en beleidsmakers hebben vertrouwen in elkaar en in het zorgvuldig gebruik van data. We werken in vertrouwen met elkaar samen om op een efficiënte manier passende zorg en ondersteuning te leveren. Er zijn afspraken om het vertrouwen te borgen.

Regie

Om het gezondheidsinformatiestelsel te realiseren en het vertrouwen een ratstevaste basis te geven is regie nodig. Een doortastende governance geeft sturing aan een effectief en duurzaam gezondheidsinformatiestelsel en houdt rekening met internationale ontwikkelingen. Afspraken borgen het vertrouwen en geven de burger controlemogelijkheden.

Vier leidende principes

Data is beschikbaar voor de burger en alle betrokkenen in het zorgnetwerk.

Data is beschikbaar voor secundair gebruik met minimale registratielast voor zorgverleners.

Data is gescheiden van functionaliteit.

De databeschikbaarheid creëert een open markt die innovatie stimuleert.

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Nationale visie op het gezondheidsinformatiestelsel

Passende hybride zorg

Gezondheid van de burger en preventie staan centraal. Het gezondheidsinformatiestelsel moet daarop zijn ingericht. De inzet van effectieve digitale zorg, technologie en het beschikbaar hebben van data zorgen ervoor dat de zorgverlener passende hybride zorg kan verlenen. Zorg is toegankelijk, van goede kwaliteit en betaalbaar voor iedereen. Zorg is persoonsgericht en ondersteunt maatwerk. Zelf als het kan, thuis als het kan, digitaal als het kan.

Wat willen we bereiken?

De beweging naar gezondheid, preventie en persoonsgerichte zorg mogelijk maken.

Goede zorg toegankelijk houden voor iedereen.

De zorg verbeteren door gezondheidsdata toepasbaar te hebben voor primaire zorg, preventie, wetenschappelijk onderzoek, zorgorganisatie en beleid.

Zorgverleners ondersteunen in het zorgproces door de juiste informatie op het juiste moment beschikbaar te hebben.

Passende hybride zorg mogelijk maken met de burger als volwaardig deelnemer in het zorgproces.

Een gezondheidsinformatiestelsel realiseren dat vertrouwd kan worden door alle deelnemers.

Voor wie doen we dit?

Burgers kunnen meebeslissen over voor hen passende zorg en hebben alle data beschikbaar om dat te kunnen doen.

Zorgverleners kunnen met de juiste data betere en veilige zorg leveren met meer mogelijkheden om gezondheid te bevorderen.

Onderzoekers en beleidsmakers kunnen met de beschikbare data kennis vergroten en gefundeerd effectief sturen.

Leveranciers kunnen met gestandaardiseerde en beschikbare data toepassingsgericht innoveren.

Strategie in drie plateaus:

Interoperabiliteit georganiseerd

- 2023-2026
- Zorggebruiker en zorgverlener ondersteunen in zorgprocessen (IZA, Wegiz).
- Focus op uitwisseling en verwerking van ZIBs.

Netwerk georganiseerd

- 2027-2030
- Passende hybride zorg is de (nieuwe) norm.
- Verbinden van primair en secundair gebruik voor zorg en gezondheid.
- Focus op uitwisseling en databeschikbaarheid.

Integraal georganiseerd

- 2031-2035
- Passende hybride oplossingen voor zorg, preventie en gezondheid.
- Focus op databeschikbaarheid.

Doorvertaling perspectief

Van	Naar
Zorggeoriënteerd	Persoonsgeoriënteerd
Dossier van zorgaanbieder	Dossier van de persoon
Zorgprocesgericht	Mensgericht
Issuedossier	Levensloopdossier
Gebrek aan vertrouwen	Model van vertrouwen
Focus op misbruik	Focus op gebruik
Dossier per zorgverlener	Dossier per persoon
Verspreide deeldossiers	virtueel centraal dossier
Zorgproces centraal	Hybride zorg centraal
Datagedreven	Functioneel gedreven
Burger als object van zorg	Burger is deelnemer in het zorgproces
Uitwisseling tussen zorgverleners	Data beschikbaar in het zorgnetwerk
Zorgstelsel	Informatiestelsel

Deze visie houdt rekening met:

IZA Integraal Zorgakkoord	GALA Gezond en Actief Leven Akkoord
WOZO Programma Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen	TAZ Toekomstbestendige Arbeidsmarkt zorg en welzijn

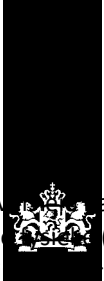
Bijlage 2 Welke juridische consequenties heeft deze maatregel?

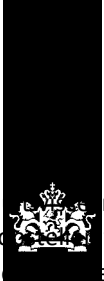

De concrete maatregel 'het nemen van regie op het proces om te komen tot een zorgbreed gezondheidsinformatiestelsel' valt uiteen in verschillende concrete acties. Hieronder wordt per concrete actie (zie het kopje 'Welke concrete acties zijn er nodig (bijv. op organisatorisch vlak)?') de juridische consequentie uiteengezet:

1. Inrichten landelijk vertrouwensstelsel gericht op het (uiteindelijk dwingend) beschrijven van het geheel van technische, organisatorische en juridische afspraken in de landelijke elektronische uitwisseling en beschikbaarheid van patiëntgegevens.
 - Bij het harmoniseren van vertrouwensafspraken op de korte termijn (tot en met 2025) dient het programma te waarborgen dat conform huidige wet- en regelgeving wordt gehandeld, met name rondom de bescherming van medische gegevens. Het inrichten van deze naleving ligt bij diverse andere programma's zoals de operationalisering van een nationaal test- en validatiecentrum en het inrichten van stelselcriteria.
 - Het programma volgt de uitkomsten van de onderhandelingen over de EHDS. Dit kan van invloed zijn op de te harmoniseren vertrouwensafspraken, met name daar waar het toestemming betreft. Hierin wordt samengewerkt met het programma Implementatie Generieke Functies.
 - Voor de lange termijn (na 2025) van het inrichten van het vertrouwensstelsel is het van belang dat een antwoord komt op publiek versus privaat houderschap. Thans zijn diverse partijen betrokken bij het opstellen en laten naleven van vertrouwensafspraken, welke publieke dan wel private organisaties zijn.
2. Inrichten van een landelijk dekkend netwerk van infrastructuren gekoppeld aan op te stellen doelarchitectuur.
 - In de Kamerbrief '*vervolg landelijk dekkend netwerk zorgdata-infrastructuren*' van 22 januari 2024⁴ heb ik aangegeven om binnen de IZA-termijn bestaande infrastructuren te verbinden om zo te komen tot een landelijk dekkend communicatienetwerk. Tegelijkertijd wil ik op het fundament van het communicatienetwerk groeien naar een publieke voorziening voor de data-integratie laag, met bijbehorende integratie- en netwerkdiensten, om de doorontwikkeling van gegevensuitwisseling naar databeschikbaarheid te ondersteunen en te versnellen. De mogelijkheid, intensiteit en snelheid van deze ambitie moeten worden gezien in samenhang met de middelen die beschikbaar zijn op de aanvullende post bij het ministerie van Financiën voor het bevorderen van de gegevensuitwisseling in de zorg. Over de inzet van deze middelen moet nadere besluitvorming plaatsvinden.
3. Beschikbaar maken van generieke functies die zorgbreed voor meerdere toepassingsgebieden nodig zijn voor vindbaarheid, toegankelijkheid, interoperabiliteit of hergebruik van gegevens.
 - Voor de realisatie van een aantal generieke functies is wetgeving nodig, bijvoorbeeld als het gaat om digitale identificatie en authenticatie in de zorg en het gebruik van een uniek identificatienummer ten behoeve van online toestemmingsvoorzieningen.
 - Ook willen we, waar nodig, het eigenaarschap van een voorziening bij de overheid beleggen. Voorbeeld van zo'n voorziening, is de online toestemmingsvoorziening Mitz.
4. Inrichten houderschap van standaarden in relatie tot het organiseren van eenheid van taal en techniek.
 - VWS heeft tijdelijke regie genomen om de standaardisatie van taal en techniek bij de uitwisseling van gegevens tussen zorgaanbieders, tussen zorgaanbieders en patiënten en voor secundair gebruik te realiseren (gebaseerd op het NEN 7522 governance model). In nauwe samenwerking met Nictiz en het zorgveld wordt gewerkt aan de inrichting van een stelsel van standaardisatie, waarin onder meer de uitwerking van de governance en de criteria voor de (door)ontwikkeling van standaarden voor taal en techniek worden vormgegeven. Er wordt beoogd deze taak tot standaardisatie van het gezondheidsinformatiestelsel in een structurele governance te beleggen. Afhankelijk van de uitkomsten van de in het fiche genoemde lopende onderzoeken, waaruit volgt wat gerealiseerd moet worden om tot structurele governance te komen en wie wat gaat doen, worden plannen opgesteld om de beleidsdoelstellingen met betrekking tot gegevensuitwisseling in de zorg te realiseren. Als de keuze is gemaakt door wie deze publieke taak wordt uitgevoerd en wat de definitieve invulling van de taak in zal houden, zal wetgeving worden voorbereid om hier verder uitvoering aan te geven.
5. Inrichten cyberweerbaarheid van de zorg sluit aan op de wettelijke verplichtingen die voortkomen uit de EU-richtlijnen Network and Information Security 2 (NIS2) en Critical Entities Resilience (CER).

⁴ Kamerstuk II 2023/24, 27529, nr. 313.

-
- Sinds januari 2023 werkt de Rijksoverheid aan de implementatie van de CER- en NIS2-richtlijn in nationale wetgeving. Voor zowel de CER (CER) en digitale (NIS2) weerbaarheid komt er een zorgplicht (tot nemen van beveiligingsmaatregelen) en een meldplicht (van incidenten). Deze plichten gaan gelden voor organisaties die een dienst verlenen die belangrijk, essentieel of kritiek is voor het functioneren van de maatschappij of economie.
 - In het eerste kwartaal van 2024 vindt de internetconsultatie plaats en daarna volgt de lagere wetgeving (per departement).
 - De zorg vormde tot nu toe geen onderdeel van de Nederlandse vitale infrastructuur. Eind 2023 is de Kamer geïnformeerd over het vitaal verklaren van (delen van) de zorg. Dit om de implementatie van de NIS2 en CER te stimuleren, zodoende de fysieke en digitale weerbaarheid van het zorgstelsel te verhogen en daarmee stappen te maken om alle zorginstellingen op een digitaal veiliger niveau te brengen.
6. Organiseren van een functionerende Persoonlijke Gezondheidsomgeving (PGO) om zorginformatie eenvoudiger beschikbaar te maken voor de patiënt en stimuleren van gegevensuitwisseling tussen patiënt en zorgaanbieder met behulp van een PGO.
- In de Wegiz is de mogelijkheid gecreëerd om zorgaanbieders, die vallen onder de reikwijdte van de algemene maatregel van bestuur (amvb), te verplichten bepaalde gegevens beschikbaar te stellen voor ontsluiting via een PGO, als een patiënt daar om vraagt. Per gegevensuitwisseling wordt verkend of de verplichting van het delen van de gegevens met een PGO mogelijk is.
 - Er wordt gezien of er aanvullende wetgeving nodig is om gegevens blijvend te ontsluiten en de ontsluiting naar PGO's minder vrijblijvend te maken, ook voor gegevens of zorgaanbieders die (nog) niet vallen onder een aangewezen gegevensuitwisseling zoals in de Wegiz. Om sneller voortgang te maken lijkt het nodig deze zogenaamde leverplicht in aanvullende wetgeving vast te leggen.
 - Momenteel wordt het Plan van Aanpak geschreven voor een publieke generieke inzagefunctie (een soort van 'basis-PGO') om meer data (inclusief publieke gezondheidsdata van de overheid zelf) beschikbaar te maken voor burgers. Voor deze inzagefunctie is wetgeving nodig. Er wordt gestart met een authenticatiedienst waar mensen met één handeling in een PGO kunnen inloggen. Voor dit onderdeel wordt gewerkt aan een startnota, die naar verwachting in de eerste helft van 2024 zal worden afgerond.
 - Verder wordt onderzocht of meer publieke aansturing van de stichting MedMij noodzakelijk is. Wanneer dit zo is, zal daar wetgeving voor nodig zijn.
7. Uitvoering geven aan het Actieplan zorg-ICT-markt gegevensuitwisseling en het inrichten van een Meerjarenagenda ICT-portfolio.
- In 2024 zal er in samenwerking van het veld een gedragscode/convenant worden opgesteld en ondertekend. Het gaat om een gedragscode tussen alle betrokken veldpartijen, zoals overheden, toezichthouders, zorgaanbieders, ICT-leveranciers, koepels, brancheorganisaties en zorgverzekeraars. Een gedragscode kan het opnemen van verplichte afspraken omvatten.
 - Met de ACM worden momenteel gesprekken gevoerd over het mogelijk gezamenlijk oppakken van de Monitor zorg-ICT-markt. Zowel de opzet en ontwikkeling als ook het beheer hiervan zullen waarschijnlijk extern in opdracht worden gegeven.
 - Momenteel wordt er onderzocht hoe uitvoering kan worden gegeven aan art. 1.5 Wegiz. Genoemd artikel biedt een grondslag om eisen te stellen aan informatietechnologieproducten of -diensten en (voor zover niet een informatietechnologieproduct of -dienst) zorginformatiesystemen om het overstappen naar of kunnen gebruiken van een ander gelijksoortig product of systeem of gelijksoortige dienst te vergemakkelijken. De eisen kunnen onder andere zien op (kosteloze) dataportabiliteit.
8. Voorbereidingen voor de verplichtingen voortvloeiend uit de EU-verordening European Health Data Space (EHDS).
- Er dient een uitgebreide juridische analyse te worden uitgevoerd om inzichtelijk te krijgen op welke wijze specifieke nationale wetgeving door de EHDS wordt beïnvloed. Een gevolg van de EHDS kan zijn dat het nodig is om nationale wetgeving aan te passen of dat onderdelen van nationale wetgeving buiten werking wordt gesteld.
 - Verder bevat de EHDS verplichtingen tot het opzetten/aanwijzen van organisaties/autoriteiten die een fundamentele rol spelen in de databeschikbaarheid voor primair en secundair gebruik.
9. Implementeren van de vijf geprioriteerde gegevensuitwisselingen onder de Wegiz (Medicatieoverdracht, Basisgegevensset Zorg, Beeldbeschikbaarheid, Verpleegkundigeoverdracht en Acute Zorg)

-
- De hierboven genoemde gegevensuitwisselingen zullen onder de reikwijdte van de Wegiz worden gebracht. Dit gebeurt middels het opstellen van een amvb.
 - De op grond van de Wegiz aangewezen gegevensuitwisselingen moeten ingevolge artikel 2.1, eerste lid, op elektronische wijze plaatsvinden. Op grond artikel 1.4, derde lid van de Wegiz kunnen bij amvb eisen worden gesteld aan de aangewezen gegevensuitwisselingen die zien:
 - Op de functionele, technische of organisatorische wijze waarop die plaats moeten vinden;
 - Op het genormaliseerd/gestandaardiseerd uitwisselen van gegevens, ter realisatie van maximale interoperabiliteit.

Fiche 23 (IenW) - Mobiliteitsdata

Titel:

Noem hier indien relevant ook andere benamingen voor de opgave/opgaven waar het aan bijdraagt.

DG: DGMO - WV - VDI

Contactpersoon: [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED]

Datum laatste update:

Beschrijving van de maatschappelijke opgave

Vanwege de huidige ruimtelijke (stikstof) en financiële problematiek, lopen we tegen de grenzen aan van ons wegennet. Om ervoor te zorgen dat weggebruikers efficiënt, veilig en snel van A naar B kunnen blijven reizen, is de **inzet van betrouwbare en toegankelijke mobiliteitsdata nodig**. De afgelopen jaren is met impulsfinanciering in verschillende programma's en projecten geïnvesteerd. Het is nu zaak om van tijdelijke projecten en programma's toe te werken naar het structureel borgen van mobiliteitsdata. Dat doen we via het **Digitaal Stelsel Mobiliteitsdata (DSM)**. Deze inzet is ook randvoorwaardelijk om de ambities voor een integraal mobiliteitssysteem, waar verschillende modaliteiten naadloos op elkaar aansluiten (multimodaal, deelmobiliteit, hubs) te realiseren.

In de praktijk zien we dat veel weggebruikers al gebruik maken van digitale informatie; 93% van de weggebruikers is in het bezit van ten minste 1 navigatiesysteem. 60% van de weggebruikers passen hun route aan als ze tijdens de reis file-informatie krijgen en jongeren tot en met 35 jaar geven de voorkeur aan het routeadvies van de navigatie t.o.v. informatie langs de weg.¹ Ook beschikken steeds meer auto's over in-car waarschuwingen, waardoor de weggebruiker gewaarschuwd wordt bij files, rode kruisen of naderende hulpdiensten. Door het delen van OV-data, informatie over deelfietsen en -auto's en beschikbare parkeer- en laadplekken zijn dienstverleners ook steeds beter in staat om een goede multimodale reis aan te bieden. Ook zien we dat met de inzet van mobiliteitsdata, bijvoorbeeld met behulp van data uit voertuigen, we efficiënter in staat zijn de kwaliteit van ons wegennet te onderhouden en verkeersonveilige locaties te identificeren, zoals de resultaten uit de Road Monitor laten zien.

Er is tegelijkertijd nog een wereld te winnen op het gebied van digitalisering. Ook in Europa wordt hierop ingezet, met wet- en regelgeving waardoor bijvoorbeeld serviceproviders en wegbeheerders verplicht worden tot het delen van data. Deze regelgeving helpt wegbeheerders te blijven sturen op hun verkeersmanagement en helpt gemeenten in het maken van keuzes voor bijvoorbeeld nieuwe woningbouwlocaties. Inzet van mobiliteitsdata leidt bovendien ook tot kosten- en tijdsbesparing voor overheden en private partijen. Zo zetten we in op het gezamenlijk opzetten van een sectorregistratie wegennet, waar verschillende type data uit de EU verordeningen op één plek te vinden zijn en zo de weggebruiker via navigatiediensten beter geïnformeerd kunnen worden.

De komende jaren (uiterlijk 2025) moet deze Europese wet- en regelgeving geïmplementeerd worden. Dat doen we in het Digitaal Stelsel Mobiliteitsdata samen met mede-overheden, marktpartijen en uitvoeringsorganisaties, waar afspraken worden gemaakt over het delen, beheren en kwaliteit van data. Om het stelsel draaiende te houden en om aan de Europese verplichtingen te kunnen voldoen, is het nodig dat er door het Rijk additioneel geïnvesteerd wordt in het structureel beschikbaar en toegankelijk maken van mobiliteitsdata.

De eerste stappen zijn gezet, maar **vanaf 2026 is er geen financiering meer beschikbaar voor (een aantal) uitvoeringsorganisaties die het stelsel draaiende houden**. Bovendien leidt de Europese regelgeving tot extra werklast voor gemeenten. Het is daarom **nodi om tot structurele financiering te komen**

¹ Zie smart monitor: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-1a051dba33ebc0932e09d25e7871df631670b567/pdf>

- Mobiliteitsdata is randvoorwaardelijk om de mobiliteitstransitie, zoals de inzet op hubs, deelmobiliteit en multimodaal vervoer, mogelijk te maken. Uit de resultaten van een aantal succesvolle pilots en initiatieven die we samen met marktpartijen uitvoeren, zien we de kansen van technologische toepassingen voor het mobiliteitssysteem.
- De afgelopen jaren is door IenW vooral ingezet op het financieren van pilots en projecten, waar echter de borging niet georganiseerd was. Het structureel organiseren van mobiliteitsdata is essentieel, anders moet je iedere keer opnieuw het wiel uitvinden met extra kosten tot gevolg.
- Diverse Europese verordeningen die momenteel worden herzien leiden daarnaast tot verplichtingen voor zowel overheden als marktpartijen (bv. dienstverleners en navigatiediensten) voor het delen en beschikbaar maken van bepaald type mobiliteitsdata.
- Resultaten uit de Smart Monitor laten bovendien zien dat het gebruik van reis- en routeinformatie de afgelopen jaren flink is gestegen en naar verwachting de komende jaren alleen maar verder zal toenemen².
- Dit vraagt om toekomstbestendige samenwerking tussen markt en overheid om de bereikbaarheid, verkeersveiligheid en leefbaarheid te verbeteren.
- Indien er geen aanvullende financiering komt, zullen de gewenste transitie voor mobiliteitshubs, deelmobiliteit, ect niet van de grond komen.

Benodigd budget

Naam organisatie (bedragen x € 1.000,-)	2024	2025	2026	2027	2028 e.v.
NDW	1.500-2.500	1.500-2.500	1.500-2.500	1.500-2.500	1.500-2.500
NTM structureel	2.450	1.050	7.592	7.592	7.592
NTM incidenteel	-	2.333	2.333	2.333	1050
NWB/sectorregistratie	4.240	4.240	5.500	5.500	4.500
NBd	-	-	-	-	-
DOVA	-	-	-	-	-
RDW (parkeren)	10	10	10	10	10
Gemeentes (uitvoering op orde decentrale overheden)	10.000-15.000	10.000-15.000	10.000-15.000	10.000-15.000	10.000-15.000
Toezichthouder (nu belegd bij RDW)	300	400	550	650	650
Uitvoeringskosten NTM/NDW voor usecases		478	478	478	478
Totaal	19.000-25.000	20.511-26.511	28.463-34.463	28.563-34.563	26.280-32.280

Nb. de genoemde bedragen gaan over een aanvullende investering in het digitaal stelsel bovenop bestaande budgetreeksen van uitvoeringsorganisaties.

Toelichting

- Vanaf 2025 is er op dit moment ook geen budget voor de invulling van geldende EU-verplichtingen als het Nationaal Toegangspunt Mobiliteitsdata.
- Vanwege de toenemende budgettaire druk op gemeentes en aanvullende EU-verplichtingen is het niet realistisch dat gemeentes de implementatiekosten van onder andere de sectorregistratie zelf gaan bekostigen.
- Verzwarende eisen voor gemeente vanuit Europese wet- en regelgeving vallen ten laste van het verantwoordelijke ministerie. Daarom is het nodig dat IenW bijdraagt in de kosten voor gemeente.

² Zie smart monitor: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-1a051dba33ebc0932e09d25e7871df631670b567/pdf>

- De gemeenten hebben als grootste v... verder de grootste digitaliseringsopgave in Nederland op mobiliteitsdata. Naast ... atting door IenW en de dataverstrekke... is door de VNG een eerste inschatting gema... daarvoor de (kamerbrief DSM en impact analyse van de RTTI) Daarbij heeft de VNG als benchmark gekeken naar de kosten die gemaakt zijn bij de basisregistratie Adressen en Gebouwen en de Grootchalige Topografie. V&VNG maakt de inschatting voor decentrale overheden op 50milj. per jaar. Deze hebben we in bovengenoemde reeks lager ingeschat op 10milj. tot 15milj. Per jaar. De verwachting is dat de kosten voor gemeente lager zijn door centraal meer voorzieningen in te richten.
- Voor een aantal uitvoeringsorganisaties (NDW, NBd, NTM) zijn er daarnaast prijsstijgingen voorzien als gevolg van de uitbreiding in taken en beheeropgaven – bovenop de ontbrekende de prijsindexatie.
- Voor het gehele stelsel dient een toezichthouder te worden opgericht (EU-verplichting). Kosten zijn gebaseerd op een eerdere ervaring met het opzetten van een toezichthouder bij RDW.
- Het NTM heeft aanvullende financiële middelen nodig om de landelijke overkoepelende rol te kunnen verwezenlijken. Veel activiteiten worden centraal belegd, wat leidt tot besparingen bij andere dataknooppunten. Hierdoor kunnen we het stelsel meerwaarde geven door slimmer inwinnen. Dit leidt ook tot besparingen bij gemeentes.
- Ook wordt voorgesteld een eenmalige investering van 7 mln. euro te doen in Linked Data, waarbij de investering en de beheerkosten à 15% zijn opgenomen. Deze eenmalige investering is niet opgenomen in deze tabel.
- Er komt een separaat voorstel hoe het stelselhouderschap wordt ingericht. Bij eerdere programma's (VSD) werd er 6% van de totale claim gereserveerd voor extra fte's en overhead.
- Voor RWS wordt de financiering geregeld via het BKN en de SLA. Het is niet de verwachting dat er voor digitalisering extra geld naar RWS moet. Doordat er minder ruimte is voor nieuwe aanleg is de verwachting dat het ombuigen van bestaande RWS-budgetten voldoende is om de digitaliseringsopgaven voor RWS te bekostigen. RWS profiteert daarnaast ook mee van het inrichten van landelijke voorzieningen voor alle wegbeheerders. In de huidige SLA afspraken heeft RWS de ruimte om de prioritering van de digitaliseringsopgaven aan te laten sluiten bij Europese regels en het digitaal stelsel.
- De uitgaven van deze budgetreeks wordt afgestemd in het DO-DSM. Hier worden afspraken gemaakt met gemeente, provincies, RWS, waterschappen en uitvoeringsorganisaties over de besteding van budgetten en prioritering van de ontwikkeling van het DSM. Medeoverheden investeren ook zelf in het digitaal stelsel. Deze kosten zijn niet opgenomen in de tabel. De inzet van IenW is om de kosten van het DSM 50/50 te dragen tussen rijk en medeoverheden. Dit is ook de verdeling geweest van veel programma's en projecten die we in het verleden samen hebben gedaan.

Wat schrijven politieke partijen over dit onderwerp in hun verkiezingsprogramma's?

Dit is nu nog niet bekend, maar kan worden geüpdatet wanneer de verschillende verkiezingsprogramma's er zijn. Houd het beknopt er verwijs evt. naar paginanummers in de verkiezingsprogramma's.

Vrijwel alle partijen verwijzen naar de inzet op deelmobiliteit, mobiliteitshubs, slimme mobiliteit, deur-tot-deur vervoer. Mobiliteitsdata is een randvoorwaarde om deze ambities te realiseren.

VVD:

- **We gaan mobiliteit slimmer maken.** We maken gebruik van en ontsluiten data om mobiliteit slimmer te maken en files te voorkomen. Uiteraard gaat de automobilist zelf over zijn eigen data. Ook maken we gebruik van andere oplossingen, zoals het stimuleren van thuiswerken en meer flexibele werktijden. We steunen innovaties, zoals slimme infrastructuur en mobiliteit, zelfrijdende auto's en zelfrijdende taxi's. Daarnaast maken we het makkelijk om gebruik te maken van deelmobiliteit.

BBB:

- We zetten digitalisering in om bereikbaarheid en toegankelijkheid te verbeteren, door bijvoorbeeld een openbaar vervoer App of Taxi Pooling platform.

Oplossingsrichtingen (en budget)

1. Sterke centrale sturing vanuit het Rijk (voorkeur)

- We maken in het DO DSM afspraken over de structurele financiering van de gezamenlijke opgave, waar een onderscheid wordt gemaakt tussen landelijke voorzieningen die het Rijk financiert (zoals het NTM) en de taken die de regionale wegbeheerders (vaak gemeenten) hebben vanuit de wetgeving om hun eigen processen op orde te brengen.
- Structurele financiering komt op de begroting (HXII of MF) van IenW.

2. Decentrale verantwoordelijkheden

- Decentrale overheden krijgen structureel een x-budget toegevoegd aan het BDU die ze naar gelang zelf kunnen inzetten op het ontsluiten van mobiliteitsdata en het investeren in de kwaliteit van de data. De inzet en hoogte van dit budget zal afhankelijk zijn van de toegekende middelen voor het DSM en afspraken hierover worden – na helderheid over de IenW bekostiging - in het Directeurenoverleg DSM (DO DSM) gemaakt

Uitvoeringsaspecten

Beschrijf hierin de (mogelijke) effecten van de voorgestelde maatregelen op de uitvoeringsorganisaties, inspecties en medeoverheden.

Regionale wegbeheerders (gemeenten en provincies)

- De invulling van deze opgave vraagt de nodige inzet en uitwerking door zowel het ministerie van IenW als de medeoverheden (als zijnde wegbeheerders).
- Uit het onderzoek 'impact analyse mobiliteitsdata' komt naar voren dat het belang en de toegevoegde waarde van mobiliteitsdata toegankelijk en beschikbaar te maken voor gemeenten als gebruiker groot is, maar tegelijkertijd ook een grote opgave zal zijn voor gemeenten om deze gegevens en de bijbehorende processen goed te organiseren om de data kwalitatief op orde te brengen, te houden en beschikbaar te stellen. De werklast van gemeenten om te voldoen aan de Europese verplichtingen is groot en daarom is het nodig dat zij daar financieel bij ondersteund worden, om zowel het beheer, de systemen als de benodigde kennis- en kunde te kunnen organiseren. Dit kan uiteraard ook in

samenwerkingsvormen (bundelen van diensten op regionaal niveau) worden georganiseerd.

Toezi chthouder

- De toezichthoudende rol cf. EU-verplichtingen moet worden opgepakt en ingevuld. Hiervoor zullen we gespreken gaan voeren met de ILT en de RDW.

Rijkswaterstaat

- RWS zal net als de regionale wegbeheerders zorg moeten dragen voor het delen en kwalitatief onderhouden van de benodigde datasets zoals wegwerkzaamheden, verkeersmanagementinformatie (die nu vaak ook fysiek op DRIPS en TDI's worden weergegeven), ect. Dit traject hangt ook samen met het BKN en 'redesign van verkeersmanagement. De kosten voor RWS zullen daarom ook in de nieuwe SLA 2027 en binnen de kaders van het BKN moeten worden opgenomen.

Nationaal Toegangspunt Mobiliteitsdata

- In juni 2022 is het Nationaal Toegangspunt Mobiliteitsdata (NTM) als uitvoeringsorganisatie opgericht. Het NTM is een invulling van een Europese verplichting en speelt een belangrijke, faciliterende rol in de samenwerking tussen de verschillende overheden en tussen overheden en marktpartijen (zoals navigatiediensten) Hiermee pakt zij haar stelselverantwoordelijkheid voor het mobiliteitsdatastelsel.
- De komende jaren zal ingezet moeten worden op het doorontwikkelen van deze uitvoeringsorganisatie (mens & middelen), zodat ze haar stelselrol kan uitvoeren.

Juridische aspecten

Beschrijf indien mogelijk de eventuele juridische effecten van de voorgestelde maatregelen. Neem hierbij eventueel contact op met HBJZ.

De inzet op het structureel beschikbaar stellen en toegankelijk maken van mobiliteitsdata via het Digitaal Stelsel Mobiliteitsdata vloeien voort uit Europese wet- en regelgeving. Het belangrijkste is de **ITS-richtlijn**³. Onder deze richtlijn zijn diverse verordeningen opgesteld, waaronder de verordening over realtimeverkeersinformatiediensten (RTTI). Deze verordening bevat

- legt verplichtingen op aan wegbeheerders en serviceproviders over het delen van verkeersregels, zoals de maximumsnelheden (deadline 2025) en bevat eisen die gesteld worden aan de samenwerking tussen aanbieders van navigatiediensten en overheid.
-

De EC heeft daarnaast aangekondigd een voorstel voor regelgeving voor **multimodale digitale mobiliteitsdiensten** (MDMS) te publiceren. In dit voorstel zal de EC inzetten op het verder bevorderen van innovatie en eerlijke concurrentie in het domein van multimodaal vervoer door het stellen van kaders voor het reserveren, boeken, betalen en uitgeven van tickets. Het verwachte voorstel legt daarmee een basis waarop apps gebouwd kunnen worden waarmee reizigers eenvoudig hun reis van A naar B kunnen plannen en boeken.

Implementatie van Europese wet- en regelgeving op het vlak van wegverkeer, verkeersmanagement en multimodaal reizen vereist de nodige financiële middelen zoals in dit fiche is weergegeven.

³ ITS (Intelligent Transport Systems) zijn informatie- en communicatietechnologieën langs de kant van de weg en in voertuigen, die de verkeersveiligheid, duurzaamheid, doorstroming en het rijcomfort ondersteunen. Een voorbeeld hiervan is een navigatiedienst.

Titel:

Bodemdaling: IenW coördineert het Rijksbeleid met tegengaan en omgaan met (ondiepe) bodemdaling.

DG: DGWB

Contactpersoon: [REDACTED]

Datum laatste update: 11 januari 2024

Beschrijving van de maatschappelijke opgave

Bodemdaling van ondiepe, slappe bodems treedt op in veen- en kleigebieden en is een fenomeen dat typisch is voor de Nederlandse delta. Oorzaken:

- Ontwatering en verlaging van grondwaterstanden door peilbeheer en drainage leidt tot oxidatie van veen en dus bodemdaling.
- In kleigebieden is een toenemende schade aan funderingen zichtbaar door zwel en krimp vanwege langere perioden van droogte.
- Belasting van de bodem met zware (ophoog)materialen, infrastructuur en machines.
- Mijnbouwactiviteiten: winning van gas en (zeer lokaal) ook van zout.
- Er vindt geen natuurlijke sedimentatie meer plaats waardoor bodemdaling niet meer op een natuurlijke wijze wordt gecompenseerd.

Gevolgen:

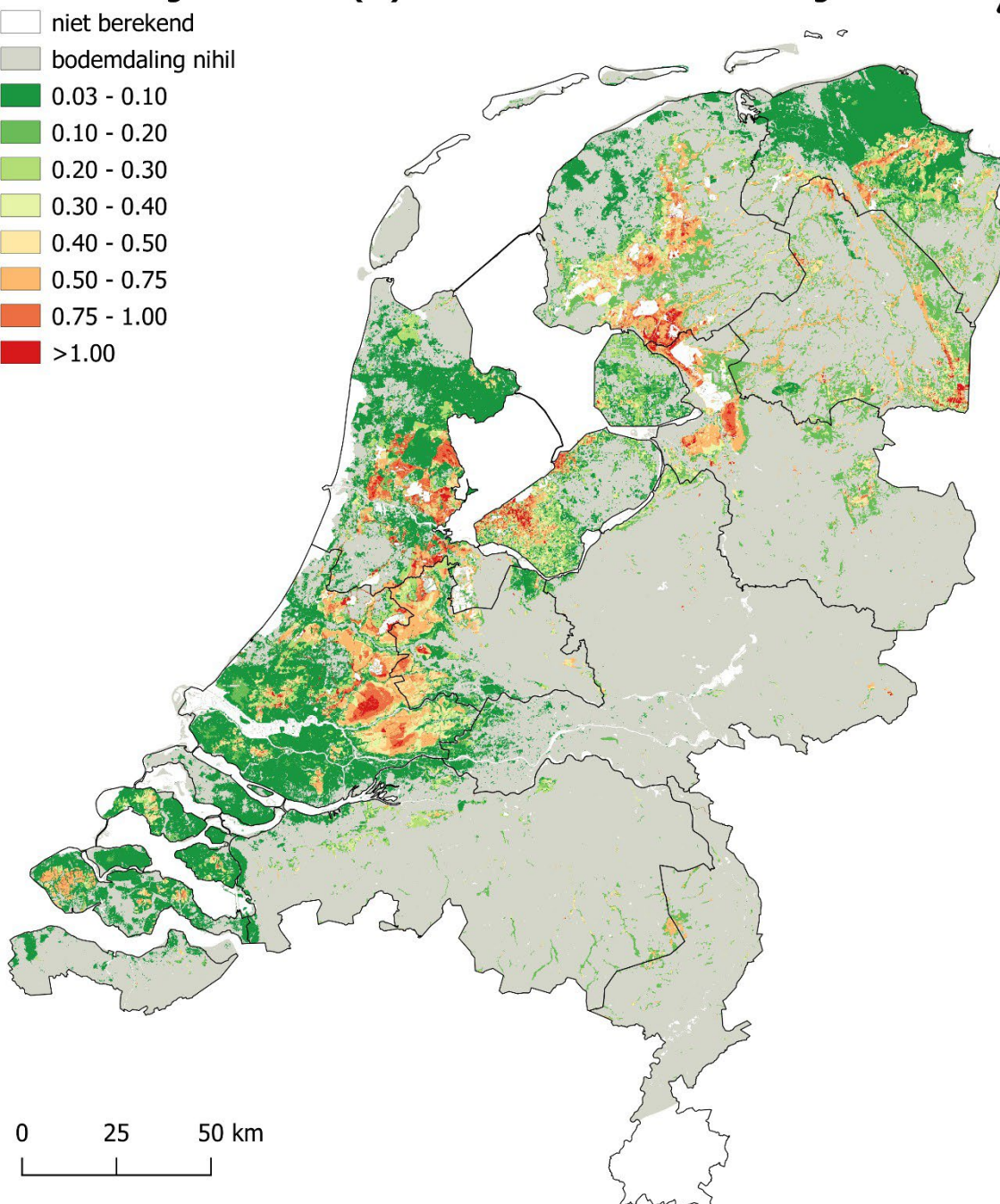
- Vergroot overstromingsrisico's, toename CO2 uitstoot, schade aan funderingen, schade aan bovengrondse en ondergrondse infrastructuur, schade aan waterkeringen, toename hogere kosten waterbeheer, teruggang waterkwaliteit door verzilting, schade openbare ruimte, natuurkwaliteit, aantasting cultuurlandschap.
- Door klimaatverandering neemt de kans op (met name langdurige) droge perioden toe en daarmee neemt ook het risico op en de snelheid van bodemdaling toe.
- Zowel in het landelijk als stedelijk gebied kunnen de financiële gevolgen voor woningeigenaren groot zijn. Dermate groot dat woningeigenaren in de financiële problemen komen en in hun bestaanszekerheid worden bedreigd, omdat hun woning onveilig is en door ouderdom van de woning ook een ongezond binnenklimaat heerst. Vooral in oude stadswijken waar huishoudens een relatief laag inkomen hebben is dit problematisch. (De verwachting is dat de RLI het kabinet hierover van advies voorziet, zie verderop).
- Het behoeft geen uitleg dat de combinatie van bodemdaling in een laaggelegen land als Nederland en een stijgende zeespiegel geen gelukkige is.

Facts & figures

- In laag Nederland daalt de bodem door ondiepe bodemdaling tot wel 1 cm per jaar (zie kaartbeeld). De meetcijfers indiceren dat de snelheid van de ondiepe bodemdaling toeneemt in extreem droge perioden zoals in 2018. Daarmee wordt de kwetsbaarheid van de Nederlandse delta voor klimaatverandering ook hier écht duidelijk en voelbaar.
- Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) heeft eind 2016 met de beleidsstudie 'Dalende bodems, stijgende kosten' de maatschappelijke kosten van ondiepe bodemdaling tot 2050 berekend op € 22 miljard: in stedelijk gebied kan de schade aan infrastructuur oplopen tot € 5,2 miljard en de schade aan funderingen tot € 16 miljard.
- In landelijk gebied kan de schade aan (water)infrastructuur en gebouwen oplopen tot ca. € 1 miljard en voor waterbeheer tot ca. 0,2 miljard. RLI (Stop bodemdaling in veenweidegebieden, 2020) geeft aan de waterbeheerkosten nog veel hoger zullen uitvallen.
- Bodemdaling van slappe bodems is daarmee een belangrijke maatschappelijke opgave voor zowel het stedelijke als het landelijke gebied en - volgens het RLI (Stop bodemdaling in veenweidegebieden, 2020) - maatschappelijk onverantwoord.
- Bodemdaling zal versnellen door klimaatverandering. De schade zal daarmee ook toenemen en nog verder vergroten omdat ook nieuwe (klei)gebieden in aanraking komen met krimp/zwel

- Relatie met bestaanszekerheid: bodemdaling raakt aan de bestaanszekerheid van burgers en bedrijven. Gebouweigenaars kwetsbare funderingen en boeren m.b.t. bedrijfszekerheid op langere termijn
- Bodemdaling in combinatie met klimaatverandering kan ook de rating (triple A status) beïnvloeden door afnemende waterveiligheid én de noodzaak om door bodemdaling steeds meer te moeten investeren om de waterveiligheidsnormen te behouden.

Bodemdaling 2020-2100 (m) - scenario sterke bodemdaling

Financiële stromen in het kader van bodemdaling beperkt tot:

- IenW subsidieert het Kenniscentrum Bodemdaling en Funderingen 2023 en 2024 met €450k. Op basis van een tussentijdse evaluatie in 2024 wordt besloten of structurele financiering (vanaf 2025 en verder) aan de orde is. Nog niet begroot.
- Incidentele opdrachten naar Deltares (SITO) (2023 en 2024 €120k)
 - Onderzoek peilbeheer in veenweidegebieden.
 - Integrale studie naar 'Kwetsbaarheid Nederland voor bodemdaling'.
- Ondersteuning van het NWO programma Living on Soft Soils: 2019 t/m 2022 voor in totaal €110.000 (incl. BTW).

Wat schrijven politieke partijen over dit onderwerp in hun verkiezingsprogramma's?

dd. 20-09-2023: Inhoudelijk op bodemdaling. Als partijen hier iets over zeggen, dan staan ze hier hetzelfde in, ook in lijn met de beleidsbrief 'water en bodem sturend'. Dit naast de 'algemene' bestaanszekerheid (en (klimaat)rechtvaardigheid) als verkiezingspunt bij veel partijen die onder druk staat door deze problematiek. Focus wel op landelijk gebied.

PVDA/GL:

- "Hoger waterpeil in veenweidegebieden. In de veenweidegebieden (met een maximale drooglegging van -20 cm waar het kan tot -40 cm waar het moet), voorkomen we de oxidatie van het veen en daarmee bodemdaling en CO2-uitstoot. We geven prioriteit aan de gebieden waar de kosten voor waterbeheer nu al (vrijwel) net zo hoog zijn als de opbrengsten van de landbouw of waar de natuur achteruitgaat. Daar stimuleren we natte natuur en natte landbouw.
- Passend waterpeil. We passen het uitgangspunt 'functie volgt peil' toe. Dat betekent dat we het waterpeil kiezen dat past bij het bodem- en watersysteem van een gebied en niet het peil dat past bij het huidige grondgebruik."

BBB:

- "Op veel plekken in Nederland is sprake van bodemdaling. Verzilting van wateren en bodem ligt op de loer. Dit gaan we tegen door te zorgen voor voldoende zoet water in sloten, beken en kreken en we zorgen ervoor dat de bodem voldoende vocht vasthoudt. BBB wil een praktische, gebiedsgerichte aanpak en geen generieke maatregelen.
- Voor BBB is het belangrijk dat landbouwkundige bedrijvigheid mogelijk blijft in het veenweidegebied. Pilots met water-infiltratiesystemen en andere maatregelen geven hoopvolle eerste resultaten. Deze zouden op grotere schaal toegepast moeten worden."

PVDD:

- "Het gebruik van de bodem wordt gebaseerd op de grondsoort en het natuurlijke waterpeil (functie volgt bodem en peil), in plaats van andersom. Zo zal in veenweidegebieden, bij een natuurlijk grondwaterpeil dat veel hoger ligt, overgeschakeld moeten worden naar natte teelten, of worden weilanden teruggegeven aan de natuur. Dit is essentieel om bodemdaling tegen te gaan.
- Door middel van een zo natuurlijk mogelijk waterpeil en een eerlijke verdeling maken we de waterhuishouding weer gezond. Dit is goed voor de soortenrijkdom en het kan de redding betekenen voor weidevogels, die nu mede vanwege lange periodes van droogte sterven door voedselgebrek.
- Een zo natuurlijk mogelijk waterpeil wordt leidend bij beslissingen over gebruiksfunctie. Grondwaterstanden worden niet langer kunstmatig verlaagd ten gunste van de landbouw. Zo krijgen natuurgebieden die gevoelig zijn voor verdroging de kans om te herstellen. Veengronden worden weer vernat en kunnen dienen als klimaatbuffer."

1. Tegengaan bodemdaling laagveen- en moerasgebieden: bestaand beleid en middelen handhaven (Transitiefonds Landelijk Gebied):

- LNV/IenW: Om CO₂ uitstoot te verminderen en bodemdaling tegen te gaan zijn – in lijn met de Nationale Veenweidestrategie – in de brief 'Water en Bodem Sturend' structurerende keuzes opgenomen voor laagveengebieden. De belangrijkste daarvan is meer gebiedseigen water vasthouden en grondwaterpeilen verhogen. Deze keuzes moeten hun doorwerking krijgen in de Provinciale Plannen Landelijk Gebied. In de laagveengebieden is aanpassing van de landbouw en het grondgebruik noodzakelijk. Om dit mogelijk te maken zijn middelen nodig. Deze zijn gealloceerd in het Transitiefonds Landelijk Gebied en middelen beschikbaar vanuit het Deltafonds, waterschappen en provincies. Er van uitgaande dat deze middelen beschikbaar blijven voor het nieuwe Kabinet, worden in dit fiche nu geen extra middelen geclaimd voor de komende Kabinetsperiode.

2. Funderingsaanpak woningen en gebouwen: afwachten RLI advies::

Adviesaanvraag Raad Leefomgeving en Infrastructuur (funderingsproblematiek)

- BZK/LNV/IenW: In de brief 'voortgang aanpak funderingsproblematiek' (29/9/2024) kondigt het Kabinet aan dat de Raad voor Leefomgeving en Infrastructuur om advies wordt gevraagd over het toekomstig beleid voor funderingsschade. Dit advies zal uiterlijk 1 maart 2024 beschikbaar zijn en heeft als doel een voorstel te doen voor een nationale funderingsaanpak, die uitvoerbaar en rechtvaardig is. Het is aan het nieuwe kabinet om op basis van dit advies besluiten te nemen over de verdere aanpak op nationaal niveau. Er worden in dit fiche geen middelen geclaimd voor de nationale funderingsaanpak (fonds of iets dergelijks).

3. IenW voorstel

- Het bodem- en waterbeheer speelt een cruciale rol in het tegengaan van en omgaan met ondiepe bodemdaling.

Bij alle opgaven vormt kennis van het bodem- en watersysteem, de problematiek van (zoet)waterbeschikbaarheid en zorgen voor een goede waterkwaliteit vandaag en voor de volgende generatie een cruciale rol. En met name de kennis om goede keuzes te maken, achteruitgang en schade te voorkomen en het bodem- en watersysteem in de gebieden zelf weer vitaler en natuurlijker te maken. Denk hierbij aan het gedrag van verschillende type bodems, voorspelbaarheid negatieve gevolgen en concrete mitigerende oplossingen. En het (kunnen) monitoren van het effect en optimaliseren hiervan, zoals bij water-infiltratiesystemen in landelijk en stedelijk systeem.

I&W ziet het vanuit haar systeemverantwoordelijkheid voor een duurzaam bodem en watersysteem als haar taak om op nationaal niveau: (1) een coördinerende rol te vervullen m.b.t. de bodemdalingsproblematiek; (2) bij te dragen en toe te zien op het tegengaan van en omgaan met bodemdaling in de meest kwetsbare gebieden in Nederland, zoals genoemd in Water en Bodem Sturend (3) structureel meten en monitoren bodemdaling én het ontwikkelen of faciliteren van kennis en het verzamelen en delen van bestaande kennis; (4) innovaties stimuleren m.b.t. het tegengaan en omgaan met bodemdaling.

Toelichting:

1. **IenW coördinerend voor dossier bodemdaling op nationaal niveau.** Omdat bodemdaling aan vele Rijksdossiers raakt is het verstandig om één coördinerend minister aan te stellen. Gezien de IenW verantwoordelijkheid voor water en bodem systeem ligt deze rol bij de minister van IenW. Dit komt tevens tegemoet aan de (langgekoesterde) wens van mede-overheden en stakeholders.
2. **Vanuit de systeemverantwoordelijkheid en voor water en bodem bijdragen en toezien op het tegengaan van en omgaan met bodemdaling.** Vanuit het oogpunt van waterveiligheid, wateroverlast, waterkwaliteit en een gezonde bodem (draagkracht, koolstofopslag) is tegengaan van bodemdaling van belang. De vicieuze cirkel van waterpeilverlaging en bodemdaling moet worden doorbroken. De structurerende keuzes van Water en Bodem Sturend zijn het vertrekpunt.

- Het opzetten van een landelijk bodemdalingsmeetsysteem. En gekoppeld daaraan het ontwikkelen van een data en informatiesysteem. Het is belangrijk dat we de effecten van maatregelen kunnen meten. Tevens worden partijen die met bodemdaling en slappe bodems te maken hebben van betrouwbare en actuele informatie worden voorzien (beheerders ondergrondse netwerken (buisleidingen, kabels), aannemers, waterbeheerders, bouwbedrijven, beleidsmakers, planologen, etc.).
- Langjarige onderzoeksprogramma om inzicht te krijgen in de mechanismen achter bodemdaling (er zijn veel verschillende types veen- en kleibodems en van verschillende diktes) met als doel om: toekomstige bodemdaling veel beter te voorspellen, maatwerkoplossingen te ontwikkelen per bodemtype die bodemdaling kunnen remmen en/of bodemaangroei mogelijk te maken (denk aan groei veenmos). Continuering NWO programma 'Living on Soft Soils (LOSS)'.

3. **Een innovatieprogramma** gericht op het tegengaan van en omgaan met bodemdaling gericht op:
- a. waterbeheer (nieuwe manieren/technieken van waterbeheer),
 - b. bodembeheer (bv. maatregelen die oxidatie van de bodem verminderen of omkeren van bodemdaling)
 - c. infrastructuur (bodemdalingsbestendig aanleg en beheer)
 - d. openbare ruimte (bodemdalingsbestendige aanleg, onderhoud en beheer)
 - e. bebouwing (nieuwe technieken om impact van bodemdaling op fundering te verkleinen en innovatieve manieren van funderingsherstel)
 - f. landbouw (nieuwe landbouwmethoden gericht op boeren onder natte omstandigheden)

Raming voor 10 jaar

Activiteit/maatregel	Jaarlijks (mln euro)	Eenmalig (mln euro)	Totale Kosten looptijd (mln euro)
Bodemdalingsmeetsysteem (grondpunten, analyse, producten, rapportage)	1	4	14
Data en Informatiesysteem (transparant opslaan data en informatieproducten, ontsluiten en toegankelijk maken)	0.5	2.5	7.5
Onderzoeksprogramma	1	0	10
Innovatieprogramma	3	0	30
Programmateam	0.5	0	5
TOTAAL	6 (*10)	6,5	66,5

Uitvoeringsaspecten

Beschrijf hierin de (mogelijke) effecten van de voorgestelde maatregelen op de uitvoeringsorganisaties, inspecties en medeoverheden.

Onderzoek, meten en monitoren ondergebracht bij

Juridische aspecten

Beschrijf indien mogelijk de eventuele juridische gevolgen van de voorgestelde maatregelen. Neem hierbij eventueel contact op met HBJZ.

N.v.t.